

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Βαλκανικών, Σλαβικών και
Ανατολικών Σπουδών
Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις «Διεθνείς
Σχέσεις και Ασφάλεια»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Οι Αναδυόμενες Οικονομίες ως Παράγοντες Διαμόρφωσης του
Νομικού Πλαισίου των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων»**

του Ηλία Γιαννάκη

Επιβλέπων καθηγητής: Ιωάννης Τζιώρας

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου» (ακολουθούν όνομα, επίθετο, υπογραφή).

Ηλίας Γιαννάκης

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Γενικά.....	1
Σκοπός.....	2
Μεθοδολογία.....	3
Διάρθρωση	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	5
ΘΕΩΡΙΑ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΙΣΧΥΣ.....	5
1.1 Αναδυόμενες Δυνάμεις και Ισχύς	5
1.2 Ρόλος των ΜΚΟ στη Θεωρία Μετατόπισης Ισχύος.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	14
ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ	
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ.....	14
2.1 Γενικά.....	14
2.2 Οι Χώρες «BRICS» ως οι Νέοι Ηγέτες	15
2.3 Σχέσεις Εξουσίας του Κέντρου και της Περιφέρειας.....	16
2.4 Παραγωγική Ικανότητα.....	17
2.5 Χρηματοοικονομική Υποδομή	19
2.6 Αντίκτυπος στους Οικονομικούς Οργανισμούς	21
2.7 Κριτική στον ΠΟΕ	22
2.8 Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ).....	24
2.8.1 Ίδρυση.....	24
2.8.2 Αποστολή του ΔΝΤ	24

2.8.3 Κριτική στο ΔΝΤ	25
2.8.4 Κρίση του ΔΝΤ	26
2.9 Νέα Σχέδια Συνεργασίας των Χωρών της Περιφέρειας.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	30
ΟΙ ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟΤΟΥ ΠΟΕ	30
3.1 Γενικά	30
3.2 Η GATT γίνεται ΠΟΕ	32
3.2.1 Επίλυση Διαφορών στο Πλαίσιο της Συμφωνίας «GATT»	32
3.2.2 Ίδρυση του ΠΟΕ.....	35
3.3 Ο Ρόλος των Αναδυόμενων και Αναπτυσσόμενων Χωρών στη Διαδικασία Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ	36
3.3.1 Διαδικασίες και Όργανα.....	36
3.3.2 Προβληματισμός για την Επίλυση Διαφορών του ΠΟΕ	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	49
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΚΟ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ «TRIPs».....	49
4.1. Συμφωνία για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου.....	49
4.2 Οικονομική Σημασία και Αντίκτυπος της Συμφωνίας «TRIPs»	50
4.3. Διαμόρφωση Κοινής Γνώμης.....	52
4.4 Η Στάση της Νότιας Αφρικής, της Βραζιλίας και της Ινδίας κατά της Συμφωνίας «TRIPs».....	54
4.5 Επικράτηση των Αναδυόμενων Κρατών.....	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	63

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	63
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικά

Η ταχεία ανάπτυξη αναδυόμενων οικονομιών όπως αυτή της Ινδίας, της Βραζιλίας και της Κίνας, θεωρείται ως μία σημαντική πρόκληση για τις αναπτυγμένες οικονομίες και κυρίως αυτής των ΗΠΑ και των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες κυριάρχησαν έως τώρα στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Πλέον, έχουν ξεκινήσει να διαδραματίζονται αλλαγές, όπου τα παραδοσιακά οικονομικά αναπτυγμένα κράτη πιέζονται να παραχωρήσουν ένα μέρος της ισχύος του στις νέες αυτές αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις. Ταυτόχρονα, τα αναδυόμενα κράτη αρχίζουν να απαιτούν μια προσαρμογή της διεθνούς τάξης στη νέα αυτή κατάσταση, μέσω της προσαρμογής του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, ενώ τα παραδοσιακά αναπτυγμένα οικονομικά κράτη ενδιαφέρονται κατά κύριο λόγο στη διατήρηση του υπάρχοντος «status quo» και των προνομίων που απολαμβάνουν έως τώρα. Όλη αυτή η αλλαγή έχει ως συνέπεια οι διάφοροι οικονομικοί οργανισμοί και τα θεσμικά τους όργανα, που αποτελούν τη βάση αυτής της διεθνούς τάξης, να δέχονται αυξανόμενες πιέσεις από τις αναδυόμενες οικονομικά δυνάμεις για αναγκαίες μεταρρυθμίσεις (R. Schweller 2011).

Γύρω από αυτές τις αλλαγές που διαδραματίζονται στο παγκόσμιο σύστημα έχουν αναπτυχθεί αρκετές δεξαμενές σκέψευς (think tanks), οι οποίες προσπαθούν να ερμηνεύσουν το μέλλον της παγκόσμιας τάξης και κατά επέκταση των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Μία από αυτές, εκφράζει μια πιο αισιόδοξη αντίληψη, θεωρώντας ότι οι αλλαγές ισχύος στο διεθνές σύστημα θα οδηγήσουν σε κάποιες προσαρμογές στους διάφορους οργανισμούς και θα επιτρέψει στις αναδυόμενες οικονομίες να αποτελέσουν τον παράγοντα αυτόν, ο οποίος θα επιφέρει κάποιες νομικές αλλαγές στις σχέσεις της παγκόσμιας οικονομίας. Ως παράδειγμα, αναφέρουν την περίπτωση της Κίνας, εξαιτίας της οποίας έχει αναβαθμιστεί σημαντικά η ομάδα των «G20», ενώ η ομάδα των «G8» που αποτελείται από τα παραδοσιακά αναπτυγμένα βιομηχανικά κράτη, έχει υποστεί μια σημαντική υποβάθμιση (Cooper 2010). Επίσης, η Βραζιλία και η Ινδία πέτυχαν μία συμφωνία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), για την επέκταση της ανεξάρτητης χρηματοπιστωτικής εποπτείας σε όλα τα κράτη μέλη και όχι μόνο για τις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες (Zangl, και συν. 2016). Ταυτόχρονα

ωστόσο, αναπτύσσεται και μία απαισιόδοξη αντίληψη, η οποία θεωρεί ότι εξαιτίας της αλλαγής ισχύος και λόγω την αντιπαράθεσης μεταξύ των αναδυόμενων και των αναπτυγμένων κρατών που είναι σε εξέλιξη, οι διάφοροι διεθνείς οργανισμοί θα οδηγηθούν τελικά σε αδιέξοδο και σε μία στασιμότητα (Organski και Kugler 1980). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι το αίτημα που διατυπώθηκε τη δεκαετία του 1990 από τις αναδυόμενες χώρες για ανακατανομή των μόνιμων εδρών στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί (Schirm 2010). Ακόμη, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 εκκρεμεί μία πρόταση προκειμένου να μπορούν να προτείνουν και οι αναδυόμενες χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία και η Ρωσία, τον διευθύνοντα σύμβουλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, ένα δικαίωμα που το διατηρεί έως τώρα μόνο οι ΗΠΑ και κάποια κράτη της ΕΕ. Εξαιτίας αυτής της έντασης υπάρχει μέχρι τώρα μικρή πρόοδος για την υλοποίηση αυτών των αλλαγών στους διεθνείς θεσμούς.

Το μεγάλο ζητούμενο είναι πώς και υπό ποιες προϋποθέσεις θα μπορέσουν οι αναδυόμενες χώρες να αποκτήσουν τη θέση που επιδιώκουν στην παγκόσμια οικονομία και παράλληλα να πετύχουν τις επιθυμητές για αυτούς μεταρρυθμίσεις. Αναφορικά με αυτό υπάρχουν πλέον αρκετές απόψεις. Όμως η επικρατούσα άποψη είναι ότι η ικανοποίηση των απαιτήσεων των αναδυόμενων οικονομικά χωρών για προσαρμογή του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, εξασφαλίζεται μόνο εφόσον είναι αυτές σε θέση να απειλήσουν αξιόπιστα τους διάφορους θεσμούς. Μάλιστα, προκειμένου οι απειλές αυτές να είναι αξιόπιστες, οι αναδυόμενες δυνάμεις πρέπει να έχουν τα κατάλληλα περιθώρια δράσης προκειμένου να μπορούν να παρεμποδίζουν τις αποφάσεις των διαφόρων οργανισμών (Zangl, και συν. 2016, 7).

Σκοπός

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να εξηγήσει κατά πόσο οι αναδυόμενες οικονομίες μπορούν να διαδραματίσουν τον παράγοντα αυτόν, ο οποίος θα επιτρέψει στη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων.

Μεθοδολογία

Στη παρούσα εργασία, προκειμένου να μπορέσει να απαντηθεί το ερώτημα κατά πόσο οι αναδυόμενες οικονομίες μπορούν να διαδραματίσουν τον παράγοντα αυτόν, ο οποίος θα επιτρέψει στη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, γίνεται η προσπάθεια να διαπιστωθεί το πότε και πώς πραγματοποιούνται οι προσαρμογές στις σχέσεις εξουσίας. Επίσης, η εργασία αυτή επιδιώκει να δώσει μία απάντηση στο ερώτημα κατά πόσο οι διαπραγματεύσεις που βασίζονται στη χρήση πηγών ισχύος, είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος που θα οδηγήσουν στη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διαφόρων οργανισμών. Ταυτόχρονα εξετάζεται και ο ρόλος των «Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων» (ΜΚΟ), διότι κρίνεται σημαντικό να διαπιστωθεί κατά πόσο η συνεργασία με τις ΜΚΟ και η αξιοποίηση τους αποτελούν μία σημαντική πηγή ισχύος για τις αναδυόμενες χώρες στη προσπάθειά τους για θεσμικές μεταρρυθμίσεις και σε ποιο βαθμό η συνεργασία των ΜΚΟ και των αναδυόμενων κρατών δυσχεραίνει τα αναπτυσσόμενα κράτη στο να μπορέσουν να διατηρήσουν την υφιστάμενη θέση τους στο διεθνές οικονομικό σύστημα.

Τέλος, επιδιώκεται να δοθεί μια απάντηση στο ερώτημα το πώς ο συνασπισμός των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών γύρω από την Ινδία και τη Βραζιλία, μπόρεσε να οδηγήσει σε μια τροποποίηση της συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου» (TRIPs). Αυτό, διότι παρά το γεγονός ότι η παραπάνω συμφωνία αποτελεί μία βασική πηγή αντιπαράθεσης μεταξύ των αναπτυσσόμενων και αναδυόμενων οικονομικά κρατών, οι αναδυόμενες οικονομίες έχουν πετύχει, έστω και περιορισμένα, τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, παρά την αντίσταση που προέβλεπαν τα αναπτυσσόμενα κράτη.

Διάρθρωση

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη ανάλυση της θεωρίας της μετάβασης της εξουσίας. Η θεωρία της μετάβασης της εξουσίας αποτελεί μία θεωρία που αναφέρεται στην αλλαγή των σχέσεων εξουσίας μεταξύ αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών. Η θεωρία αυτή παρέχει τη βασική γνώση προκειμένου να γίνει κατανοητό το ποιοι είναι οι παράγοντες αυτοί, οι οποίοι καθορίζουν την ισχύς

των κρατών και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να υλοποιηθεί η μετάβαση αυτή. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται παράλληλα και η θεωρητική προσέγγιση του ρόλου των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) σε αυτή τη διαδικασία. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην κριτική που ασκείται στο «ΔΝΤ» και στον «Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου» (ΠΟΕ) από τις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες, προκειμένου να διαπιστωθούν οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν οι χώρες αυτές στη προσπάθειά τους για οποιαδήποτε διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει τη διαδικασία επίλυσης διαφορών στο πλαίσιο του ΠΟΕ. Γίνεται έτσι εμφανής η θέση που διατηρούν οι παραδοσιακά αναπτυγμένες οικονομικά χώρες στο ΠΟΕ και η δυσκολία που αντιμετωπίζουν χώρες που δεν ανήκουν στα παραδοσιακά αναπτυγμένα κράτη. Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται η «Συμφωνία για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου», επικεντρώνοντας στο ζήτημα των φαρμακευτικών παρασκευασμάτων. Σκοπός του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι να αναδείξει τις δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετώπισαν στο παρελθόν οι αναδυόμενες χώρες στη προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την κρίση του AIDS/HIV και πώς συνέβαλαν οι ΜΚΟ στη προσπάθεια αυτή. Τέλος, διαπιστώνεται το πώς η εφαρμογή κατάλληλων στρατηγικών εκ μέρους των αναδυόμενων χωρών οδήγησε στην επιτυχή ικανοποίηση των αιτημάτων τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΘΕΩΡΙΑ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΙΣΧΥΣ

1.1 Αναδυόμενες Δυνάμεις και Ισχύς

Μία από τις βασικές θεωρίες που σχετίζονται με το ζήτημα των επιπτώσεων της αλλαγής των σχέσεων εξουσίας μεταξύ αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών, είναι η λεγόμενη «θεωρία μετάβασης ισχύος» (Power Transition Theory). Εκτός από τις συγκεκριμένες επιπτώσεις της ανόδου μεμονωμένων αναδυόμενων δυνάμεων όπως είναι η Ινδία, η Κίνα ή η Βραζιλία, δημιουργείται το ερώτημα το ποιες είναι οι γενικότερες επιπτώσεις των αλλαγών ισχύος στο διεθνές σύστημα (Narlikar 2013). Η παρακμή που παρουσιάζουν τα έως τώρα αναπτυσσόμενα κράτη, όπως οι ΗΠΑ, η Μεγάλη Βρετανία ή η Γαλλία και η ταχεία άνοδος κρατών όπως η Βραζιλία, η Κίνα και η Ινδία, οδηγούν σε καινούργιες διεθνείς συγκρούσεις, αλλά και σε νέες συνεργασίες. Μια αισιόδοξη εκδοχή, εξετάζει τη συνεργασία και την ενσωμάτωση των αναδυόμενων δυνάμεων στην υφιστάμενη διεθνή τάξη και μια απαισιόδοξη άποψη συνδέει τις αλλαγές εξουσίας στο διεθνές σύστημα με εμπόλεμες συγκρούσεις (Schweller 2011, 285).

Εκπρόσωποι της «αισιόδοξης» εκδοχής της θεωρίας μετάβασης ισχύος, τονίζουν ότι οι αναδυόμενες δυνάμεις δεν έχουν απαραίτητα συμφέρον να αντιστρέψουν την υφιστάμενη ισορροπία. Τονίζουν ότι μερικές φορές επωφελήθηκαν από τη δομή του συστήματος, καθότι κατέστησε έτσι δυνατή μια ταχεία ανάπτυξή τους. Το κόστος της διατήρησης της παγκόσμιας τάξης επιβαρύνει σε μεγάλο βαθμό τις αναπτυσσόμενες χώρες δυνάμεις, οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις θα προτιμούσαν μια μεγαλύτερη συμμετοχή των αναδυόμενων χωρών στην παγκόσμια τάξη, προκειμένου να μοιραστούν τις δαπάνες. Η αισιόδοξη αυτή εκδοχή επισημαίνει ότι τα αναδυόμενα κράτη, προκειμένου να συνεχίσουν να επωφελούνται από αυτό μέσω της αυξημένης ενσωμάτωσής τους στο υπάρχον σύστημα, μπορούν να λειτουργήσουν ως υποστηρικτές της υφιστάμενης δομής (Schweller και Pu 2011, 62). Αν και δεν αναμένεται οι αναπτυσσόμενες χώρες να παραχωρήσουν εθελοντικά την εκχώρηση των προνομίων τους στα αναδυόμενα κράτη χωρίς συγκρούσεις, οι διαδικασίες αλλαγής ισχύος θεωρούνται εφικτές και αναγκαίες (Ikenberry 2008). Μάλιστα, υπάρχει και η άποψη ότι η μεγαλύτερη συμμετοχή της Κίνας, η οποία μεγαλώνει την ισχύς της και η διαμόρφωση του

νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, είναι απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου οι ΗΠΑ να διατηρήσουν την υπεροχή τους (Ikenberry 2008).

Την ίδια όμως στιγμή, εκφράζονται από τους εκπροσώπους της «απαισιόδοξης» άποψης ότι οι αλλαγές στις σχέσεις ισχύος οδηγούν αναπόφευκτα τα αναπτυσσόμενα κράτη που διατηρούν μια «ηγεμονία» στους διάφορους θεσμούς, να αισθάνονται ότι απειλείται η υπεροχή τους. Ταυτόχρονα, οι αναδυόμενες χώρες είναι δυσαρεστημένες με το υπάρχον σύστημα, δεδομένου ότι ευνοεί τις αναπτυσσόμενες χώρες και δεν ανταποκρίνεται πλέον στην «πραγματική ισορροπία δυνάμεων». Ως εκ τούτου, οι αναδυόμενες δυνάμεις έχουν κίνητρο να υπονομεύσουν την υφιστάμενη τάξη και να επιδιώκουν τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων (Schweller και Pu 2011, 59). Συνεπώς, οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν λόγο να αντιδρούν στις φιλοδοξίες κάποιων αναδυόμενων χωρών για αύξηση της ισχύος τους και να προσπαθούν να το αποτρέψουν ακόμη και με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους (Organski και Kugler 1980). Ως αποτέλεσμα τέτοιων συγκρούσεων μπορεί να καθιερωθεί μια νέα ηγεμονική δύναμη, η οποία θα προσαρμόσει τελικά τη διεθνή τάξη στα μέτρα της (Gilpin 1981). Ταυτόχρονα όμως, αναμένεται ότι οι ιδεολογίες των αναδυόμενων κρατών όπως της Κίνας και της Ρωσίας, οι οποίες διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από τις δυτικές δημοκρατίες, θα σταθεί εμπόδιο σε μια ομαλή ενσωμάτωση των αναδυόμενων κρατών στους διάφορους δυτικούς οικονομικούς οργανισμούς (Kagan 2010).

Στο πλαίσιο της θεωρίας της μετάβασης της ισχύος, υπάρχουν αντικρουόμενες προσδοκίες σχετικά με τον αντίκτυπο που έχουν οι αλλαγές του διεθνούς συστήματος. Μπορούν να παρατηρηθούν ότι σε ορισμένα θεσμικά όργανα οι αναδυόμενες χώρες ήταν επιτυχείς με τα αιτήματά τους για προσαρμογή, όπως η συμπερίληψη της Ινδίας και της Βραζιλίας στην κεντρική διαπραγματευτική ομάδα του ΠΟΕ, ενώ σε άλλα παρά το αίτημα για προσαρμογή υπάρχει εξαιτίας έντονης αντίδρασης εκ μέρους των αναπτυσσόμενων κρατών, μία στασιμότητα.

Η θεωρία της μετάβασης ισχύος προσπαθεί να δώσει μία ερμηνεία για αυτό το πολυσύνθετο ζήτημα, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένους όρους και μηχανισμούς, οι οποίοι αναμένονται να προκαλέσουν προσαρμογές στις μεταβαλλόμενες σχέσεις

ισχύος των διάφορων χωρών (Zangl, και συν. 2016). Αυτό που είναι εμφανές πλέον, είναι ότι απαιτούνται θεσμικές προσαρμογές, διότι τα υπάρχοντα όργανα των διάφορων οικονομικών οργανισμών (ΠΟΕ, ΔΝΤ, κ.α) που αντικατοπτρίζουν την ισορροπία δυνάμεων, δεν ανταποκρίνονται πλέον στην πραγματική ισορροπία δυνάμεων. Τέτοιες προσαρμογές είναι δυνατές στο πλαίσιο της συνεργασίας, δεδομένου ότι τα εμπλεκόμενα κράτη έχουν κοινό συμφέρον για μια εύρεση λύσης στα προβλήματα. Ωστόσο, οι αναμενόμενες προσαρμογές δεν είναι βέλτιστες και αναμένονται να γίνουν απλώς κάποιες μικρές προσαρμογές (Zangl, και συν. 2016, 5). Εξαιτίας αυτού και σύμφωνα με τη θεωρία της μετάβασης ισχύος, υπάρχουν δύο βασικές προϋποθέσεις για την προσαρμογή των διεθνών οργανισμών στις μεταβαλλόμενες σχέσεις εξουσίας των κρατών. Τα αναδυόμενα κράτη πρέπει πρώτον να είναι σε θέση να υπονομεύσουν την αποτελεσματικότητα της υφιστάμενου νομικού πλαισίου και δεύτερον πρέπει να είναι σε θέση να προβούν σε σοβαρές και αξιόπιστες απειλές. Προκειμένου οι απειλές αυτές να είναι αξιόπιστες, ώστε να πετύχουν τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, οι αναδυόμενες δυνάμεις πρέπει να έχουν τα κατάλληλα περιθώρια δράσης. Αυτές περιλαμβάνουν τη πρόκληση φθοράς των οργανισμών με την παρεμπόδιση αποφάσεων, την απόσυρση σημαντικών πόρων ή τη δυνατότητα σύστασης καινούργιων οργανισμών (Zangl, και συν. 2016, 6-7). Συνεπώς, η απειλή των αναδυόμενων κρατών να υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα ενός οργάνου και να μπορέσουν στη συνέχεια να διαμορφώσουν το νομικό πλαίσιο, εξαρτάται πρωτίστως από τους πόρους ισχύος που διαθέτουν. Εάν για παράδειγμα, έχουν τη δυνατότητα να εμποδίζουν τις αποφάσεις ή διαθέτουν σημαντικούς πόρους για να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα του οργανισμού, αφαιρώντας ή ιδρύοντας έναν εναλλακτικό οργανισμό, είναι δυνατόν τα αναπτυσσόμενα κράτη να αποδεχτούν διάφορες διαπραγματεύσεις για τις αναγκαίες προσαρμογές.

Μολονότι τα αναδυόμενα κράτη δεν είναι σε θέση να χρησιμοποιούν κατάλληλους υλικούς πόρους ισχύος για να απειλούν αξιόπιστα και να υπονομεύσουν την αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων θεσμικών οργάνων, οι θεσμικές προσαρμογές είναι δυνατές. Τα αναδυόμενα κράτη μπορούν επίσης να καταφύγουν σε «ήπιες» μορφές ισχύος, για να προσδώσουν αξιοπιστία στις απειλές τους. Εάν καταφέρουν μέσω της χρήσης των κανόνων, να αποδυναμώσουν το

νομικό πλαίσιο πάνω στο οποίο λειτουργούν οι διάφοροι οικονομικοί οργανισμοί και που διέπουν τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, μπορούν να θεωρηθούν οι απειλές των κυρώσεων από τις αναπτυγμένες χώρες ως αναποτελεσματικές και ανέφικτες. Τα αναπτυγμένα κράτη προκειμένου να διατηρήσουν το «status quo» που απολαμβάνουν, πρέπει να διατηρούν με μεγάλο κόστος τη φήμη τους, τόσο εντός της διεθνούς κοινότητας, όσο και εντός του δικού τους «εγχώριου κοινού». Με την αποδυνάμωση της υφιστάμενης θεσμικής τάξης, η επιβολή κυρώσεων για διάφορες παραβιάσεις των κανόνων που έχουν ορισθεί, δεν αποτελεί πλέον κάποια αξιόλογη εναλλακτική λύση για τα αναπτυγμένα κράτη. Μια τέτοια απροθυμία επιβολής κυρώσεων μπορεί να επιτρέψει στα αναδυόμενα κράτη να δεισδύσουν στο θεσμικό όργανο και ως εκ τούτου να απειλήσουν αξιόπιστα, δεδομένου ότι δεν αναμένονται σοβαρά αντίμετρα των αναπτυγμένων κρατών. Είναι αναμενόμενο ότι οι αναπτυγμένες χώρες θα περιοριστούν στη επιβολή των κυρώσεων, καθότι οι αναμενόμενες αρνητικές επιπτώσεις στο εσωτερικό της χώρας θα ήταν μεγάλες. Έτσι, είναι πρόθυμες να αποδεχτούν τις προσαρμογές που αφορούν την διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, μόνο όταν το κόστος εντός του δικού τους εγχώριου κοινού είναι μεγάλο.

Οι κύριοι παράγοντες που είναι υπεύθυνοι για το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων και κατά συνέπεια των αλλαγών είναι τα ίδια τα κράτη, τα οποία σχηματίζουν συνασπισμούς μεταξύ τους και προσπαθούν να αποδυναμώσουν τον άλλο συνασπισμό κρατών (Zangl, και συν. 2016, 9). Όμως, ακόμη και μη κρατικοί παράγοντες επηρεάζουν αυτές τις διαπραγματεύσεις. Έτσι οι ΜΚΟ μπορούν να χρησιμεύσουν ως σύμμαχοι για τα αναδυόμενα κράτη, παρόλο που αυτές δεν συμμετέχουν άμεσα στις διαδικασίες. Μπορούν όμως, να διαδραματίσουν έναν ουσιαστικό ρόλο στην αποδόμηση των προνομίων που απολαμβάνουν οι αναπτυγμένες χώρες στους διάφορους οικονομικούς οργανισμούς, καθώς διαθέτουν τόσο τους πόρους όσο και τις απαιτούμενες δομές, προκειμένου να επηρεάσουν τον πληθυσμό των αναπτυγμένων κρατών προς όφελος των αναδυόμενων κρατών. Συνεπώς, η δυνατότητα συνεργασίας με τις ΜΚΟ μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Αυτή η έννοια της αλλαγής εξουσίας βασίζεται στο γεγονός ότι οι προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα των κρατών, δεν πρέπει να θεωρούνται εξωγενή και άκαμπτα, αλλά ευέλικτα και εύκαμπτα. Η συμπεριφορά τους προσαρμόζονται σύμφωνα με

τους υφιστάμενους κανόνες και τις αξίες της κοινότητας στην οποία δραστηριοποιούνται. Όταν ακολουθούν αυτούς ακριβώς τους κανόνες και τις αξίες, μπορούν να νομιμοποιήσουν τις ενέργειές τους. Ωστόσο, εάν η συμπεριφορά τους παρεκκλίνει από τους ουσιαστικούς κανόνες και αρχές, οποιαδήποτε ενέργεια τους χάνει την απαιτούμενη νομιμότητα. Εφόσον μάλιστα προκύψει μια αλλαγή των κανόνων που διέπουν ένα υπάρχον όργανο ή εάν προκληθεί σύγκρουση των κανόνων, τότε υπάρχει περίπτωση να υπάρξουν απαιτήσεις για κάποια νομική προσαρμογή (Mühlböck και Rittberger, 2015, 8).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι τα αναδυόμενα κράτη αποκτούν μία επιπλέον πηγή ισχύος στην προσπάθειά τους για προσαρμογές του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Έτσι, η ισορροπία ισχύος που υπάρχει στους διάφορους οικονομικούς οργανισμούς, μπορεί να μετατοπιστεί υπέρ των αναδυόμενων κρατών, όταν αυτά διαθέτουν ένα ισχυρό επιχείρημα για να τεκμηριώσουν τα αιτήματά τους. Απαραίτητη προϋπόθεση για μια τέτοια αλλαγή είναι η ύπαρξη ενός κανόνα, ο οποίος αναγνωρίζεται και είναι αποδεκτός εντός της διεθνούς κοινότητας, ιδίως από τα αναπτυσσόμενα κράτη και τον πληθυσμό τους. Εάν αμφισβητηθεί ο κανόνας αυτός από την διεθνή κοινότητα, τότε τα αναδυόμενα κράτη δεν θα μπορούν να στηριχθούν πάνω σε αυτόν, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις τους για προσαρμογή. Κατά συνέπεια, το περιεχόμενο του επίμαχου κανόνα είναι επίσης σημαντικό. Μάλιστα, οι κανόνες αυτοί είναι ιδιαίτερα σημαντικοί στο διεθνές επίπεδο και ιδιαίτερα στην διεθνή οικονομία (Keck και Sikkink 1999). Επομένως, αναμένεται ότι αυτές οι στρατηγικές αποδόμησης που εφαρμόζουν τα αναδυόμενα κράτη είναι ελπιδοφόρες, όταν μάλιστα αναφέρονται συγκεκριμένα στις αρνητικές συνέπειες των υπαρχουσών νομικών πλαισίων που διέπουν τους διάφορους οργανισμούς.

1.2 Ρόλος των ΜΚΟ στη Θεωρία Μετατόπισης Ισχύος

Ως βασική προϋπόθεση για την θεωρία της μετάβασης της ισχύος, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οποιαδήποτε προσαρμογή του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων θα είναι δυνατή, ιδίως εάν τα αναδυόμενα κράτη είναι σε θέση να υπονομεύσουν το υφιστάμενο θεσμικό όργανο και ως εκ τούτου να το απειλήσουν αξιόπιστα. Υποστηρίζεται ωστόσο, ότι η υφιστάμενη θεσμική θέση των αναπτυσσόμενων κρατών στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα και στους διάφορους

οργανισμούς μπορεί να υπονομευθεί όταν το κόστος, είτε οικονομικό, είτε πολιτικό, που απαιτείται να «πληρώσουν» οι αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να διατηρήσουν τη ισχύς τους, είναι αρκετά μεγάλο. Ειδικότερα, η απώλεια της πολιτικής νομιμότητας και φήμης εντός των δικών τους πληθυσμών μπορεί να αναγκάσει τους πολιτικούς φορείς λήψης αποφάσεων των αναπτυσσόμενων κρατών, να προσαρμόσουν τη συμπεριφορά τους. Έτσι, σε αρκετές περιπτώσεις τα αναπτυσσόμενα κράτη παρουσιάζουν μία απροθυμία να επιβάλουν κυρώσεις, παρά το γεγονός ότι θα μπορούσαν να το πράξουν βάσει του νομικού πλαισίου που διέπει τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Αυτό επιτρέπει στις αναδυόμενες οικονομικά χώρες να υπονομεύσουν τη θέση των αναπτυσσόμενων χωρών μέσα στο σύστημα και μειώνει την αξιοπιστία των απειλών των αναπτυσσόμενων κρατών να επιβάλουν κυρώσεις. Συνεπώς έως σήμερα, οι προσαρμογές του νομικού πλαισίου των διαφόρων οικονομικών οργανισμών είναι αποτέλεσμα ενός αγώνα, στον οποίο τα αναδυόμενα κράτη μπόρεσαν να υπερισχύσουν, έχοντας προσαρμοστεί κατάλληλα στις ανάγκες του διεθνούς συστήματος.

Προκειμένου να αναπτυχθούν οι μηχανισμοί και οι συνθήκες που θα επιτρέψουν στις αναδυόμενες οικονομικά χώρες να πετύχουν μια διαμόρφωση του νομικού πλαισίου και των οικονομικών τους συμφερόντων, γίνονται ταυτόχρονα προσπάθειες διαμόρφωσης της κοινής γνώμης. Στην προσπάθεια αυτή, χρησιμοποιείται ως επιχειρήματα ότι το νομικό πλαίσιο που διέπει τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις έρχεται σε σύγκρουση με τις ηθικές αξίες των πολιτών της Δύσης (Schimmelfennig 2001). Επίσης, στην προσπάθεια διαμόρφωσης του νομικού πλαισίου και στην καθιέρωση καινούργιων κανόνων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι ΜΚΟ οι οποίες με την κατάλληλη μεθοδολογία, μπορούν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά και τη στάση των ίδιων των κρατών (Finnemore και Sikkink 1998). Έτσι, εάν αλλάξουν οι συνθήκες του εξωτερικού περιβάλλοντος στην οποία βασίζεται ένας διεθνής οργανισμός, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές διότι τα περιθώρια ελιγμών που έχουν οι εμπλεκόμενοι παράγοντες αλλάζουν και έτσι καθίσταται αναγκαία η προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα (Finnemore και Sikkink 1998, 894).

Μάλιστα, οι ΜΚΟ που επιδιώκουν παρόμοιους στόχους, μπορούν να ενώσουν τις δυνάμεις τους για να σχηματίσουν κάποια δίκτυα υπεράσπισης των «αδυνάτων». Αυτά είναι δίκτυα που δεσμεύονται για την επίλυση ορισμένων

προβλημάτων, συνδέονται με τους ίδιους κοινούς κανόνες και αξίες και προβαίνουν σε ανταλλαγή πληροφοριών (Keck και Sikkink 1999, 89). Αυτά τα δίκτυα των ΜΚΟ εφαρμόζουν τέσσερις στρατηγικές. Αρχικά, καθιστούν τις πιο σημαντικές πληροφορίες που διαθέτουν και που συλλέγουν, διαθέσιμες. Στη συνέχεια, διοργανώνουν συμβολικές δράσεις, προκειμένου το «εγγώριο κοινό» των αναπτυσσόμενων κρατών να κατανοήσει το πρόβλημα. Επίσης προσπαθούν να πείσουν ισχυρούς οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες να αναλάβουν δράση και τέλος προσπαθούν να πείσουν τα ίδια τα αναπτυσσόμενα τα κράτη να αποδεχτούν ορισμένες προσαρμογές του νομικού πλαισίου (Keck και Sikkink 1999, 95). Με αυτό τον τρόπο οι ΜΚΟ μπορούν να συμβάλουν να γνωστοποιήσουν στον πληθυσμό των αναπτυσσόμενων κρατών τα ζητήματα που αφορούν την αλλαγή των κανόνων που επιδιώκουν οι αναδυόμενες χώρες και να αποτελέσουν αυτά τα ζητήματα βασικό μέρος του καθημερινού τους διαλόγου. Οι ΜΚΟ είναι σε θέση να καταστήσουν τις συνέπειες των υφιστάμενων νομικών κανόνων που διέπουν τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, ορατές σε εθνικό επίπεδο και ως εκ τούτου, να επηρεάσουν τον πολιτικό λόγο εκεί. Αυτό ασκεί στη συνέχεια μεγάλη πίεση στους πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες, αλλά και στους ίδιους τους οργανισμούς και τους αναγκάζει να προσαρμοστούν ανάλογα.

Για τα αναδυόμενα κράτη, αυτά τα δίκτυα των ΜΚΟ μπορούν επομένως να αποτελέσουν έναν πρόσθετο ισχυρό σύμμαχο για την αφύπνιση των οικονομικών οργανισμών για προσαρμογές. Ακόμη και αν δεν συμμετέχουν άμεσα στις διαδικασίες, οι ΜΚΟ αποτελούν σημαντικό σύμμαχο για τα αναδυόμενα οικονομικά κράτη. Μάλιστα, ένας συνασπισμός με τις ΜΚΟ μπορεί να βοηθήσει στη μετατόπιση της ισορροπίας ισχύος υπέρ αυτών. Για παράδειγμα, εάν το δικαίωμα στην πνευματική ιδιοκτησία αποτελεί σημαντικό κριτήριο για τις αναπτυσσόμενες χώρες, αυτό έρχεται σε σύγκρουση με το δικαίωμα που πρέπει όλοι να απολαμβάνουν στην υγεία. Έτσι, για τις αναπτυσσόμενες οικονομικά χώρες η προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας για τα φάρμακα θεωρείται προτεραιότητα έναντι της δυνατότητας πρόσβασης σε φθηνά γενόσημα φάρμακα. Αξιοποιώντας την απαίτηση των αναδυόμενων οικονομικά κρατών στο δικαίωμα στην υγεία για όλους, γίνεται προσπάθεια για προσαρμογές, οι οποίες ικανοποιούν παράλληλα και τα οικονομικά συμφέροντα των κρατών αυτών. Για αυτό το λόγο, οι αναδυόμενες χώρες μπορούν στη συνέχεια να σχηματίσουν συνασπισμό με τις διάφορες ΜΚΟ, οι οποίες πιέζουν

για προσαρμογή των υφιστάμενων κανόνων. Η ικανότητα αυτών των ΜΚΟ να επηρεάζουν τον δημόσιο διάλογο εντός των αναπτυσσόμενων κρατών, μέσω πληροφοριών και χρήσης πολιτικών συμβολισμών, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μία πηγή ήπιας ισχύος από τις ίδιες τις αναδυόμενες χώρες. Ο συνασπισμός των αναδυόμενων κρατών και των ΜΚΟ μπορεί να εξαναγκάσει τα αναπτυσσόμενα κράτη να αποδεχτούν διαπραγματεύσεις για προσαρμογές, εάν η προσπάθεια διατήρησης των προνομίων που απολαμβάνουν δημιουργεί συγκεκριμένα εγχώριες απώλειες, κοινωνικές και πολιτικές. Η δημόσια πίεση που προωθούν οι ΜΚΟ οδηγεί έτσι σε απροθυμία επιβολής κυρώσεων από τα αναπτυσσόμενα κράτη και συνεπώς στη δυνατότητα των αναδυόμενων κρατών να απειλήσουν τη λειτουργία των οικονομικών οργανισμών. Μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο, οι αναπτυσσόμενες χώρες να μην χρησιμοποιήσουν τους πόρους ισχύος που διαθέτουν, προκειμένου να επιβάλλουν κυρώσεις στα αναδυόμενα κράτη.

Ο συνασπισμός των αναδυόμενων κρατών και των ΜΚΟ μπορεί να χρησιμοποιήσει τη στρατηγική της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης στις διαπραγματεύσεις για τις προσαρμογές, προκειμένου να μετατοπιστεί η ισορροπία ισχύος ακόμη περισσότερο υπέρ αυτών. Σε αυτό το σημείο η ηθική νομιμότητα των αποφάσεων είναι κεντρικής σημασίας. Αποτελεί ταυτόχρονα τόσο πηγή ισχύος για τις αναδυόμενες οικονομικά χώρες, όσο και περιορισμό για τα ίδια αναπτυσσόμενα κράτη και τους διάφορους διεθνείς οργανισμούς. Αυτό, διότι αναγκάζονται στο πλαίσιο των θεσμοθετημένων κανόνων να αιτιολογούν τους στόχους και την πολιτική τους. Όσο περισσότερο οι ιδιοτελείς απαιτήσεις των κρατών συμβαδίζουν με αναγνωρισμένους κανόνες, τόσο περισσότερο μπορεί να νομιμοποιηθεί ηθικά η διαπραγματευτική τους θέση ή να αποδυναμωθεί η θέση των αντιπάλων τους (Schimmelfennig 2001, 63). Όταν μάλιστα γίνεται αναφορά σε κανόνα ο οποίος έρχεται σε αντίθεση με την στάση που τηρούν οι αναπτυσσόμενες χώρες και οι διάφοροι οργανισμοί, τότε τα αναδυόμενα κράτη έχουν τη δυνατότητα να δικαιολογήσουν την απαίτησή τους για την ανάγκη διαμόρφωσης του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Παράλληλα, τα αναπτυσσόμενα κράτη χάνουν την ηθική νομιμοποίηση για διατήρηση του «status quo» που απολαμβάνουν εντός των οργανισμών. Η αύξηση της ηθικής νομιμότητας των απαιτήσεων μπορεί να ενισχύσει τη διαπραγματευτική θέση και να μετατοπίσει την ισορροπία ισχύος υπέρ των αναδυόμενων κρατών. Η διαμόρφωση της κοινής

γνώμης είναι ο παράγοντας αυτός, ο οποίος πολλές φορές επιφέρει για τις αναδυόμενες χώρες το επιθυμητό αποτέλεσμα που δεν θα ήταν εφικτό μόνο με χρήση των καθαρά υλικών πόρων ισχύος (Schimmelfennig 2001, 63-64).

Μια πιθανή στρατηγική για την αποδόμηση των θέσεων των αναπτυσσόμενων χωρών, στο πλαίσιο της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, είναι η πρόκληση του αισθήματος της ντροπής. Στην περίπτωση αυτή, εάν τα αναπτυσσόμενα κράτη στο παρελθόν έχουν ταχθεί υπέρ της εφαρμογής και τήρησης κάποιων θέσεων τους ή πίεζαν για την τήρηση κάποιων κανόνων και στη συνέχεια προκειμένου να ικανοποιήσουν τα συμφέροντα τους άρχισαν να αποκλίνουν από τις θέσεις αυτές, οι αναδυόμενες χώρες και οι ΜΚΟ παρουσιάζοντας δημόσια την ασυνεπή συμπεριφορά αυτών των αναπτυσσόμενων χωρών μπορούν να κλονίσουν την ηθική του παρόντος νομικού πλαισίου που διέπει τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Έτσι, μια ασυνεπής χρήση των κανόνων οδηγεί, όχι μόνο σε απώλεια της ηθικής νομιμότητας αλλά και της διαπραγματευτικής θέσης των αναπτυσσόμενων χωρών (Schimmelfennig 2001, 64-65). Αυτό θα έχει αρνητικές συνέπειες για το κύρος των κρατών αυτών και θα δυσχεράνει την προσπάθειά τους για τη διατήρηση του «status quo» που απολαμβάνουν στους διάφορους οικονομικούς οργανισμούς.

Ωστόσο, οι στρατηγικές που εφαρμόζονται στην προσπάθεια αλλαγής της ισορροπίας ισχύος δεν αποτελούν μονοπώλιο των αναδυόμενων κρατών. Έτσι για παράδειγμα, υπάρχει περίπτωση η στρατηγική της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης να χρησιμοποιηθεί και από τα αναπτυσσόμενα κράτη. Το πιο βασικό κριτήριο όμως για την εφαρμογή αυτών των στρατηγικών παραμένει το πολιτικό κόστος και η απώλεια της ηθικής νομιμοποίησης που απολαμβάνουν οι πολιτικοί φορείς λήψης αποφάσεων των αναπτυσσόμενων χωρών από τον ίδιο τον πληθυσμό τους, που ενώ κάνουν συμφωνίες στη συνέχεια δεν τις τηρούν (Tomz 2007, 823). Επιπλέον, το κόστος αυτό μπορεί να ποικίλλει για τα διάφορα κράτη. Το εγχώριο κόστος αναμένεται να αυξήσει την μεγαλύτερη εξάρτηση των διαπραγματευτών των κρατών που επηρεάζονται από την κοινή γνώμη του δικού τους πληθυσμού, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο τρόπος άσκησης της εξωτερικής πολιτικής σε δημοκρατίες όπως οι ΗΠΑ, είναι ιδιαίτερα εναρμονισμένη με την κοινή γνώμη του εγχώριου κοινού (Baum 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

2.1 Γενικά

Το διεθνές σύστημα των κρατών και οι σχέσεις μεταξύ του κέντρου και της περιφέρειας αλλάζουν συνεχώς. Έτσι, υπάρχουν αυξανόμενες ενδείξεις ότι η μονομερής παγκόσμια τάξη που καθορίζονταν από τις ΗΠΑ πλησιάζει πλέον στο τέλος της. Ωστόσο, η παλιά ισορροπία δυνάμεων δεν κλονίζεται από την ΕΕ ή την Ιαπωνία, όπως έχει υποθεθεί εδώ και πολύ καιρό, αλλά η πρόκληση προέρχεται από την Κίνα. Ειδικότερα, η άνοδος της Κίνας με ετήσιους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ, σχεδόν 10% από τότε που άνοιξε το 1978 την αγορά της στη Δύση, αλλάζει την παγκόσμια ισορροπία ισχύος (Humphrey και Messner 2006). Αλλά ακόμη και η Ινδία έχει εισέλθει τις τελευταίες δύο δεκαετίες σε μια περίοδο ταχείας ανάπτυξης και αρχίζει να επηρεάζει πλέον ενεργά την πολιτική της Νότιας Ασίας. Η Βραζιλία πλέον έχει γίνει ένας δυναμικός παίκτης εξωτερικής πολιτικής, κάτι που φάνηκε όταν πραγματοποιήθηκε η υπουργική διάσκεψη του ΠΟΕ στο Κανκούν το 2003 (Schmalz 2008, 146-154). Ακόμη, αρκετά κράτη με λιγότερες πηγές ισχύος όπως η Βενεζουέλα ή το Ιράν, διαμορφώνουν όλο και περισσότερο μία ανεξάρτητη εξωτερική οικονομική πολιτική.

Μία σωρεία από επιμέρους πτυχές δείχνει ότι βρίσκεται μία αλλαγή σε εξέλιξη. Τα συναλλαγματικά αποθέματα των κεντρικών τραπεζών των διαφόρων αναδυόμενων χωρών αυξήθηκαν μαζικά και συνέβαλαν στη δημιουργία μιας νέας παγκόσμιας δομής πιστωτών. Οι δραστηριότητες των εταιρειών οι οποίες προέρχονται από αναδυόμενες οικονομικά χώρες, προσελκύουν πλέον την παγκόσμια προσοχή. Το 2005, ο παραγωγός χάλυβα «Mittal-Steel» της Ινδίας συγχωνεύθηκε με την «Arcelor» του Λουξεμβούργου για να αποτελέσει πλέον έναν από τους μεγαλύτερους παραγωγούς χάλυβα στον κόσμο. Το ίδιο έτος, η εταιρία «Nanjing Automobile» αγόρασε την βρετανική αυτοκινητοβιομηχανία «MG Rover». Επίσης, η αύξηση των τιμών των βασικών εμπορευμάτων άλλαξε τις παγκόσμιες εμπορικές σχέσεις.

Όλες αυτές οι εξελίξεις έχουν οδηγήσει στο να επικρατήσει η άποψη ότι στην

Ανατολική Ασία δημιουργείται πλέον το νέο κέντρο της παγκόσμιας οικονομίας και της πολιτικής (Arrighi 2007). Το φάσμα των συζητήσεων για αυτό το ζήτημα είναι ευρύ. Σε συζητήσεις που διεξάγονται στις ΗΠΑ, διατυπώνονται διάφορες στρατηγικές οι οποίες αποβλέπουν στο να αμβλύνουν ή να σταματήσουν την άνοδο των νέων αναδυόμενων οικονομικά κρατών που έρχονται να αμφισβητήσουν τις παραδοσιακές ισχυρές οικονομικές δυνάμεις (Overholt 2007). Επίσης, εξετάζοντας τις ανάγκες της Κίνας και της Ινδίας σε πρώτες ύλες, η Υποσαχάρια Αφρική αποκτά συνεχώς μεγάλο ενδιαφέρον (Broadman 2007).

Οι αναταραχές στην παγκόσμια οικονομία σε επίπεδο οικονομικών σχέσεων και υποδομών παραγωγής, έχουν βαθιές επιπτώσεις σε διάφορους θεσμούς της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης. Οργανισμοί όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), που παραδοσιακά καθορίζονται από τις ΗΠΑ και τις ευρωπαϊκές χώρες, αρχίζουν πλέον να χάνουν την δύναμη και την επιρροή τους (Loewen 2006). Ταυτόχρονα δοκιμάζονται στην περιφέρεια νέα μοντέλα συνεργασίας χωρών της Περιφέρειας. Αυτό δημιουργεί τη δυνατότητα δημιουργίας και συσπείρωσης κάποιων κρατών στη διεθνή πολιτική και στην οικονομία.

2.2 Οι Χώρες «BRICS» ως οι Νέοι Ηγέτες

Σύμφωνα με την επενδυτική τράπεζα «Goldman & Sachs», τα νέα κέντρα ανάπτυξης που έχουν προκύψει στην παγκόσμια οικονομία με τις χώρες των BRICS (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα, Νότιο Αφρική), έχουν ως σκοπό να αντικαταστήσουν τις κορυφαίες οικονομίες. Η «Goldman & Sachs» προέβλεψε ότι «η οικονομία της Ινδίας θα μπορούσε μέχρι το 2032 να είναι μεγαλύτερη από την ιαπωνική οικονομία και η οικονομία της Κίνας θα είναι μέχρι το 2041 μεγαλύτερη από την αμερικανική οικονομία. Οι οικονομίες των κρατών-μελών των «BRICS» θα μπορούσαν έως το 2039 από κοινού να είναι ισχυρότερες από την «G8» (Wilson και Purushothaman 2003, 3)

Μια καινούργια συζήτηση, καθιερώθηκε στο πλαίσιο των διαφόρων ιδρυμάτων δεξαμενών σκέψεων (Nolte 2006). Το επίκεντρο αυτών των συζητήσεων είναι ο καθορισμός των αλλαγών στην ιεραρχία της εξουσίας στις διεθνείς σχέσεις. Ως περιφερειακές ηγετικές δυνάμεις, χαρακτηρίζονται αυτές οι οποίες παρουσιάζουν ένα φάσμα ισχύς το οποίο εκτός από την οικονομική και στρατιωτική

δύναμη, απολαμβάνουν και την αποδοχή ως ηγέτιδα χώρα στην ευρύτερη περιοχή, το οποίο επιτυγχάνεται μέσω της περιφερειακής ολοκλήρωσης (Nolte 2006, 40).

Τέλος, στον ακαδημαϊκό χώρο γίνονται συζητήσεις σχετικά με την θεωρία του εκσυγχρονισμού και την ανάλυση του παγκόσμιου συστήματος (Amsden 2003). Το επίκεντρο εστιάζεται στον γεγονός ότι το χάσμα των κρατών εξακολουθεί να διαμορφώνει τις δομές της διεθνούς πολιτικής. Όμως, λαμβάνοντας υπόψη την αυξανόμενη βιομηχανοποίηση των αναδυόμενων αγορών, το χάσμα αυτό δεν παίζει καθοριστικό ρόλο (Amsden 2001). Εδώ όμως είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι ακόμη και σήμερα ο αυξανόμενος βαθμός βιομηχανοποίησης δεν έχει επηρεάσει σημαντικά στη μείωση της διαφοράς του εισοδήματος μεταξύ της περιφέρειας και του κέντρου (Arrighi, Silver και Brewer 2003, 15). Η ηγεμονία των ΗΠΑ βρίσκεται επί του παρόντος σε παρακμή και πλέον η Κίνα θεωρείται ως μία πιθανή αναδυόμενη ηγεμονία (Arrighi 2007).

2.3 Σχέσεις Εξουσίας του Κέντρου και της Περιφέρειας

Η δύναμη που έχουν οι ισχυρές οικονομίες, πηγάζει από την ικανότητα που έχουν να διαμορφώνουν και να καθορίζουν τις δομές και τους κανόνες της παγκόσμιας οικονομίας, όπου τα άλλα κράτη οφείλουν να λειτουργούν τις επιχειρήσεις και τις εθνικές οικονομικές πολιτικές τους (Strange 1988, 24). Ο τομέας της παραγωγής, της χρηματοδότησης, της γνώσης και της ασφάλειας, αποτελούν τέσσερις τομείς οι οποίοι είναι αλληλένδετοι μεταξύ τους (Strange 1988, 43).

Προκειμένου να διευκρινιστούν οι σχέσεις μεταξύ των κρατών, είναι αναγκαίο να γίνει ανάλυση του παγκόσμιου συστήματος. Το σύγχρονο παγκόσμιο σύστημα δημιουργήθηκε το 16ο αιώνα (περίπου 1450-1650) ως μια ειδική μορφή παγκόσμιας οικονομίας με αμοιβαίες οικονομικές αλληλεξαρτήσεις, που χαρακτηρίζεται από μεταφορά πόρων από την περιφέρεια στα κέντρα (Wallerstein 1979, 19). Η κεντρική ιδέα της προσέγγισης του παγκόσμιου συστήματος είναι να κατανοηθεί ότι υπάρχει μία ιεραρχία και μία τάξη που αποτελούν τα κεντρικά δομικά χαρακτηριστικά της παγκόσμιας οικονομίας. Έχει μεγάλο ενδιαφέρον η άποψη του «Wallerstein» ο οποίος υιοθετεί το μοντέλο της κεντρικής εξουσίας, αλλά εισάγει επίσης την έννοια της περιφέρειας, όπου ως περιφέρεια χαρακτηρίζει όλα εκείνα τα κράτη που διαδραματίζουν έναν σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. Επίσης, ως

σημαντικά κράτη θεωρεί αυτά που είναι μεγάλα τουλάχιστον από άποψη πληθυσμού, ειδικευμένου εργατικού δυναμικού, συνολικής βιομηχανικής παραγωγής, κατά κεφαλήν εισόδημα και μπορούν να παράγουν προϊόντα για την εσωτερική αγορά και τους γείτονες τους. Ωστόσο, μπορούν να έχουν και τη δυνατότητα εξαγωγής πρώτων υλών στα αναπτυσσόμενα κράτη (Wallerstein 1979, 247). Ορισμένα κράτη της περιφέρειας έχουν αποκτήσει πλέον μια πιο κεντρική θέση στο οικονομικό παγκόσμιο περιβάλλον, ενώ άλλα κράτη παραμένουν στάσιμα στην ιεραρχία.

2.4 Παραγωγική Ικανότητα

Υπάρχει μια σημαντική αλλαγή στην παγκόσμια δομή παραγωγής. Αμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι ΗΠΑ είχαν σαφή κυριαρχία πάνω από το 50% του παγκόσμιου ΑΕΠ, το οποίο τις επόμενες δύο δεκαετίες περιορίστηκε από την ανάκαμψη της Ιαπωνίας και της Δυτικής Ευρώπης (Maddison 2001, 22). Ωστόσο, κατά την περίοδο 1980-2007 τα παραδοσιακά αναπτυσσόμενα οικονομικά κράτη έχασαν σιγά σιγά έδαφος. Για παράδειγμα, το μερίδιο της τότε «G8» στις παγκόσμιες ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης μειώθηκε από 55,1% σε 39,5%, ενώ τα μερίδια των αναδυόμενων χωρών της Ασίας σε αντάλλαγμα αυξήθηκαν από 10,5% σε 28% (Goldberg 2007, 8). Από την αρχή της χιλιετίας η παγκόσμια οικονομία καθοδηγείται από την ανάπτυξη κρατών που δεν κατατάσσονται στα παραδοσιακά οικονομικά κέντρα. Οι χώρες «BRICS» συνέβαλαν περισσότερο από 30% στην ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας μεταξύ του 2000 και του 2006.

Έτσι, καθιερώθηκε μία νέα κατάσταση που δίνει τη δυνατότητα στους εξαγωγείς πρώτων υλών νέες ευκαιρίες στην παγκόσμια αγορά. Σήμερα δεν επωφελούνται μόνο οι χώρες της Ανατολικής Ασίας από αυτή την οικονομική αναπτυξιακή έκρηξη. Οι εξαγωγείς πρώτων υλών από την Υποσαχάρια Αφρική, τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ) ή τις χώρες της Λατινικής Αμερικής υπερτερούν επίσης της αναπτυξιακής δυναμικής των παραδοσιακά αναπτυσσόμενων χωρών. Η ταχεία ανάπτυξη της Κίνας, της Ινδίας και διαφόρων χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης πόρων. Επί του παρόντος, η Κίνα αντιπροσωπεύει το 40% της συνολικής κατανάλωσης του τσιμέντου, το 31% του άνθρακα και το 30% του σιδηρομεταλλεύματος στην παγκόσμια κατανάλωση. Ως αποτέλεσμα, οι τιμές αυξήθηκαν όχι μόνο στην αγορά

της ενέργειας, αλλά και στις αγορές γεωργικών προϊόντων και μετάλλων. Οι όροι του εμπορίου έχουν βελτιωθεί σημαντικά για διάφορες χώρες εξαγωγής βασικών προϊόντων, γεγονός που επιτρέπει νέα περιθώρια ελιγμών στις αναδυόμενες οικονομίες (Gabbert 2007, 7).

Ωστόσο η τρέχουσα δυναμική ανάπτυξη στην περιφέρεια, η οποία οφείλεται στην άνοδο της Κίνας και της Ανατολικής Ασίας, επισκιάζει τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις που έχει η μετατόπιση των παραγωγικών μονάδων και ο ανταγωνισμός στη περιφέρεια. Πολλές εταιρίες εξαγωγές υψηλής τεχνολογίας, προερχόμενες από τη Λατινική Αμερική, βρίσκονται σε άμεσο ανταγωνισμό με τα αντίστοιχα κινεζικά προϊόντα (Gallagher και Porzecanski 2008, 14). Επίσης, η μικρή οικονομική ανάπτυξη στην Υποσαχάρια Αφρική συνδέεται με την άνοδο της Ανατολικής Ασίας στο παγκόσμιο σύστημα (Arrighi 2002, 17).

Εν ολίγοις, υπάρχει μία αντίφαση μεταξύ της αύξησης παραγωγής των βασικών πρώτων υλών και των εξαγωγών. Ως εκ τούτου, καθίσταται ολοένα και πιο σημαντικό για τον εξαγωγικό κλάδο να σταθεροποιηθεί στις ασιατικές αγορές ή να δημιουργήσει ευνοϊκές για αυτόν συνθήκες. Υπάρχουν αρκετές χώρες που εφαρμόζουν πλέον αυτή τη στρατηγική με επιτυχία. Οι εταιρείες της Βραζιλίας, όπως ο κατασκευαστής αεροσκαφών «Embraer», πωλούν όλο και περισσότερο προϊόντα υψηλής τεχνολογίας στην Ασία. Οι πάροχοι χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και οι χημικές εταιρείες από τη Σαουδική Αραβία προσανατολίζονται επίσης προς την Κίνα (Steinhilber 2006, 91). Το ζήτημα της περαιτέρω ανάπτυξης παραμένει ανοικτό, καθώς ή θα ωφεληθούν ελάχιστες βιομηχανικές δυνάμεις της ανατολικής Ασίας ή υπάρχει η περίπτωση να ωφεληθεί και ένα μεγαλύτερο μέρος της περιφέρειας. Αυτό θα εξαρτηθεί όμως τελικά από το εάν θα μπορέσουν να αξιοποιήσουν τις πρώτες ύλες που διαθέτουν, προκειμένου να προωθήσουν την τεχνολογική τους ανάπτυξη και με μία στοχευμένη βιομηχανική πολιτική να σπάσουν τον φαύλο κύκλο της εξάρτησης τους από τις εισαγωγές των πρώτων υλών (Barbier 2005, 339). Ορισμένα κράτη, όπως η Βολιβία ή η Βενεζουέλα, προσπαθούν να εφαρμόσουν αυτή την στρατηγική για να επεκτείνουν την εθνική τους κυριαρχία (Bultmann 2007, 58). Εδώ όμως έχουν να αντιμετωπίσουν κάποια εμπόδια, όπως είναι οι περιορισμοί των εσωτερικών τους αγορών και οι εξαρτήσεις σε ζητήματα τεχνολογίας (Altvater 2007, 34). Είναι σαφές ότι η δομή της παραγωγής αλλάζει. Η Κίνα πλέον είναι μια κατηγορία από μόνη της, ενώ η Ινδία θα μπορούσε να

αποκτήσει μελλοντικά ένα πιο σημαντικό ρόλο (Hurrell 2006, 19). Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σταθερές μορφές εξάρτησης. Ακόμη και οι κινεζικές εταιρείες παραμένουν σε παγκόσμιο επίπεδο σε δευτερεύουσα θέση (Li 2006, 106).

2.5 Χρηματοοικονομική Υποδομή

Οι αλλαγές στη διάρθρωση της παραγωγής προκαλούν βαθιές αλλαγές στις οικονομικές σχέσεις. Μετά την κατάρρευση του καθεστώτος συναλλαγματικών ισοτιμιών του «Bretton Woods» το 1973 και τη σταδιακή κατάργηση των «capital controls» στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), δημιουργήθηκε ένα σύστημα ελεύθερων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η απότομη αύξηση των βασικών επιτοκίων των ΗΠΑ μετά το 1979, οδήγησε πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Υποσαχάριας Αφρικής σε κατάσταση χρέους. Τα επόμενα χρόνια σημειώθηκαν στην περιφέρεια επαναλαμβανόμενες δυσχέρειες πληρωμών, οι οποίες συνοδεύονταν από έντονες κινήσεις κεφαλαίων. Αλλά από το 2000 και μετά η κατάσταση της οικονομίας πολλών αναδυόμενων κρατών έχει βελτιωθεί σημαντικά.

Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι μετά τις χρηματοπιστωτικές και νομισματικές κρίσεις που έπληξαν ορισμένες χώρες μεταξύ του 1994 και του 2002, συμπεριλαμβανομένης της Αργεντινής, της Βραζιλίας, του Χονγκ Κονγκ, της Ινδονησίας, της Μαλαισίας, του Μεξικού, των Φιλιππίνων, της Ρωσίας, της Ταϊλάνδης και της Τουρκίας, εγκαταλείφθηκε η δημοσιονομική πολιτική που χρηματοδοτείται από το ΔΝΤ και εγκαταλείφθηκε η πρόσδεση του εθνικού νομίσματος με το δολάριο. Δεύτερον, η αύξηση των τιμών των πρώτων υλών από το 1999 και μετά, αύξησε τα έσοδα από τις εξαγωγές, επιτρέποντας σε χώρες όπως την Βραζιλία, τη Ρωσία και την Αργεντινή να έχουν καλύτερα ισοζύγια εξωτερικού εμπορίου.

Επίσης, οι ΗΠΑ συνέχισαν να καταναλώνουν πρόθυμα τις εξαγωγές πολλών αναδυόμενων οικονομιών, παρουσιάζοντας το 2007 ένα αρνητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, περίπου 550 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ ή 5,5% του ΑΕΠ. Δεδομένου ότι ο δείκτης χρέους του ΑΕΠ ήταν 140% και ο προϋπολογισμός της κυβέρνησης των ΗΠΑ παρουσιάζει έλλειμμα περί τα 161 δισεκατομμύρια δολάρια, παραμένει αμφίβολο κατά πόσο οι ΗΠΑ θα μπορέσουν να συνεχίσουν

αυτό τον ρυθμό κατανάλωσης (Joshua 2007, 75). Κατά την τελευταία δεκαετία τα αρνητικά ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών χωρών που είχαν υποστεί οικονομική κρίση μετατράπηκαν σε θετικές τιμές (Boris, Díaz και Eicker-Wolf 2000, 20). Για παράδειγμα, η Νότια Κορέα κατέγραψε μείωση 23,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 1996 και μέχρι το 2005 είχε αύξηση 16,6 δισεκατομμύρια δολάρια. Οι χώρες που γλίτωσαν από τις αναταραχές της ασιατικής κρίσης το 1997-1998, έχουν τώρα μεγάλα πλεονάσματα εξωτερικού εμπορίου. Το 2007 για παράδειγμα, η Κίνα παρουσίασε πλεόνασμα 262 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Τα πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συνδέονται με τη συσσώρευση μεγάλων συναλλαγματικών αποθεμάτων. Αυτό ισχύει επίσης για τις χώρες που πριν από μια δεκαετία βρίσκονταν στα πρόθυρα της στάσης πληρωμών. Μόνο η Κίνα φτάνει στα 1,53 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ εννέα άλλες περιφερειακές χώρες έχουν συγκεντρώσει δεκάδες δισεκατομμύρια. Ακόμη και χώρες όπως η Ταϊλάνδη και η Νιγηρία έχουν συσσωρεύσει σημαντικά ποσά που ξεπερνούν τα 50 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο ρυθμός με τον οποίο εξελίχθηκε αυτή η ανάπτυξη είναι αξιοσημείωτος. Το 1995 τα παγκόσμια συναλλαγματικά αποθέματα ήταν περίπου 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια. Πλέον έχουν αυξηθεί σε σχεδόν 6,89 δισεκατομμύρια δολάρια, δηλαδή στο 13,4% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Οι χώρες «BRICS» κατέχουν περισσότερο από το 33% των παγκόσμιων αποθεμάτων, το οποίο μεταφράζεται σε 2,46 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Όμως στον «ΟΟΣΑ» η Ιαπωνία με 973 δισεκατομμύρια δολάρια και τα μέλη της ευρωζώνης με 511,4 δισεκατομμύρια δολάρια διατηρούν τις υψηλές θέσεις. Τα μεγάλα συναλλαγματικά αποθέματα ωστόσο, είναι διφορούμενα από την άποψη της οικονομικής πολιτικής. Αφενός, αποτελούν ένδειξη ότι τα χρήματα δεν επενδύονται παραγωγικά στην εγχώρια οικονομία, αλλά είναι το αποτέλεσμα ενός μονόπλευρου εξαγωγικού προσανατολισμού. Από την άλλη όμως, δίνουν σε πολλές χώρες μια βελτιωμένη θέση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές και οι οποίες τώρα αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά κάθε προσπάθεια κερδοσκοπικής επίθεσης έναντι των εθνικών τους νομισμάτων.

Η εξέλιξη αυτή έχει ως συνέπεια την μεταβολή της σχέσης του πιστωτή και του δανειολήπτη. Οι κεντρικές τράπεζες και οι κρατικές και εμπορικές τράπεζες διαφόρων αναδυόμενων χωρών επιλέγουν πλέον να κατέχουν μεγάλα ποσά κρατικών ομολόγων των ΗΠΑ. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο οι Κινέζοι επενδυτές

κατέχουν περίπου 405,5 δισεκατομμύρια δολάρια, ένα ποσό που αυξήθηκε τα τελευταία 7 έτη κατά περίπου 330 δισεκατομμύρια δολάρια. Επενδυτές από την Βραζιλία, έχουν αυξήσει τα ομόλογα τους σε μόλις δύο χρόνια, από 28,7 δισεκατομμύρια δολάρια σε 128,8 δισεκατομμύρια δολάρια.

Ταυτόχρονα, διάφορα κράτη στην περιφέρεια βρίσκονται σε ένα στάδιο αποπληρωμής του χρέους του έναντι των ξένων πιστωτών τους. Τα υψηλά συναλλαγματικά αποθέματα θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν για ξένες επενδύσεις, παρόμοιες με τις περιπτώσεις των χωρών του Οργανισμού Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών (ΟΡΕC). Στις 20 κορυφαίες των κρατικών επενδυτικών ταμείων κατατάσσονται 16 ιδρύματα από την Ανατολική Ασία, τη Ρωσία και τη Μέση Ανατολή, εκ των οποίων μόλις δέκα ταμεία διαχειρίζονται ποσά που ξεπερνούν δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια¹.

Τέλος, οι τρέχουσες εξελίξεις φαίνεται να αμφισβητούν τις σχέσεις ισχύος στον τομέα της χρηματοδότησης. Η αγορά των ΗΠΑ αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, λαμβάνοντας υπόψη το υψηλό χρέος των ΗΠΑ. Μαζί με το ευρώ, τα συναλλαγματικά αποθέματα που ελέγχονται από χώρες της περιφέρειας, θα μπορούσαν να δρομολογήσουν μια αλλαγή στην ιεραρχία και στη δομή του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού συστήματος, κάτι που συνεπάγεται μία αποδυνάμωση της ηγεμονίας των ΗΠΑ.

2.6 Αντίκτυπος στους Οικονομικούς Οργανισμούς

Η θεσμική δομή των οικονομικών οργανισμών (ΔΝΤ, GATT/ΠΟΕ) που συνέβαλαν στη σταθερότητα της ηγεμονίας των ΗΠΑ από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, αντιμετωπίζει πλέον νέες προκλήσεις. Οι αυξανόμενες πρώτες ύλες των διάφορων περιφερειακών κρατών παίζουν πλέον καθοριστικό ρόλο. Η αυξημένη οικονομική επιρροή της περιφέρειας κυρίως της Κίνας, αυξάνει και κάνει πιο έντονη την απαίτηση για μια θεμελιώδη μεταρρύθμιση αυτών των οργανισμών (Loewen 2006, 4).

¹ Εκτός από τα κρατικά επενδυτικά ταμεία, εμφανίστηκαν διεθνείς εταιρείες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία έχουν εισέλθει στις αγορές των κεντρικών αγορών. Ήδη ξεπερνούν τις 111 πολυεθνικές εταιρείες, προερχόμενες από την Ανατολική Ασία και 30 από αναδυόμενες χώρες της Λατινικής Αμερικής. (Taylor και Nölke 2008, 4).

2.7 Κριτική στον ΠΟΕ

Μετά την κρίση του 1982, η οποία οδήγησε αρχικά στη μείωση του περιθωρίου ελιγμών των διαφόρων αναδυόμενων χωρών και την ανάληψη των εξουσιών από νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις, μετά τον γύρο της Ουρουγουάης (1986-1994) ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου αντικατέστησε την «Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου» (GATT - General Agreement on Tariffs and Trade) του 1947 ως έναν κεντρικό ρυθμιστικό φορέα του παγκόσμιου εμπορίου. Το πεδίο δράσης του καινούργιου πλέον οργανισμού επεκτάθηκε από τις μειώσεις των δασμών σε επιπλέον τομείς, όπως επενδύσεις, ζητήματα ανταγωνισμού και διευκολύνσεις του εμπορίου (Higgott και Weber 2005, 441). Ο προσανατολισμός προς την ελευθέρωση των αγορών, υποστηρίζεται από το γεγονός ότι κάθε ενέργεια που λαμβάνεται είναι νομικά κατοχυρωμένο και ως εκ τούτου καθίσταται σχεδόν αμετάκλητο (Higgott και Weber 2005, 440). Ο νέος θεσμός έχει σημαντικές επιπτώσεις στην αναπτυξιακή πολιτική, καθότι εμβαθύνει τις δομές εξάρτησης μεταξύ του κέντρου και της περιφέρειας και θεσπίζει μηχανισμούς ελέγχου. Ο ΠΟΕ όμως έχει περιορίσει τα περιθώρια οικονομικής πολιτικής των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών σε ορισμένους τομείς. Έτσι, έχει ανοίξει μονομερώς τις γεωργικές αγορές του τρίτου κόσμου, ελευθέρωσε τις επενδύσεις εντός της «Συμφωνίας για τις Συναλλαγές στον Τομέα των Υπηρεσιών» (General Agreement on Trade in Services) και τροποποίησε τις τελωνειακές υποχρεώσεις για τα βιομηχανικά αγαθά (Strickner 2005). Προσπάθειες επέκτασης των δράσεων του ΠΟΕ και σε άλλα θέματα όπως είναι οι δημόσιες συμβάσεις, θα μπορούσαν να εμβαθύνουν περισσότερο αυτές τις δομές εξάρτησης. Παρόλο ταύτα, η ιεραρχική δομή του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος συνεχίζει να αντικατοπτρίζεται στις διαδικασίες διαπραγμάτευσης στα πλαίσια του ΠΟΕ (Deckwirth 2006, 105), (Narlikar και Tussie 2004, 957).

Η κατάσταση αυτή προκαλούσε πάντοτε μια δυσαρέσκεια μεταξύ των εκπροσώπων των χωρών της περιφέρειας, κάτι που διαφάνηκε κατά την υπουργική διάσκεψη του ΠΟΕ στη Ντόχα το 2001 και τελικά διατυπώθηκε ανοιχτά στη σύνοδο κορυφής του Κανκούν το 2003. Η διάσκεψη είχε ως συνέπεια, οι περιφερειακές χώρες να επιλέξουν μια πιο επιθετική στάση στην παγκόσμια οικονομική πολιτική τους. Χαρακτηριστικό αποτέλεσε η αναβίωση της συνεργασίας μεταξύ Βραζιλίας και

της Ινδίας, οι οποίες είχαν συνεργαστεί στο παρελθόν τη δεκαετία του 1970 στη «GATT» και την «Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη» (UNCTAD), ως εκπρόσωποι του λεγόμενου «τρίτου κόσμου» (Deckwirth 2006, 106). Κατά τη διάρκεια του γύρου της Ουρουγουάης 1986-1994, η «αντίσταση» που προέβαλαν ενάντια των παραδοσιακά ισχυρών χωρών είχε καταρρεύσει. Ωστόσο, πριν από τη σύνοδο κορυφής του Κανκούν δημιουργήθηκε μια νέα ομάδα η «G20», αποτελούμενη από αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες και οι οποίες αντιτάχθηκαν στις προτάσεις των ΕΕ και ΗΠΑ σε ζητήματα αναφορικά με την γεωργία. Η νέα αυτή συμμαχία υποστηρίχθηκε από χώρες όπως τη Βραζιλία, την Κίνα, την Ινδία, Ινδονησία και τη Νότια Αφρική. Αν και διάφορες χώρες της «G20» είχαν συμφέροντα σε ζητήματα των γεωργικών εξαγωγών, παρόλο ταύτα συνέβαλε στην άνοδο και άλλων ομάδων που προσπάθησαν να προστατέψουν τα δικά τους συμφέροντα (Narlikar και Tussie 2004, 949). Χαρακτηριστική τέτοια νέα ομάδα αποτέλεσε η G90, η οποία αντιστάθηκε στο να συμπεριληφθούν στην ατζέντα στο Κανκούν τα «ζητήματα της Σιγκαπούρης», γεγονός που οδήγησε τελικά στην αποτυχία της συνόδου κορυφής.

Αυτή η καινούργια δυναμικότητα που εμφάνισε η περιφέρεια, αποτέλεσε την έκφραση των αλλαγών στην δομή της οικονομίας και της παραγωγής (Brand 2004, 146). Η ΕΕ και οι ΗΠΑ αντέδρασαν στα γεγονότα στο Κανκούν εφαρμόζοντας τη στρατηγική του «διαίρειτε και βασίλευε», με σκοπό την αποδυνάμωση των νέων συμμαχιών των περιφερειών (Bello και Kwa 2004). Για το σκοπό αυτό η «G20» συμπεριέλαβε την Ινδία και την Βραζιλία σε «διάλογο» με την ΕΕ, τον Καναδά και τις ΗΠΑ. Με αυτό τον τρόπο αναβαθμίσθηκαν σε πολιτικό επίπεδο, τόσο η Ινδία όσο και Βραζιλία (Decker 2004, 87). Ως αποτέλεσμα αυτού, κατά την διάσκεψη του Χονγκ Κονγκ τον Δεκέμβριο του 2005 επιτεύχθηκε μία συναίνεση, αν και σε μικρό βαθμό καθότι δεν περιλάμβανε συγκεκριμένες δεσμεύσεις (Loewen 2006, 3). Μάλιστα, όλες οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες συσπειρώθηκαν σε μία ομάδα, ζητώντας τον τερματισμό όλων των γεωργικών εξαγωγικών επιδοτήσεων, την καλύτερη πρόσβαση στις γεωργικές αγορές των αναπτυσσόμενων χωρών, ύπαρξη προστασίας της γεωργίας τους, κατάργηση των δασμών των προϊόντων και κατάργηση των ποσοστώσεων για τις εξαγωγές των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ οι οποίες διεξήχθησαν μετά το Χονγκ Κονγκ, δεν έφεραν κάποια σημαντικά αποτελέσματα. Η αντίσταση που προέβαλαν οι χώρες της

περιφέρειας σταμάτησε προσωρινά την απελευθέρωση της αγοράς με τους όρους που επιδίωκαν οι αναπτυσσόμενες χώρες, όμως δεν κατάφερε να τη σταματήσει οριστικά. Ο ΠΟΕ μπορεί να διατηρεί ακόμη τον ρόλο του ως ρυθμιστικό φορέα για την παγκόσμια οικονομία, αλλά δεν αποτελεί τον κύριο παράγοντα ο οποίος θα παίξει καθοριστικό ρόλο για την περαιτέρω απελευθέρωση των παγκόσμιων αγορών.

2.8 Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

2.8.1 Ίδρυση

Η μεγάλη ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας στη δεκαετία του 1930, οδήγησε εκτός από τις ισχυρές αυξήσεις της ανεργίας και στην πτώχευση χιλιάδων τραπεζών. Ως αποτέλεσμα αυτών των γεγονότων, η εμπιστοσύνη στο χαρτονόμισμα μειώθηκε απότομα και υπήρχε αυξημένη ζήτηση για χρυσό, η οποία δεν μπορούσε να ικανοποιηθεί από τα υπουργεία Οικονομικών των κρατών. Οι συνέπειες για την οικονομία ήταν καταστροφικές. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι πολίτες μάζευαν περισσότερα χρήματα και χρυσό, οι συναλλαγές συναλλάγματος μεταξύ των κρατών μειώθηκαν και η ανεργία αυξήθηκε. Ορισμένες κυβερνήσεις περιόρισαν την ανταλλαγή εθνικών νομισμάτων σε ξένα νομίσματα ή υποτίμησαν το νόμισμά τους, πουλώντας τα προϊόντα τους κάτω από την αξία τους προκειμένου να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Driscoll 1998, 6).

Αυτό συνέβαλε στο γεγονός, η σχέση μεταξύ της αξίας των αγαθών και της αξίας του χρήματος να μην είναι πλέον σταθερή. Στη δεκαετία του 1930 πραγματοποιήθηκαν αρκετές διεθνείς διασκέψεις για την αντιμετώπιση αυτής της αβεβαιότητας. Ωστόσο, παρόλο που ήταν ανεπιτυχείς, συνεχίστηκαν οι προσπάθειες για τη δημιουργία ενός νέου παγκόσμιου νομισματικού συστήματος και ενός διεθνούς οργανισμού για την επιτήρησή του (Driscoll 1998, 6).

2.8.2 Αποστολή του ΔΝΤ

Το ΔΝΤ, το οποίο ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1944 στο πλαίσιο της συμφωνίας του «Bretton Woods», ως θεσμικό όργανο είχε ως αποστολή την παρακολούθηση του συστήματος συναλλαγματικών ισοτιμιών και την αντιμετώπιση οικονομικών κρίσεων. Το κύριο καθήκον του ΔΝΤ είναι να παρέχει δάνεια σε περίπτωση κρίσεων

για μεμονωμένες χώρες, προκειμένου να διατηρήσει τις καθιερωμένες ισοτιμίες και να αποτρέψει τις υποτιμήσεις (Kemra 2004, 96). Όταν ένα κράτος δανείζεται χρήματα από το ΔΝΤ, πρέπει να καταβάλλει επιτόκια, που καθορίζονται από το ΔΝΤ (Driscoll 1998, 24).

Επιπλέον, το ΔΝΤ αξιολογεί τις συναλλαγματικές πολιτικές των κρατών μελών του, με βάση τη γενική οικονομική κατάσταση και τη στρατηγική οικονομικής πολιτικής κάθε κράτους μέλους. Επιπλέον, όλα τα κράτη υποχρεούνται να ενημερώνουν το ΔΝΤ για τις αλλαγές στον καθορισμό του νομίσματός τους, να μην εφαρμόζουν συναλλαγματικούς περιορισμούς και να ακολουθούν γενικά μία εποικοδομητική οικονομική πολιτική. Στόχος αυτής της οικονομικής πολιτικής είναι η αύξηση της ευημερίας των κρατών μελών (Driscoll 1998, 11).

2.8.3 Κριτική στο ΔΝΤ

Ωστόσο, η ίδρυση του ΔΝΤ ήταν αναμφίβολα μια επιτυχής προσπάθεια να τεθούν σε μορφή συνεργασίας οι διεθνείς οικονομικές σχέσεις των κρατών, ιδίως των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου, λόγω της καταστροφικής οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του 1930 (Tetzlaff 1996, 19, 41, 42). Όμως, το ΔΝΤ έχει παραβιάσει επανειλημμένα άρθρα της συμφωνίας, τα οποία απαγορεύουν στο ΔΝΤ να παρεμβαίνει στις πολιτικές υποθέσεις των κρατών μελών (Tetzlaff 1996, 48, 49). Οι ενέργειες του ΔΝΤ δεν ήταν πάντα σωστές, καθώς παρουσιάστηκε μερικές φορές το φαινόμενο της παρέμβασης, ιδίως στην αγορά συναλλάγματος (Stiglitz 2002, 226,229).

Στο πλαίσιο του τεράστιου εξωτερικού χρέους των χωρών της Λατινικής Αμερικής και της Υποσαχάριας Αφρικής, το ΔΝΤ κατηγορήθηκε ότι μετατράπηκε σε ένα «όργανο» των κρατών-πιστωτών. Θέτοντας όρους προκειμένου ένα κράτος να λάβει δάνειο με τα προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής, πολλά κράτη αναγκάστηκαν να εφαρμόσουν μέτρα λιτότητας. Σε αρκετές περιπτώσεις τα προγράμματα αυτά δεν έφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα για τις εθνικές οικονομίες των χωρών που προσήλθαν στο ΔΝΤ, αλλά τελικά περιόρισαν τις οικονομικές τους. Αυτό είχε ως τελικό αποτέλεσμα το ΔΝΤ να μην καταφέρει να περιορίσει ή και να καταπολεμήσει τις χρηματοπιστωτικές και νομισματικές κρίσεις από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990 και μετά και να δημιουργηθεί μια συνεχώς αυξανόμενη κριτική για τον ρόλο και τον τρόπο λειτουργίας του

οργανισμού (Stiglitz 2002). Μία από τις βασικές κριτικές έναντι του ΔΝΤ, είχε να κάνει με το γεγονός ότι εξαιτίας της πολιτικής που εφαρμόζει ο οργανισμός αυτός για την συνεχιζόμενη αποπληρωμή του χρέους, πολλές αναπτυσσόμενες χώρες δεν είχαν καμία προοπτική για περαιτέρω οικονομική και κοινωνικά ευημερία (Schirm 1990, 94). Αντίθετα, έχει μετατραπεί από ένα οικονομικό ίδρυμα το οποίο βρίσκεται υπό την επιρροή της κυβέρνησης των ΗΠΑ, σε ένα κεντρικό συλλέκτη χρέους των δυτικών μεγάλων τραπεζών και επενδυτών (Grefe, Greffrath και Schumann 2002, 37).

2.8.4 Κρίση του ΔΝΤ

Τα τελευταία χρόνια, τα αυξημένα συναλλαγματικά αποθέματα που είχαν διάφορες αναδυόμενες χώρες, έδωσαν την ευκαιρία να αποπληρώσουν τα χρέη τους στο «Διεθνές Νομισματικό Ταμείο». Τον Δεκέμβριο του 2005 για παράδειγμα, δύο από τους σημαντικότερους οφειλότες, η Βραζιλία και η Αργεντινή διευθέτησαν ξαφνικά τα υπόλοιπα χρέη τους, αποπληρώνοντας οφειλές ύψους 15,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων και 9,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων αντίστοιχα. Άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής όπως το Μεξικό, η Ουρουγουάη, η Βενεζουέλα, αλλά και χώρες της Ανατολικής Ασίας, όπως η Ινδονησία, η Νότια Κορέα και η Ταϊλάνδη επωφελήθηκαν επίσης από την ευνοϊκή οικονομία που υπήρχε και προέβησαν και αυτές στην διευθέτηση των χρεών τους (Millet και Toussaint 2007). Συνεπώς, ο όγκος των δανείων που χορήγησε το ΔΝΤ μειώθηκε απότομα. Μάλιστα, την εποχή αυτή το ΔΝΤ παρουσίασε απώλειες περίπου 100 εκατομμύρια δολάρια. Τελικά χρειάστηκε να εφαρμόσει τα δικά του μέτρα διαρθρωτικής προσαρμογής, αποφασίζοντας να απολύσει το 20% του προσωπικού του (Falk 2008, 22).

Η κρίση που αντιμετωπίζει σήμερα το ΔΝΤ, αντανακλάται επίσης στην μείωση των δανείων που χορηγεί πλέον αυτός ο οργανισμός. Είναι χαρακτηριστικό ότι αρκετοί πρώην δανειολήπτες του ΔΝΤ επιλέγουν να καταφεύγουν τώρα σε εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης. Ειδικά στην Υποσαχάρια Αφρική, η Κίνα ως μία αναδυόμενη οικονομία, έχει αναδυθεί ως ένας καλός πιστωτής (Arrighi 2007, 207), (Schüller και Asche 2007). Οι λόγοι για την προτίμηση των κρατών να επιλέγουν την Κίνα και όχι το ΔΝΤ για τη χορήγηση δανείου είναι πολλοί. Πρώτον, χορηγούνται με εξαιρετικά χαμηλά επιτόκια. Ταυτόχρονα, συνδέονται σε αρκετές περιπτώσεις με συμφωνίες συνεργασίας, που περιλαμβάνουν συμβάσεις

προμήθειας πρώτων υλών και επενδύσεις στην τοπική αγορά (Steinhilber 2006, 84). Επίσης, η κινεζική κυβέρνηση δεν επιβάλλει επιπλέον όρους, εφαρμόζοντας την αρχή της «μη παρέμβασης». Τέλος, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως στο Σουδάν ή ζητήματα διαφθοράς όπως στην Αγκόλα, δεν αποτελούν ιδιαίτερα εμπόδια για την χορήγηση αυτών των δανείων (Schüller και Asche 2007, 5).

Ως εκ τούτου, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι απαιτείται μια θεμελιώδης μεταρρύθμιση του ΔΝΤ (Loewen 2006). Για το λόγο αυτό διάφορα κράτη συμφώνησαν στο παρελθόν σε μία αλλαγή του δικαιώματος ψήφου. Η κατανομή των ποσοτώσεων ευνοεί έως τώρα τις αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες, ιδίως τις χώρες της ΕΕ. Μάλιστα, μέχρι το 2006, οι χώρες της ΕΕ είχαν το 32,2% των ψήφων, ενώ οι ΗΠΑ με 17,4%, διατηρούσαν το δικαίωμα αρνησιkurίας. Ωστόσο οι αλλαγές στη μεταρρύθμιση ήταν μικρής σημασίας. Στη συνέχεια, σε μία προσπάθεια άμβλυνσης της μειονεκτικής θέσης που βρίσκονταν τα αναδυόμενα κράτη, δόθηκε σε 54 χώρες της περιφέρειας επιπλέον 4,9% των ψήφων (Falk 2008, 23).

Η άμεση συνέπεια της κρίσης του ΔΝΤ είναι η ίδρυση περιφερειακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Για παράδειγμα, η Αργεντινή, η Βολιβία, η Βραζιλία, ο Ισημερινός, η Παραγουάη, η Ουρουγουάη και η Βενεζουέλα δημιούργησαν ένα συνεταιριστικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, που θα μπορούσε να υποστηρίξει έργα υποδομής με προϋπολογισμό 7 έως 10 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ και να αντιμετωπίσει περαιτέρω οικονομικές και νομισματικές κρίσεις. Στο νέο αυτό όργανο, όλες οι χώρες θα είχαν ίσα δικαιώματα ψήφου.

2.9 Νέα Σχέδια Συνεργασίας των Χωρών της Περιφέρειας

Η παρακμή των παραδοσιακών θεσμών της παγκόσμιας οικονομίας συμβαδίζει με τη δημιουργία εναλλακτικών δομών περιφερειακής διακυβέρνησης. Μία τέτοια δομή αποτελεί το φόρουμ συνεργασίας IBSA (Ινδία, Βραζιλία, Νότιο Αφρική), το οποίο ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 2003 και περιλαμβάνει τρεις μεγάλες αναδυόμενες χώρες που δεν ανήκουν στον ΟΟΣΑ, την Ινδία, τη Βραζιλία και τη Νότια Αφρική (Alden και Vieira 2005). Μέσω αυτού του νέου οργανισμού έχουν γίνει εμπορικές συμφωνίες και συμφωνίες συνεργασίας στον τομέα της τεχνολογίας, των μεταφορών, του πολιτισμού και της πολιτικής (Schmalz 2008, 195). Επιπλέον,

δραστηριοποιήθηκε σε διάφορα ιδρύματα παγκόσμιας διακυβέρνησης (Flemes 2007, 16). Οι επιτυχίες των κρατών-μελών του φόρουμ «IBSA» στον ΠΟΕ είναι εντυπωσιακές και μάλιστα κατάφεραν σε αρκετά ζητήματα να επηρεάσουν προς όφελος των μελών τους, τις διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ. Το φόρουμ «IBSA» μπορεί να φέρει τα χαρακτηριστικά μιας νέας εναλλακτικής ρύθμισης του παγκόσμιου εμπορίου (Alden και Vieira 2005, 1090), χωρίς όμως να αποτελέσει ένα αντίπαλο δέος της παραδοσιακής παγκόσμιας ηγεμονίας (Cox 1998, 87). Ο λόγος δεν είναι κανένας άλλος από το ότι υπάρχει έλλειψη πόρων που απαιτούνται για αυτό. Οι προσπάθειες που έγιναν στο παρελθόν να πειστούν η Κίνα και η Ρωσία να ιδρύσουν μια «ομάδα των φτωχών», απέτυχαν λόγω της αντίθεσης των δύο χωρών (Devraj 2004).

Οι κυβερνήσεις της Κίνας και της Ρωσίας από την άλλη πλευρά, δημιούργησαν το 2001 ένα ανεξάρτητο ίδρυμα, το λεγόμενο «Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης» (SCO - Shanghai Cooperation Organisation), ο οποίος ρυθμίζει κυρίως θέματα ασφαλείας. Ο «Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης» που περιλαμβάνει επίσης το Ουζμπεκιστάν, το Καζακστάν, την Κιργιζία και το Τατζικιστάν, είναι ένας από τους ποιο άγνωστους και ελάχιστα μελετημένους οργανισμούς στον κόσμο (Bailes, και συν. 2007, 7). Στη σύνοδο κορυφής της Μόσχας τον Ιούλιο του 2005 ο οργανισμός αυτός ήρθε στο προσκήνιο της παγκόσμιας προσοχής, καθώς η Ινδία, το Πακιστάν, το Ιράν και η Μογγολία προσχώρησαν στη συμμαχία ως παρατηρητές. Επίσης, το 2006 αποφασίστηκε να επεκταθεί η ατζέντα του, ώστε να συμπεριλάβει το εμπόριο και ζητήματα ενέργειας. Ο «SCO» συχνά αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης ως «ευρασιατικό αντίπαλο δέος», αλλά σε αντίθεση με το φόρουμ «IBSA» δεν υπάρχει κοινός πολιτικός και ιδεολογικός προσανατολισμός.

Οι προσπάθειες περιφερειακής συνεργασίας των χωρών της περιφέρειας δεν περιορίζονται αποκλειστικά στους παραπάνω οργανισμούς. Πέρα από τους οργανισμούς «IBSA» και «SCO», υπάρχουν και η Νοτιοαμερικανική «Mercosur» και η «Ένωση των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας» (ASEAN - Association of Southeast Asian Nations), που στοχεύουν στην απελευθέρωση του εμπορίου, κεφαλαίων και υπηρεσιών. Αυτοί οι δύο οργανισμοί, μολονότι που λειτουργούν σύμφωνα με τις αρχές του ΠΟΕ, δεν έχουν μία ισχυρή υπερεθνική θεσμική δομή. Παρόλο ταύτα, αποδεικνύουν ότι διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΠΟΕ και το ΔΝΤ

αρχίζουν να χάνουν το μονοπώλιο που κατείχαν έως τώρα και να ανταγωνίζονται καινούργιους οργανισμούς (Bieling 2007, 180).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙ ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟΤΟΥ ΠΟΕ

3.1 Γενικά

Όταν τον Απρίλιο του 1994 ο 8ετής γύρος της Ουρουγουάης κορυφώθηκε με τη δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), ένας από τους στόχους, εκτός από την περαιτέρω απελευθέρωση του διεθνούς εμπορικού συστήματος, ήταν και η εξάλειψη των μειονεκτημάτων που αντιμετώπιζαν οι αναδυόμενες και οι αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτές δεν θα έπρεπε πλέον να βρίσκονται στο έλεος των ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών, όπως συνέβη στη «Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου» (GATT), η οποία μερικές φορές αναφέρεται και ως η «λέσχη των πλουσίων», αλλά σε μια αμερόληπτη διαδικασία συνδιαλλαγής, η οποία θα ήταν βασισμένη σε κανόνες (Bown και McCulloch 2010, 2). Για το σκοπό αυτό, ο νέος μηχανισμός επίλυσης διαφορών θα έπρεπε να εξασφαλίσει την επικράτηση του νόμου έναντι της πολιτικής και των ισχυρών κρατών. Μάλιστα, ο μηχανισμός αυτός είχε ως σκοπό να θέσει ένα τέλος στο «νόμο της ζούγκλας», όπου θα έκρινε σκόπιμο, καθότι οι κανόνες αποτελούν την καλύτερη εγγύηση των αδυνάτων για το μέλλον» (Moon 2006, 202).

Το μεγάλο ζητούμενο όμως αποτελεί κατά πόσο κατάφεραν οι αναδυόμενες οικονομίες να διεκδικήσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους και να προασπίσουν τα συμφέροντά τους, αξιοποιώντας μια διαδικασία επίλυσης διαφορών βασισμένη σε κανόνες ή τελικά συνεχίζει στο διεθνές οικονομικό δίκαιο να επικρατεί το «δίκαιο της ζούγκλας». Για το σκοπό αυτό, είναι απαραίτητο πρώτα να σκιαγραφηθεί η μετάβαση από τη «Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου» (GATT) στον ΠΟΕ. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρόθεση του ΠΟΕ να μην αδικούνται πλέον τα μη αναπτυγμένα οικονομικά κράτη. Εκτός από τα όργανα και τη διαδικασία, σημαντική αξία έχουν τα αποσπάσματα του συμφώνου για τους κανόνες και διαδικασίες που εφαρμόζονται κατά την επίλυση των διαφορών (Dispute Settlement Understanding), τα οποία αναφέρονται στην πρόληψη της μειονεκτικής θέσης των αδυνάτων μελών της.

Αυτό που είναι σημαντικό είναι η αρχή της αρνητικής συναίνεσης, η οποία

αποσκοπεί στην αποτροπή αποκλεισμού από τα ισχυρά μέλη. Επιπλέον, η σύσταση ανεξάρτητου δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου αποσκοπεί στην παρεμπόδιση της επιρροής της διαδικασίας από τα πλούσια κράτη. Ορισμένες προθεσμίες αποσκοπούν στη διασφάλιση της ταχείας εφαρμογής της διαδικασίας και στην πρόληψη των πολιτικών παρεμπόδισης που χρησιμοποίησαν οι ΗΠΑ και η Ευρώπη, ιδίως τη δεκαετία του 1980. Άλλες διαδικαστικές διατάξεις, όπως η παράταση των προθεσμιών και η νομική συνδρομή, ωφελούν επίσης τα μη ανεπτυγμένα κράτη. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο μηχανισμός επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ αποτελεί μια καλύτερη επιλογή από την διαδικασία που εφάρμοζε η συμφωνία «GATT».

Πρώτον, το πεδίο εφαρμογής πρέπει ακόμη να εξεταστεί, δηλαδή η νομική βάση για την επίλυση διαφορών. Ακόμη και αν οι απαιτήσεις του εμπορικού δικαίου εφαρμόζονται δίκαια, ο μηχανισμός επίλυσης διαφορών μπορεί να δημιουργήσει αδικίες (Moon 2006, 202). Υπάρχει αύξηση του πεδίου εφαρμογής των κανονιστικών ρυθμίσεων σε βάρος των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών. Για παράδειγμα, ένα από κύρια αιτήματα των Ηνωμένων Πολιτειών στο γύρο της Ουρουγουάης ήταν η θέσπιση συμφωνίας για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPs). Μελέτες δείχνουν ότι πλέον οι ανεπτυγμένες χώρες είναι πιθανό να διαμαρτυρηθούν και να προβούν σε καταγγελίες, βάσει των νέων συμφωνιών. Ο δεσμευτικός χαρακτήρας των κανόνων του ΠΟΕ αυξήθηκε επίσης, καθώς τα νέα μέλη έπρεπε τώρα να αναγνωρίσουν όλα τα μέρη της συνθήκης και να μην απαιτούν ειδική μεταχείριση, όπως συνέβαινε στο πλαίσιο της γενικής συμφωνίας δασμών και εμπορίου. Αυτή η κατάσταση έχει οδηγήσει πλέον σε αύξηση των υποθέσεων κατά των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών (Moon 2006).

Δεύτερον, τα εμπόδια που παρουσιάζονται στις διαδικασίες, εξακολουθούν να αποτελούν ένα σημαντικό πρόβλημα (Bermeo και Davis 2009). Μια δίκαιη διαδικασία δεν μπορεί να εξισορροπεί τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν τα οικονομικά αδύναμα κράτη, όταν αυτά αποτρέπονται εκ των προτέρων στο να προβούν σε μία άσκηση αγωγής. Αυτό γίνεται κατανοητό όταν αναλογιστεί κανείς ότι λίγες αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες διαθέτουν επαρκείς πόρους προκειμένου να μπορέσουν να εκπροσωπήσουν τα συμφέροντά τους στον ΠΟΕ. Και εδώ έχουν καταβληθεί προσπάθειες για την παροχή νομικής αλλά και

οικονομικής στήριξης. Ωστόσο, η πίεση που αντιμετωπίζουν συχνά τα φτωχότερα μέλη του ΠΟΕ πριν μπορέσουν να διαμαρτυρηθούν, παραμένει προβληματική.

Τρίτον, είναι επίσης δύσκολο να επιβληθούν οι αποφάσεις του οργάνου επίλυσης διαφορών (Dispute Settlement Body), δεδομένου ότι ο ίδιος ο ΠΟΕ δεν επιβάλλει κυρώσεις σε διάφορα «παραπτώματα», αλλά οι κυρώσεις πραγματοποιούνται σε επίπεδο διμερών σχέσεων και μέσω απόσυρσης κάποιων εμπορικών παραχωρήσεων. Από την άποψη αυτή, κράτη που δεν ανήκουν στις παραδοσιακά αναπτυγμένες οικονομίες ενδέχεται να δυσκολεύονται να επιτυγχάνουν μια θετική για αυτούς απόφαση του ΠΟΕ (Hoekman και Mavroidis 2000, 532).

Συνολικά, είναι σαφές ότι ακόμη και τα αναδυόμενα και τα αναπτυσσόμενα οικονομικά κράτη, ακόμη και στο πλαίσιο του μηχανισμού επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ, δυσκολεύονται να τιμωρήσουν νομικά τις αθέμιτες εμπορικές πολιτικές των πλουσιότερων αναπτυγμένων χωρών του ΠΟΕ. Το αδιέξοδο του τρέχοντος γύρου διαπραγματεύσεων της Ντόχα αποτελεί σαφή ένδειξη της μεγάλης δυσαρέσκειας που εξακολουθούν να αισθάνονται πολλές αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες για τον ΠΟΕ και τη διαδικασία επίλυσης διαφορών.

3.2 Η GATT γίνεται ΠΟΕ

Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν και κατά πόσο τα μη αναπτυγμένα οικονομικά κράτη βρίσκονται σε μειονεκτική θέση στον ΠΟΕ, πρέπει πρώτα να εξετασθεί η μετάβαση από τη συμφωνία «GATT» στον ΠΟΕ. Αυτό οφείλεται σε δύο λόγους. Αφενός, η παρούσα ουσιαστική έννομη τάξη του ΠΟΕ για τις εμπορικές συναλλαγές βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη συμφωνία «GATT» που δημιουργήθηκε το 1947 (Krajewski 2006, 49). Από την άλλη, κατά τη δημιουργία του ΠΟΕ ήταν σαφής η πρόθεση να βελτιωθεί η θέση των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών σε σχέση με τη διαδικασία στη συμφωνία «GATT», μια διαδικασία που βασιζόνταν στην ισχύς που διέθεταν τα μέλη της.

3.2.1 Επίλυση Διαφορών στο Πλαίσιο της Συμφωνίας «GATT»

Ήδη από τον 19ο αιώνα, υπό την επιρροή της Βρετανικής Αυτοκρατορίας είχε αναπτυχθεί μια νέα φιλελεύθερη εμπορική τάξη. Στον απόηχο της μεγάλης ύφεσης

της δεκαετίας του 1930, τα κράτη εγκατέλειψαν το ελεύθερο εμπόριο προκειμένου να επιδιώξουν τη οικονομική σωτηρία τους, μέσω του κρατικού προστατευτισμού που άρχισαν να εφαρμόζουν. Ενόψει της κλιμάκωσης των δασμολογικών φραγμών και της συνεχιζόμενης υποτίμησης του νομίσματος, οι διεθνείς οικονομικές σχέσεις σταμάτησαν. Μετά τον καλπάζοντα πληθωρισμό και τη μαζική ανεργία, ο όγκος των αγαθών που αποτελούσαν αντικείμενο εμπορίου παγκοσμίως, μειώθηκε μεταξύ του 1929 και του 1932 κατά 40% (Rittberger και Zangl 2006, 41).

Ως απάντηση στις οικονομικές αναταραχές της περιόδου του μεσοπολέμου, έπρεπε να θεσπιστεί ένα καινούργιο θεσμικό πλαίσιο για ένα σταθερό παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Το σύστημα του «Bretton Woods» που δημιουργήθηκε το 1945, προέβλεπε την ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (Παγκόσμια Τράπεζα) για τη διασφάλιση της χρηματοδότησης της παγκόσμιας οικονομίας. Ωστόσο, η θέσπιση του ελεύθερου εμπορίου αποδείχθηκε δυσκολότερη.

Οι διαπραγματεύσεις για την ελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου αποδείχθηκαν δύσκολες. Το 1947 στη Γενεύη, επιτεύχθηκε μία συμφωνία μεταξύ των 23 αρχικών μελών αναφορικά με τη συμφωνία «GATT», η οποία αφορούσε την αμοιβαία άρση των εμπορικών φραγμών. Ταυτόχρονα το 1948 στην Αβάνα, 53 χώρες αποφάσισαν να ιδρύσουν το Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου (ΙΤΟ). Ωστόσο, η ενεργοποίηση αυτού του νέου οργανισμού απέτυχε, λόγω της αντίθεσης του Αμερικανικού Κογκρέσου το οποίο αντιτάχθηκε σε μια παραχώρηση της κυριαρχίας των ΗΠΑ στο πλαίσιο του Διεθνή Οργανισμού Εμπορίου. Έτσι, η συμφωνία «GATT» παρέμεινε ένας συμβατικός οργανισμός χωρίς κάποιες θεσμικές δομές (Krajewski 2006, 52).

Ο βασικός άξονας λειτουργίας της συμφωνίας «GATT» αποτελούνταν από δύο κύριες αρχές κατά των διακρίσεων. Η πρώτη αρχή ήταν η μεταχείριση του πλέον ευνοούμενου κράτους, δηλαδή η επίτευξη ευνοϊκών εμπορικών συνθηκών για όλα τα μέλη του «ΠΟΕ» και η ισότητα των εγχώριων και ξένων προϊόντων (WTO 1986, 2,6). Και παρόλο που η «Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου» (GATT) προέβλεπε ορισμένες εξαιρέσεις, όπως οι ζώνες ελεύθερων συναλλαγών και οι τελωνειακές ενώσεις, δηλαδή το σχέδιο για την επίτευξη αμοιβαίων δασμολογικών μειώσεων, συνολικά η συμφωνία αυτή αποδείχθηκε επιτυχής για την εποχή της

(WTO 1986, 41). Παρά τα δύσκολα πρώτα χρόνια, η «GATT» άρχισε να αποκτά πλέον έναν θεσμικό χαρακτήρα.

Κατά τη δεκαετία του 1960, ιδρύθηκαν το συμβούλιο της γενικής συμφωνίας δασμών και εμπορίου και μια γραμματεία, οι πρόδρομοι των σημερινών θεσμικών οργάνων του ΠΟΕ (Rittberger και Zangl 2006, 42). Αυτό κατέστησε τη συμφωνία «GATT» σε μια «de facto» οργάνωση με ένα υποτυπώδες σύστημα επίλυσης διαφορών (Krajewski 2006, 52). Μάλιστα, στα πλαίσια της συμφωνίας η επίλυση των διαφορών της συμφωνία «GATT» βασίστηκε αρχικά σε διαβουλεύσεις μεταξύ των αντιδικούντων. Από τη δεκαετία του 1950 οι διαφορές που δεν μπορούσαν να επιλυθούν μέσω διαβουλεύσεων, παραπέμπονταν σε διαιτητικό δικαστήριο (επιτροπή). Ωστόσο, η διαδικασία συμβιβασμού δεν ήταν αποτελεσματική στο βαθμό που θα μπορούσε, δεδομένου ότι ο εναγόμενος μπορούσε να εμποδίσει τη σύσταση της επιτροπής (panel) καθώς και τις αποφάσεις της, έχοντας στην πραγματικότητα δικαίωμα αρνησικυρίας (Krajewski 2006, 53). Αλλά ακόμη και σε περίπτωση μίας επιτυχούς διαδικασίας, τα οικονομικά αδύναμα κράτη παρουσίαζαν μια δυσκολία να επιτύχουν μια θετική προς αυτούς απόφαση της επιτροπής της συμφωνίας «GATT». Αυτό που βοηθούσε στη επίτευξη της επιβολής της απόφασης της επιτροπής, ήταν η αναστολή των διμερών παραχωρήσεων, κάτι που φανέρωνε ότι ακόμη και τα ίδια τα «αντίποινα» της «GATT» δεν είχαν την απαιτούμενη αποτελεσματικότητα (Bown 2004, 60).

Μια άλλη αδυναμία της διαδικασίας της συμφωνίας «GATT» ήταν ο κατακερματισμός των νομικών της πλαισίων. Ενώ η άρση των δασμολογικών φραγμών στο εμπόριο ήταν ιδιαίτερα επιτυχής, ορισμένα ισχυρά μέλη κατέφυγαν σε κάποιες δασμολογικές ρυθμίσεις. Το πιο γνωστό παράδειγμα αυτού είναι οι «εθελοντικοί περιορισμοί των εξαγωγών της ιαπωνικής αυτοκινητοβιομηχανίας, οι οποίοι δημιουργήθηκαν υπό την πίεση των ΗΠΑ για να παρακάμψουν την αυστηρή απαγόρευση των περιορισμών στις εισαγωγές που προέβλεπε η συμφωνία «GATT». Για να αποφευχθούν τέτοιες περιπτώσεις, κατά τη διάρκεια περαιτέρω κύκλων διαπραγματεύσεων προστέθηκαν επίσης συμφωνίες σχετικά με το ντάμπινγκ, τις επιδοτήσεις, τις διατάξεις για την δασμολογητέα αξία και τους μη δασμολογικούς φραγμούς. Ωστόσο οι συμφωνίες αυτές δεν ήταν υποχρεωτικές, με αποτέλεσμα τα συμβαλλόμενα μέρη να είναι ελεύθερα να επιλέξουν την εφαρμογή αυτών των συμφωνιών (Krajewski 2006, 53).

3.2.2 Ίδρυση του ΠΟΕ

Λαμβάνοντας ως σημείο αναφοράς το επίπεδο των τελωνειακών εμποδίων, η διαδικασία της συμφωνίας «GATT» ήταν αρκετά επιτυχής. Μεταξύ 1947 και 2000, ο μέσος όρος των δασμών μειώθηκε από 40% σε περίπου 3% (Rittberger και Zangl 2006, 149). Ωστόσο, το διεθνές εμπορικό δίκαιο παρέμεινε κατακερματισμένο, καθώς πολλοί τομείς δεν είχαν ρυθμιστεί ακόμη ενιαία. Κατά συνέπεια, ο γύρος της Ουρουγουάης ο οποίος άρχισε το 1986, επεκτάθηκε για να συμπεριλάβει θέματα όπως τις υπηρεσίες και την πνευματική ιδιοκτησία. Κατά τη διάρκεια των παρατεταμένων διαπραγματεύσεων προέκυψε ριζική αναδιάρθρωση της διάταξης της «GATT». Το 1994 η τελική πράξη του γύρου της Ουρουγουάης οδήγησε στη δημιουργία μιας πολυμερούς εμπορικής οργάνωσης. Έτσι την 1η Ιανουαρίου 1995 ιδρύθηκε ως διεθνής οργανισμός με έδρα τη Γενεύη, ο ΠΟΕ.

Η συμφωνία του ΠΟΕ που εγκρίθηκε στο Μαρακές προέβλεπε αρκετές σημαντικές καινοτομίες. Καταρχάς, οι ουσιαστικοί κανόνες για το εμπόριο αγαθών έγιναν μέρος μιας ενιαίας συμφωνίας. Εκτός από την αρχική συμφωνία της «GATT», περιελάμβανε όλα τα πρωτόκολλα και τις μεταγενέστερες συμφωνίες για το εμπόριο αγαθών, καθώς και τις νέες συμφωνίες για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών και τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPs). Επιπλέον οι δύο κύριοι εξαγωγικοί τομείς για τις αναπτυσσόμενες χώρες, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και η γεωργία, αναδιοργανώθηκαν με τη συμφωνία για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα είδη ένδυσης και τη συμφωνία για τη γεωργία (Bown 2004, 63).

Σε διαδικαστικό επίπεδο προστέθηκε η συμφωνία με τους κανόνες και τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών, το λεγόμενο «Μνημόνιο Συμφωνίας για την Επίλυση Διαφορών» (Dispute Settlement Understanding - DSU) (Krajewski 2006, 59). Με μια διαδικασία το «Μνημόνιο Συμφωνίας για την Επίλυση Διαφορών» έπρεπε να διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις του ΠΟΕ να θεωρούνται δεσμευτικές και ότι ακολουθούνται. Αυτό θα οδηγούσε οι διαδικασίες να μην είναι εξαρτώμενες από τα κέντρα λήψεως πολιτικών αποφάσεων, αλλά εναρμονισμένες με τους κανόνες (Bown 2004, 60). Μια άλλη μεταρρύθμιση ήταν η εισαγωγή του «Μηχανισμού Εποπτείας Εμπορικών Πολιτικών» (TPRM). Ο μηχανισμός αυτός θα έπρεπε να αυξήσει τη διαφάνεια της εθνικής εμπορικής πολιτικής με σκοπό να διευκολύνονται

όλα τα μέλη, προκειμένου να μπορούν να καταφεύγουν στον ΠΟΕ και να καταγγέλλουν αθέμιτες εμπορικές πρακτικές (Hoekman και Manroidis 2000, 527). Οι καινοτομίες αυτές δείχνουν ότι εκτός από την περαιτέρω ελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου, μία από τις κεντρικές ανησυχίες του γύρου της Ουρουγουάης ήταν και η επιθυμία μίας μεγαλύτερης συμμετοχής των οικονομικά μη αναπτυγμένων κρατών στη διαδικασία επίλυσης διαφορών. Ο στόχος του μηχανισμού επίλυσης διαφορών ήταν να ισοσταθμίσει τους όρους ανταγωνισμού μεταξύ των ισχυρών και των αδυνάτων (Hudec 1993, 10).

3.3 Ο Ρόλος των Αναδυόμενων και Αναπτυσσόμενων Χωρών στη Διαδικασία Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ

Το κατά πόσο έχει εκπληρωθεί η επιθυμία για δίκαιη διαδικασία επίλυσης διαφορών στο πλαίσιο του ΠΟΕ πρέπει να εξεταστεί σε δύο στάδια. Αρχικά θα πρέπει να αξιολογηθεί η ίδια η διαδικασία. Στη συνέχεια, πρέπει να εξεταστούν το πεδίο εφαρμογής, οι δυσχέρειες και η επιβολή των αποφάσεων που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη συμμετοχή των αναπτυσσόμενων χωρών στο όργανο επίλυσης διαφορών.

3.3.1 Διαδικασίες και Όργανα

Η διαδικασία επίλυσης διαφορών αποτελείται συνήθως από τέσσερα στάδια. Αρχικά διεξάγονται διαβουλεύσεις μεταξύ των αντιδικούντων. Εάν η διαβούλευση αποτύχει εκ των προτέρων, τότε ακολουθεί η διαδικασία της ειδικής ομάδας. Η έκθεση της ειδικής ομάδας εγκρίνεται από το όργανο επίλυσης διαφορών και στη συνέχεια η εφαρμογή και η εκτέλεση της απόφασης παρακολουθούνται από το όργανο επίλυσης διαφορών.

Εκτός από τα βήματα αυτά, σε περίπτωση προσφυγής του εναγόμενου κατά της έκθεσης της ειδικής ομάδας, προστίθεται η διαδικασία του δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου, στην οποία εξετάζεται η έκθεση της ειδικής ομάδας και υποβάλλεται εκ νέου στο όργανο επίλυσης διαφορών για να ληφθεί κάποια απόφαση. Ωστόσο, στο πλαίσιο των εργασιών αυτών δεν είναι απαραίτητο να εξετασθεί ολόκληρη η διαδικασία επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ (Krajewski 2006, 72). Υπάρχουν μόνο πέντε πτυχές που πρέπει να επισημανθούν, οι οποίες

επηρεάζουν τη δυνατότητα επίλυσης διαφορών².

Πρώτον, πρέπει να αναφερθεί ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ, όπου δεν είναι απαραίτητη η ρητή συγκατάθεση του εναγόμενου μέλους. Έτσι μπορεί να πραγματοποιηθεί και παρά τη βούληση του εναγόμενου (Krajewski 2006, 69). Στη θέση της προηγούμενης θετικής αρχής συναίνεσης έχει ενσωματωθεί ένα αρνητικό βέτο, με αποτέλεσμα η διαδικασία να μπορεί να ολοκληρωθεί μόνο με ομοφωνία και στις τέσσερις σημαντικότερες στιγμές λήψης αποφάσεων, δηλαδή στο στάδιο της σύγκλησης της ειδικής ομάδας, στην απόφαση της ειδικής ομάδας ή του δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου, στην έκδοση των αποφάσεων από το όργανο επίλυσης διαφορών και τέλος στο στάδιο της εφαρμογής της απόφασης (Moon 2006, 209).

Δεύτερον, σημαντικές και ασυνήθιστες στο πλαίσιο της διεθνούς επίλυσης διαφορών είναι οι σύντομες προθεσμίες που αποσκοπούν στην αποτροπή της παράτασης της διαδικασίας. Η επίλυση διαφορών χωρίς αναστολή διαρκεί μόνο ένα έτος ή σε περίπτωση εμπλοκής του δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου 15 μήνες (Krajewski 2006, 79). Αν και οι προθεσμίες αυτές μπορούν επίσης να παραταθούν σε περίπλοκες περιπτώσεις, το μέτρο αυτό είναι σημαντικό εάν ληφθεί υπόψη ότι τη δεκαετία του 1980 τα οικονομικά ισχυρότερα κράτη ανέβαλαν σκόπιμα τις διαδικασίες προκειμένου να αποφύγουν κάποια άρθρα της συμφωνίας «GATT» (Hudec 1993). Ωστόσο παρά τις νέες προθεσμίες, υπάρχουν και στο πλαίσιο του ΠΟΕ περιπτώσεις με ατελείωτες διαδικασίες, όπως η διαβόητη διαμάχη για τις ορμόνες του βοείου κρέατος μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ. Κατά μέσο όρο οι διαβουλεύσεις και οι συνεδριάσεις της επιτροπής στην περίπτωση αυτή που έλαβαν χώρα μεταξύ του 1995 και του 2006, διήρκεσαν περίπου 600 ημέρες, σχεδόν διπλάσιες από ότι αρχικά σχεδιασμένες (Horn και Mavroidis 2008, 28).

Τρίτον, μια σημαντική καινοτομία είναι το γεγονός ότι οι διμερώς αποφάσεις επίλυσης διαφορών πρέπει επίσης να κοινοποιούνται στον ΠΟΕ και πρέπει να είναι σύμφωνες με την απόφαση αυτού. Αυτό γίνεται για να προστατέψει τα αναδυόμενα και αναπτυσσόμενα κράτη να δέχονται μονομερείς πιέσεις από τα ισχυρά

² Ο κανόνας του ΠΟΕ περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό άλλων διατάξεων για τη στήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών, όπως μεταβατικές ρυθμίσεις, ειδικά δικαιώματα προστασίας, βοήθεια για την εφαρμογή τεχνικών προτύπων ή επιδοτούμενο χώρο γραφείων για την αποστολή στη Γενεύη.

οικονομικά μέλη (Moon 2006, 209).

Τέταρτον, το μνημόνιο συμφωνίας που εφαρμόζεται κατά την επίλυση των διαφορών (DSU) επιτρέπει σε τρίτους να συμμετέχουν σε διαδικασίες επίλυσης διαφορών. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να έχουν ουσιαστικό συμφέρον (Krajewski 2006, 72). Ειδικά στη διαδικασία του δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου, δεν πρέπει να υποτιμάται η σημασία αυτής, όσον αφορά τη διευκρίνιση δύσκολων γεγονότων. Πάνω απ' όλα, η συμμετοχή τρίτων χωρών επιτρέπει στις φτωχότερες χώρες να προβαίνουν σε μηνύσεις στον ΠΟΕ από κοινού και συνεπώς να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν καλύτερα το κόστος που προκύπτει. Παρόλο ταύτα, αυτοί που έχουν επωφεληθεί μέχρι στιγμής από αυτήν την ευκαιρία δεν είναι τα αδύναμα οικονομικά κράτη, αλλά οι ΗΠΑ και η ΕΕ (Smith 2004, 561).

Τελευταίος αλλά εξίσου σημαντικός παράγοντας είναι η παρουσία του δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου που αποσκοπεί στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας του μηχανισμού επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ. Σε αντίθεση με τις ειδικές ομάδες, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο δεν κατασκευάζεται σε «AD HOC» βάση, αλλά αποτελείται από επτά «αναγνωρισμένους και σεβαστούς επαγγελματίες» οι οποίοι διορίζονται για τέσσερα έτη (WTO 2017). Παρόλο αυτό, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο αποφασίζει μόνο επί της ουσίας, καθότι η αποδοχή από το όργανο επίλυσης διαφορών αποτελεί ένα δεσμευτικό διεθνές δίκαιο. Ωστόσο, δεδομένου ότι θεωρητικά είναι απαλλαγμένο από εξωτερικές επιρροές, αποσκοπεί στη διασφάλιση μίας δίκαιης διαδικασίας (Krajewski 2006, 70). Επιπλέον, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο επιτρέπει τη συμμετοχή σε εμπειρογνώμονες στη διαδικασία επίλυσης διαφορών, επιδιώκοντας με αυτό το τρόπο να αυξήσει το αίσθημα της δικαιοσύνης (Smith 2004, 544).

Εν κατακλείδι, η διαδικασία επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ αποτελεί από πολλές απόψεις μια βελτίωση της διαδικασίας της συμφωνίας «GATT». Η απότομη αύξηση του αριθμού των υποθέσεων στο πλαίσιο του μηχανισμού επίλυσης διαφορών κατά 50% τα πρώτα 14 χρόνια της ύπαρξής του από ότι στα 48 χρόνια της «GATT», αποδεικνύει τη δημοτικότητα της νέας αυτής διαδικασίας επίλυσης διαφορών (Bown και McCulloch 2010, 5). Ο μηχανισμός επίλυσης διαφορών τείνει να παρέχει προβλέψιμα αποτελέσματα διαφορών, μέσω σαφώς καθορισμένων κανόνων, καθιερωμένων διαδικασιών, λειτουργίας ανεξάρτητων νομικών οργάνων

και παροχής νομικών προηγούμενων (Moon 2006, 203). Σε γενικές γραμμές, οι ανισοροπίες δύναμης ή πλούτου δεν αποτελούν σημαντικό παράγοντα, καθότι σχεδόν όλες οι μεταβλητές που αντικατοπτρίζουν τις ανισότητες ισχύος δεν έχουν κάποια σημαντική επίδραση στο τελικό αποτέλεσμα (Moon 2006, 220). Το σημείο στο οποίο ο πλούτος ενός κράτους ενδέχεται να επηρεάσει είναι το μέγεθος των παραχωρήσεων που μπορεί να αποκομίσει, εφόσον κερδίσει μία διαφορά στα πλαίσια του ΠΟΕ. Μάλιστα, ο Μπους και ο Ράινχαρντ, οι οποίοι ανέλυσαν 380 υποθέσεις της «GATT» και του ΠΟΕ μεταξύ 1980 και 2000 και αφού εξέτασαν κατά πόσο ο πλούτος ενός μέλους είχε αντίκτυπο στην έκβαση μιας διαδικασίας επίλυσης διαφορών, διαπίστωσαν ότι ένα πλούσιο κράτος έχει αυξήσει σημαντικά τις πιθανότητες του να αποκομίσει περισσότερα οφέλη και παραχωρήσεις από το αντίπαλο κράτος που έχει ηττηθεί (Busch και Reinhardt 2003, 730). Εάν όμως η διαδικασία πραγματοποιηθεί σωστά, το όφελος αυτό δεν είναι σημαντικό. Αυτό που θα πρέπει σε τελική ανάλυση να ληφθεί όμως σοβαρά υπόψη είναι ότι το εισόδημα του καταγγέλλοντος δεν επηρεάζει τις προοπτικές του να αποκομίσει μία θετική απόφαση (Busch και Reinhardt 2003, 732).

Σε αντίθεση με τους Μπους και Ράινχαρντ, οι οποίοι εξετάζουν τις νομικές συνέπειες του μηχανισμού επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ, ο Μπόουν εξετάζει τις οικονομικές επιπτώσεις της επίλυσης διαφορών από τον ΠΟΕ. Για να γίνει αυτό, αξιολογεί το κατά πόσο τα πλούσια κράτη και εφόσον έχουν χάσει μία υπόθεση απέναντι μιας αναπτυσσόμενης χώρας, προχωρούν σε διαδικασία απελευθέρωσης του εμπορίου. Έτσι, το ποσοστό αυτό είναι 55% στην περίοδο του ΠΟΕ, ενώ στην εποχή του «GATT» ήταν μόλις 43% (Bown 2004, 67). Ως εκ τούτου, διαπιστώνεται μία μεγαλύτερη προθυμία των πλούσιων κρατών να αποδεχθούν τις αποφάσεις του ΠΟΕ. Ωστόσο, ο ίδιος επισημαίνει ότι η αλλαγή αυτή δεν οφείλεται απαραίτητα στους κανόνες και στους μηχανισμούς λειτουργίας του ΠΟΕ, αλλά αντίθετα παρατηρεί μια αλλαγή στην άσκηση των δράσεων των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών σε σχέση με τη «GATT». Πλέον οι αναδυόμενες χώρες μαθαίνουν από τις προηγούμενες αποτυχίες τους και έχουν αλλάξει τον τρόπο επίλυσης των διαφορών τους, αποβλέποντας στην επίλυση των διαφορών όπου έχουν μεγαλύτερη επιρροή (Bown 2004, 78).

3.3.2 Προβληματισμός για την Επίλυση Διαφορών του ΠΟΕ

Τα συμπεράσματα σχετικά με τον αποτελέσματα του μηχανισμού επίλυσης διαφορών, δίνουν την εντύπωση ότι οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες βρίσκονται πλέον σε καλύτερη θέση στον ΠΟΕ από ό,τι στο πλαίσιο της «GATT». Ταυτόχρονα όμως, οι μελέτες αυτές δείχνουν ότι η εξέταση δεν πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά στην ίδια τη διαδικασία επίλυσης διαφορών, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι υφίσταται μια κριτική απέναντι του οργάνου επίλυσης διαφορών, ιδίως από το στρατόπεδο των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών, το οποίο ζητάει τη μεταρρύθμιση του μηχανισμού επίλυσης διαφορών (Smith 2004, 547). Κατά συνέπεια, δεν πρέπει να περιοριστεί σε μια ανάλυση της διαδικασίας, αλλά πρέπει να εξετασθούν και άλλα χαρακτηριστικά της διαδικασίας επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ, όσο αφορά τη θέση των οικονομικά μη αναπτυγμένων κρατών.

3.3.2.1 Πεδίο Εφαρμογής

Εάν κάποιος θέλει να διερευνήσει τον βαθμό στον οποίο ο μηχανισμός επίλυσης διαφορών περιορίζει την άσκηση εξουσίας του στη διαδικασία επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ, είναι απαραίτητο να αναλυθούν όχι μόνο η διαδικασία, αλλά και το περιεχόμενο των κανόνων, βάσει των οποίων λαμβάνεται μία απόφαση. Επειδή, ακόμη και όταν οι συμφωνηθείσες νομικές διατάξεις ερμηνεύονται και εφαρμόζονται χωρίς καμία προκατάληψη από κάποιο ανεξάρτητο νομικό όργανο, εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο την ισότητα ενώπιον του νόμου, εάν το περιεχόμενο αυτών των διατάξεων είναι θετικά προκατειλημμένο προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ένας νομικός μηχανισμός επίλυσης διαφορών έχει σοβαρούς περιορισμούς στην εφαρμογή των όρων του ίσου ανταγωνισμού για τις ίδιες τις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες (Moon 2006, 202). Ο δεσμευτικός κανόνας του ΠΟΕ αυξήθηκε σημαντικά με την ολοκλήρωση του γύρου της Ουρουγουάης, επεκτείνοντας τον σε τέτοιο βαθμό ώστε να συμπεριλάβει ρυθμιστικούς τομείς που ήταν πρωτίστως προς το συμφέρον των ανεπτυγμένων χωρών, όπως της πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPs) και των διαφόρων συμφωνιών για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών (GATS).

Ο λόγος αυτής της κίνησης ήταν η πίεση από την κυβέρνηση των ΗΠΑ, η οποία απείλησε να οδηγήσει σε αποτυχία τον γύρο της Ουρουγουάης εάν δεν

συμφωνούσαν όλα τα συμμετέχοντα μέλη στην ενοποίηση των κανόνων. Οι περισσότερες αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες δεν ήθελαν να προσχωρήσουν σε νέες συμφωνίες κατά την έναρξη του γύρου της Ουρουγουάης. Σε απάντηση, οι διαπραγματευτές των ΗΠΑ χρησιμοποίησαν μια καινούργια στρατηγική (Steinberg 2002, 360). Προκειμένου να υποχρεωθούν όλα τα μέλη του ΠΟΕ να συμφωνήσουν με τους νέους κανόνες, οι εκπρόσωποι των ΗΠΑ σε συνεννόηση με την τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα κατέφυγαν σε ένα τέχνασμα. Ανακοίνωσαν με την είσοδό τους στον ΠΟΕ ότι θα εγκατέλειπαν την αρχική συμφωνία της GATT. Επομένως, εάν ένα κράτος δεν ήθελε να χάσει το καθεστώς του πλέον ευνοούμενου κράτους απέναντι στις ΗΠΑ ή την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, θα έπρεπε να προσχωρήσει στη «νέα» GATT και στις νέες συμφωνίες.

Η τροπολογία αυτή είχε ως αποτέλεσμα να υπάρξουν συνέπειες για την έκβαση της επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ. Ο Μούν ανέλυσε υποθέσεις οικονομικά φτωχών κρατών, με βάση 213 υποθέσεων μεταξύ Ιανουαρίου 1995 και Δεκεμβρίου 2003, που συνέλλεξε. Σύγκρινε αυτές τις υποθέσεις με 295 υποθέσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας της συμφωνίας της «GATT», που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 1947 και 1994 και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ενώ υπάρχει ισότητα στην εφαρμογή των κανόνων του ΠΟΕ, υπάρχει ανισότητα στους κανόνες που εφαρμόζονται. Σύμφωνα με αυτόν, οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες στο πλαίσιο της διαδικασίας της GATT αποτελούσαν μόνο το 12% των κατηγορουμένων, σε αντίθεση με το ΠΟΕ που έφταναν σχεδόν στο 40%. Ταυτόχρονα, το ποσοστό των κατηγορούμενων αναπτυσσόμενων βιομηχανικών κρατών είχε μειωθεί από 90% στο 60% (Moon 2006, 212). Αυτό φανερώνει ότι τελικά η μετάβαση από τη συμφωνία «GATT» στον «ΠΟΕ» δεν επηρέασε σημαντικά την προθυμία των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών να καταφεύγουν σε αγωγές κατά των παραδοσιακά αναπτυσσόμενων χωρών (Bermeo και Davis 2009, 1045) ³.

Προκειμένου να εξετάσει τη σχέση μεταξύ αυτής της αλλαγής και του εκτεταμένου πεδίου εφαρμογής, έχει διαφοροποιήσει επίσης τις υποθέσεις

³ Τα φτωχότερα κράτη, εξακολουθούν να μην δραστηριοποιούνται. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για την παθητικότητα των φτωχότερων μελών του ΠΟΕ. Καταρχάς, τα μέλη αυτά απολαμβάνουν μεγαλύτερες περιόδους εφαρμογής όσον αφορά τους κανόνες του ΠΟΕ. Το μερίδιό τους στο παγκόσμιο εμπόριο έχει επίσης μειωθεί. Τέλος, πολλές από αυτές τις χώρες έχουν συνάψει διμερείς συμφωνίες που τους παρέχουν μία προνομιακή πρόσβαση στην αγορά (Qureshi 2003, 176).

σύμφωνα με τις υποκείμενες συμφωνίες. Σημειώνει ότι μόνο στο 17% των περιπτώσεων οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες βασίζονται στους «νέους» κανόνες (TRIPs, GATS), ενώ τα πλούσια μέλη το πράττουν στο 53% των διαδικασιών (Moon 2006, 206). Με τον τρόπο αυτό συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι ενισχυμένες αρχές αμοιβαιότητας και οι νεοεισαχθέντες κανόνες των συμφωνιών του ΠΟΕ ευνοούν τις ανεπτυγμένες χώρες, αλλά αποτελούν δυσχέρεια για τις υπόλοιπες χώρες (Moon 2006, 233).

Ωστόσο, αυτό που είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη, είναι ότι ο απόλυτος αριθμός των υποθέσεων βάσει των νέων συμφωνιών εξακολουθεί να είναι αμελητέος σε σύγκριση με τις υποθέσεις της συμφωνίας «GATT». Μεταξύ 1995 και 2006, το 94% των υποθέσεων αφορούσε παραβάσεις της «GATT», ενώ η συμφωνία για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών (GATS) και η «TRIPs» αντιπροσώπευαν μόνο το 2,3% και 3,6% αντίστοιχα (Horn και Mavroidis 2008, 12). Αυτό όμως εξηγείται από τις μεγάλες μεταβατικές περιόδους που απαιτήθηκαν για την εφαρμογή των νέων συμφωνιών, σε αντίθεση με τη θεωρία του Μούν, ο οποίος αποδίδει τη διαφορά στην θέσπιση του ΠΟΕ.

3.3.2.2 Δυσχέρειες

Ακόμη και αν καταλήξει κανείς στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία επίλυσης διαφορών είναι δίκαιη για τα αναδυόμενα και αναπτυσσόμενα οικονομικά κράτη, πρέπει επίσης να εξετασθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα κράτη αυτά στη διαδικασία. Μπορεί να ερμηνευθεί διαφορετικά για το γεγονός ότι από όλα τα μέλη του ΠΟΕ μόνο 30 μέλη έχουν ζητήσει για δεύτερη φορά να εξετάσουν υποθέσεις τους από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (Bermeo και Davis 2009, 1034). Οι έρευνες δείχνουν ότι το υψηλό κόστος αποθαρρύνει πολλά μέλη να προβούν σε δικαστική διευθέτηση μέσω του ΠΟΕ (Hoekman και Mavroidis 2000, 532). Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες πριν από μια διαδικασία του ΠΟΕ, φαίνονται υπερβολικά μεγάλες. Μάλιστα, έχουν εντοπιστεί τρεις βασικές προκλήσεις για τις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες είναι οι περιορισμοί της νομικής γνώσης, της οικονομικής επάρκειας και της πολιτικής εξουσίας (Schaffer 2006, 1).

Ένας πολύ σημαντικός λόγος για αυτό, είναι η έλλειψη κατάλληλου προσωπικού. Πολλές αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες δυσκολεύονται να

πληρούν τις προϋποθέσεις για ενεργό συμμετοχή στην επίλυση των διαφορών του ΠΟΕ. Το 2000 για παράδειγμα, το 70% των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών δεν είχαν το απαραίτητο προσωπικό στη Γενεύη, το οποίο συνήθως θεωρείται ότι είναι το ελάχιστο απαιτούμενο για την αποτελεσματική συμμετοχή (Michalopoulos 2001, 159). Ενώ στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου κυρίως οι απλοί διπλωμάτες είναι υπεύθυνοι για εμπορικές διαφορές, ο αντιπρόσωπος εμπορίου των ΗΠΑ και ο επίτροπος εμπορίου της ΕΕ διαχειρίζονται τα θέματα αυτά (Schaffer 2006, 3). Το πόσο περίπλοκο είναι να συμμετέχουν ενεργά στη δράση του ΠΟΕ, φαίνεται από το γεγονός ότι τα περίπου 70 συμβούλια, υποεπιτροπές, ομάδες εργασίας του ΠΟΕ που υπάρχουν, διοργανώνουν περίπου 2.800 συνεδριάσεις ετησίως (Schaffer 2006, 4).

Αλλά, εκτός από την ενεργό παρουσία, το πιο βασικό είναι η ικανότητα να εντοπίζουν αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, προκειμένου οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες να μπορούν να επιδιώξουν κάποιες νομικές ευκαιρίες (Busch και Reinhardt 2003, 732). Πλέον και οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν τώρα να προσλάβουν νομικούς εμπειρογνώμονες για να τους υποστηρίξουν ενώπιον του ΠΟΕ. Δυσκολότερο είναι ωστόσο, το πλεονέκτημα πληροφόρησης που απολαμβάνουν συχνά οι αναπτυγμένες χώρες. Εκτός από τη νομική εμπειρογνωμοσύνη, το δίκτυο πληροφόρησης των αναπτυγμένων κρατών περιλαμβάνει κυρίως ένα παγκόσμιο δίκτυο οικονομικών και διπλωματικών αποστολών, οι οποίες παρέχουν κυρίως στις ΗΠΑ και την ΕΕ τις αναγκαίες πληροφορίες (Hoekman και Manroidis 2000, 532). Εξίσου σημαντική είναι και η καθιερωμένη συνεργασία με ιδιωτικές εταιρείες, οι οποίες βοηθούν τις εθνικές κυβερνήσεις των αναπτυγμένων οικονομικών χωρών να προετοιμάζουν τις καταγγελίες ενώπιον του ΠΟΕ.

Ωστόσο, το προσωπικό δεν μπορεί να αποτελεί αποκλειστική ερμηνεία της τάσης να μηνύσουν μόνο οι αναπτυγμένες χώρες, επειδή μέλη όπως η Βραζιλία, η Ινδία ή η Ταϊλάνδη έχουν ξεκινήσει περισσότερες διαδικασίες μήνυσης από ότι ορισμένα πλουσιότερα κράτη. Εξετάζοντας τις συνθήκες υπό τις οποίες 75 αναπτυσσόμενες χώρες κίνησαν διαδικασίες της «GATT» και του ΠΟΕ μεταξύ 1975 και 2003, διαφαίνεται ότι μια προηγούμενη συμμετοχή αυξάνει την πιθανότητα της νίκης. Ειδικότερα, κάποιες χώρες που καταφεύγουν κατά επανάληψη στις διαδικασίες αυτές, επωφελούνται πλέον από την καλύτερη γνώση των θεσμικών

μηχανισμών στη Γενεύη και παράλληλα επιτυγχάνουν καλύτερο συντονισμό της συνεργασίας μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα (Bermeo και Davis 2009, 1036). Ένα παράδειγμα μιας τέτοιας διαδικασίας είναι η Βραζιλία, η οποία καταδεικνύει την επιτυχή προσαρμογή στις απαιτήσεις της επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ. Η χώρα αυτή έχει μιμηθεί τις ΗΠΑ και την ΕΕ, εγκαθιστώντας ένα σύστημα με τρεις πυλώνες. Οι τρεις αυτοί πυλώνες είναι μία εγχώρια ειδική αρχή, μια καλά προετοιμασμένη αποστολή στη Γενεύη και τέλος, μία στενή συνεργασία του δημόσιου κρατικού τομέα με τον ιδιωτικό τομέα. Ταυτόχρονα, η Βραζιλία εκπαιδεύει νέους δικηγόρους στο δίκαιο του ΠΟΕ, προκειμένου να πετύχει να μειώσει ορισμένα από τα μειονεκτήματα της (Schaffer 2006, 6).

Αλλά δεν είναι όλα τα οικονομικά μη αναπτυγμένα κράτη σε θέση να δημιουργήσουν μια εξίσου ισχυρή υποδομή για εμπορικές διαφορές. Σε αυτές τις περιπτώσεις, εναπόκειται στον ίδιο τον ΠΟΕ να μειώσει αυτούς τους περιορισμούς προσωπικού και των οικονομικών πόρων. Μια τέτοια δυνατότητα είναι ο «Μηχανισμός Εποπτείας Εμπορικών Πολιτικών» (Trade Policy Review Mechanism), ο οποίος αποσκοπεί στην αύξηση της διαφάνειας των εθνικών εμπορικών πρακτικών. Ωστόσο, η διαδικασία του «Μηχανισμού Εποπτείας Εμπορικών Πολιτικών» δεν είναι πολύ χρήσιμη στην πράξη, διότι οι έλεγχοι πραγματοποιούνται περίπου κάθε έξι χρόνια (Hoekman και Mavroidis 2000, 533). Επιπλέον, το σύμφωνο για τους κανόνες και διαδικασίες που εφαρμόζονται κατά την επίλυση των διαφορών προβλέπει ότι παρέχεται στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες το δικαίωμα να έχει επιπρόσθετες συμβουλές σχετικά με την επίλυση των διαφορών. Και εδώ ωστόσο, η ικανότητα του ΠΟΕ να παρέχει βοήθεια είναι περιορισμένη καθώς δίνει τη δυνατότητα σε μία αναδυόμενη ή αναπτυσσόμενη χώρα να προσλαμβάνει μόνο δύο εμπειρογνώμονες (Hoekman και Mavroidis 2000, 535).

Ωστόσο, το σημαντικότερο μέτρο είναι το «Συμβουλευτικό Κέντρο για το Δίκαιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου» (Advisory Centre on WTO Law - ACWL), το οποίο ιδρύθηκε το 2001 και το οποίο παρέχει προγράμματα κατάρτισης σε οικονομικά ευάλωτα μέλη. Αλλά και πάλι εδώ το συμβουλευτικό αυτό κέντρο επικρίνεται ότι εξετάζει μόνο το στάδιο από το κατηγορητήριο έως την επιβολή και όχι το στάδιο της απόκτησης πληροφοριών (Schaffer 2006, 7). Ωστόσο, το «Συμβουλευτικό Κέντρο για το Δίκαιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου» έχει

τη δυνατότητα να βελτιώσει τις πιθανότητες επιτυχίας των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών στο μηχανισμό επίλυσης διαφορών. Σε έρευνα που είχε πραγματοποιηθεί, διαπιστώθηκε ότι μεταξύ 2001 και 2003, όταν τα μέλη του συμβουλευτικού κέντρου του ΠΟΕ προέρχονταν από κράτη τα οποία δεν ανήκαν στο «ACWL», υπήρχαν μεγαλύτερες πιθανότητες να κινήσουν τις διαδικασίες (Bermeo και Davis 2009, 1043). Συνεπώς, υπάρχει μια καλή πιθανότητα μέσω της εξωτερικής βοήθειας να ενθαρρυνθεί η αυξημένη χρήση του συστήματος επίλυσης διαφορών από τις αναδυόμενες οικονομίες. Ωστόσο σύμφωνα με μελέτη, επισημαίνεται ότι τα κράτη που έχουν εμπειρία με το μηχανισμό επίλυσης διαφορών, είναι τα κράτη που αξιοποιούν κατά κύριο λόγο το συμβουλευτικό κέντρο για το δίκαιο του ΠΟΕ. Μία αύξηση των καταγγελιών από «νέα» κράτη δεν μπορούσαν να διαπιστωθούν, καθότι το συμβουλευτικό αυτό κέντρο είναι στην πραγματικότητα μόνο ένας μηχανισμός για να βοηθήσει τις χώρες που ήδη γνωρίζουν τους μηχανισμούς του ΠΟΕ και τη διαδικασία επιβολής των αποφάσεων του (Bown και McCulloch 2010, 17). Επίσης επιβεβαιώνεται ότι η έλλειψη πληροφοριών παραμένει ο κύριος λόγος για τον οποίο οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν αναλαμβάνουν δράση κατά των δυσμενών εμπορικών πρακτικών και συχνά περιορίζονται σε προφανή αδικήματα (Bown και McCulloch 2010, 24).

Η υποστήριξη της τρίτης κατηγορίας περιορισμών αποδεικνύεται εξίσου δύσκολη. Εδώ τίθενται σε λειτουργία παράγοντες οι οποίοι, αν και είναι ανεξάρτητοι από την ίδια τη διαδικασία του ΠΟΕ, μπορούν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην προθυμία των οικονομικά μη αναπτυγμένων κρατών να ασκήσουν προσφυγή (Bown 2004, 60). Ένα παράδειγμα είναι η αναπτυξιακή βοήθεια, όπου οι αναπτυγμένες οικονομικά χώρες μπορούν νομίμως να απειλήσουν να αποσύρουν τα οφέλη που παρέχουν στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες, όπως είναι η αναπτυξιακή βοήθεια ή οι μονομερείς εμπορικές προτιμήσεις (Smith 2004, 548). Δεδομένου ότι μόνο οι κυβερνήσεις έχουν δικαιοδοσία να μηνύσουν τον ΠΟΕ, οι εταιρείες προερχόμενες από αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν να βρεθούν σε μειονεκτική θέση, εάν οι κυβερνήσεις τους δεν θέλουν να διακινδυνεύσουν μία σύγκρουση με κάποιες αναπτυγμένες οικονομικά χώρες. Παρόλο που υπήρξαν προτάσεις για την «ιδιωτικοποίηση» της διαδικασίας, δηλαδή να δοθεί στις εταιρείες το δικαίωμα να προβούν οι ίδιες σε μηνύσεις, η ιδέα αυτή εγκαταλείφθηκε διότι μόνο μια κυβέρνηση μπορεί να αξιολογήσει ουσιαστικά εάν μια

αγωγή ενώπιον του ΠΟΕ μπορεί να είναι ωφέλιμη ή τελικά να οδηγήσει σε κάποια απώλεια της ευημερίας του πληθυσμού της (Hoekman και Mavroidis 2000, 530). Ταυτόχρονα ωστόσο, οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες εκτίθενται επανειλημμένα στην πολιτική των πλούσιων μελών, αντιμετωπίζοντας μια αγωγή με κάποια αντίμετρα, όπως είναι η μείωση της οικονομικής βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες μέσω των εισαγωγών ή περιορίζοντας τη συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας.

Εδώ είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι, κράτη που δεν διαθέτουν οικονομική ισχύ δεν μπορούν να κάνουν πολλά για τέτοιες πολιτικές, αν και η δημιουργία διασυνοριακών συμμαχιών με τους καταναλωτές και τις διάφορες ΜΚΟ στις δυτικές χώρες θα μπορούσαν να ασκήσουν πίεση στις εθνικές τους κυβερνήσεις. Σε έναν κόσμο όπου η ισχύς δεν είναι κατανεμημένη ομοιόμορφα, οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες ενισχύουν τις προοπτικές της επιτυχίας τους εάν μπορούν να αξιοποιήσουν την πίεση που ασκεί η ίδια η κοινωνία στις αμερικανικές και ευρωπαϊκές αρχές, προκειμένου να αλλάξουν τους εγχώριους κανόνες (Schaffer 2006, 20). Ωστόσο, ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την αντιμετώπιση της απειλής των οικονομικά ισχυρότερων κρατών παραμένει η ίδια η επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξης. Οι αναδυόμενες και οι αναπτυσσόμενες χώρες θα πρέπει να συνεχίσουν να ελευθερώνουν τις αγορές τους και να επεκτείνουν τις δικές τους δεσμεύσεις για πρόσβαση στην αγορά τους, προκειμένου να λάβουν έτσι περισσότερες εξαγωγές από τις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες και τελικά να ενσωματωθούν σε ένα παγκόσμιο εμπορικό σύστημα (Bown 2004, 79).

3.3.2.3 Επιβολή Απόφασης

Μια άλλη πρόκληση για τα οικονομικά μη αναπτυγμένα κράτη στο μηχανισμό επίλυσης διαφορών, είναι η εκτέλεση των αποφάσεων επειδή ακόμη και η δικαιότερη διαδικασία έχει περιορισμένα οφέλη, εάν το ηττημένο μέλος μπορεί να αγνοήσει την απόφαση και να επιλέξει τη μη εφαρμογή της. Ωστόσο, ενώ σε εθνικό επίπεδο η επιβολή των δικαστικών αποφάσεων εφαρμόζονται από τρίτους, ο ΠΟΕ βασίζει την εκτέλεση των αποφάσεων του σε διμερή βάση, όπως συνέβαινε στο πλαίσιο της διαδικασίας της συμφωνίας «GATT». Τα μέλη που διαφωνούν μπορούν είτε να συμφωνήσουν και να ορίσουν κάποια αποζημίωση, είτε το κυρίαρχο μέλος να λάβει αντίμετρα. Τέτοια αντίμετρα μπορούν να είναι η προσωρινή αύξηση των

δασμών, η διάλυση των παραχωρήσεων για υπηρεσίες (GATS) ή η αναστολή της συμφωνίας για την πνευματική ιδιοκτησία (TRIPs) (Krajewski 2006, 77). Η λογική πίσω από αυτόν τον κανόνα είναι απλή. Οι πληγείσες βιομηχανίες θα ασκήσουν πίεση στην εγχώρια κυβέρνηση για να σταματήσει το μέτρο του αθέμητου ανταγωνισμού (Nottage 2008, 2). Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα αυτών των αντιμέτρων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη φύση της διμερούς εμπορικής σχέσης, ιδίως από το μέγεθος της αγοράς που διαθέτει το ηττημένο μέλος (Smith 2004, 548). Ανάλογα με το μέγεθος της αγοράς και των συναλλαγών, θα επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα των παραχωρήσεων. Ως εκ τούτου, επειδή το σύστημα εξακολουθεί να βασίζεται στην απειλή αντιμέτρων, υπάρχει συχνά ένας φόβος επιβολής αντιποίνων ο οποίος λειτουργεί υπέρ των οικονομικά αναπτυγμένων κρατών (Bown 2004, 60).

Στην πράξη όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο σαφή. Η εκτέλεση των αποφάσεων του οργάνου επίλυσης διαφορών λειτουργεί καλά, ειδικά επειδή τα μέλη συναντιούνται κατά επανάληψη ενώπιον των οργάνων του ΠΟΕ και έχουν συμφέρον να θεωρούνται ως αξιόπιστοι εμπορικοί εταίροι (Hoekman και Manvroidis 2000, 531). Επίσης, το ποσοστό συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του μηχανισμού επίλυσης διαφορών από το 1995 έως το 2005 ήταν 83%. Μόνο 10 από τις 181 διαδικασίες είχαν λήξει χωρίς εφαρμογή. Μια άλλη μελέτη έδειξε ότι στο 90% των υποθέσεων που εξετάστηκαν από το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο, διαπιστώθηκαν παραβιάσεις των κανόνων του ΠΟΕ και ότι σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις το μέλος εξέφρασε την προθυμία του να προβεί σε αποκατάσταση αυτών των παραβιάσεων (Nottage 2008, 6).

Παρόλο ταύτα, αν και η ισχύς που διαθέτει μία αναδυόμενη ή μία αναπτυσσόμενη χώρα στην αγορά είναι περιορισμένη, μπορεί να επιτύχει μία θετική απόφαση προς όφελός της (Busch και Reinhardt 2003, 732). Αντίθετα, τρεις είναι οι παράγοντες που χαρακτηρίζονται σημαντικότεροι από τους ίδιους τους μηχανισμούς επιβολής. Πρώτον, η προθυμία της αναδυόμενης ή αναπτυσσόμενης χώρας να σταματήσει να παραβιάζει τους κανόνες του ΠΟΕ. Δεύτερον, η επιθυμία του ηττημένου μέλους να διατηρήσει την εικόνα ως ενός σοβαρού και νομοταγούς μέλους και τρίτον, ο φόβος και η απειλή να θεωρηθεί από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη ως ένα κράτος «παραβάτης» και μη αξιόπιστος εμπορικός εταίρος (Nottage 2008, 8).

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι η εξέταση του μηχανισμού επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ δεν πρέπει να περιοριστεί μόνο στους μηχανισμούς επιβολής των νομικών κυρώσεων. Αυτό, διότι υπάρχουν και άλλοι τρόποι προκειμένου να ενισχυθεί η δυνατότητα επιβολής της θέλησης και των συμφερόντων των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών. Οι τρόποι αυτοί περιλαμβάνουν τα αντίποινα, όπου τα κράτη έχουν τη δυνατότητα να αποσύρουν κάποιες παραχωρήσεις που έχουν συμφωνήσει σε άλλες συμφωνίες. Ωστόσο, παραμένει ασαφές σε ποιο βαθμό η χρήση αυτού του μέτρου μπορεί να μετριάσει τις αποφάσεις του μηχανισμού επίλυσης διαφορών. Στην περίπτωση της υπόθεσης της μπανάνας, όπου ο Ισημερινός ζήτησε την εφαρμογή αντίποινων, τα θεσμικά όργανα του ΠΟΕ προειδοποίησαν για τις πρακτικές και νομικές δυσκολίες που θα επέφερε μία τέτοια απόφαση. Τελικά, ο Ισημερινός παραιτήθηκε από το δικαίωμα που είχε (Nottage 2008, 12).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΚΟ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ «TRIPs»

4.1. Συμφωνία για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου

Η μεγάλη επιρροή που ασκούν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) προς όφελος των μη ισχυρών κρατών, φαίνεται στην περίπτωση της θεσμικής προσαρμογής στο πλαίσιο του ΠΟΕ με την τροποποίηση της «Συμφωνίας για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου» (TRIPs, Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), η οποία εγκρίθηκε επίσημα τον Δεκέμβριο του 2005. Η συμφωνία ήταν ένας από τους ακρογωνιαίους λίθους των ιδρυτικών συνθηκών του ΠΟΕ και αντανάκλασε το ισχυρό αίτημα των παραδοσιακά αναπτυσσόμενων βιομηχανικών κρατών, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ιαπωνία και η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994) για αποτελεσματική προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας (Hoekman και Kosteckí 2009, 378). Ειδικότερα, η φαρμακευτική βιομηχανία η οποία ασκεί μεγάλη επιρροή και αναπτύσσεται σε αυτές τις χώρες, είχε σημαντικό ενδιαφέρον για την ισχυρή προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, η οποία εμπόδιζε την παραγωγή και την εξαγωγή φθηνότερων γενόσημων φαρμάκων από αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες. Ταυτόχρονα ανάγκαζε αυτές τις χώρες να εισάγουν τα πολύ πιο ακριβά, αλλά κατοχυρωμένα με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας προϊόντα. Παρά την αντίθεση των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών, με επικεφαλής τις αναδυόμενες οικονομίες της Βραζιλίας, της Ινδίας και της Νότιας Αφρικής, η συμφωνία «TRIPs» συμπεριλήφθηκε στις συνθήκες του ΠΟΕ (Ostry 2008).

Μετά την αύξηση των κυρώσεων για την παραβίαση της συμφωνίας «TRIPs», ιδίως στην παραγωγή φαρμάκων γενόσημων φαρμάκων χωρίς άδεια στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, ο συνασπισμός γύρω από τη Βραζιλία και την Ινδία επανέλαβε τις διαμαρτυρίες του κατά της συμφωνίας, έχοντας όμως τώρα την υποστήριξη διαφόρων ισχυρών ΜΚΟ. Αυτές οι ΜΚΟ θεωρούσαν ότι το δικαίωμα που είχαν οι μη αναπτυσσόμενες χώρες στην υγεία, παραβιάζονταν από τη δύσκολη πρόσβαση που είχαν σε βασικά φάρμακα. Έτσι, το 2003 η υπουργική διάσκεψη του ΠΟΕ αποφάσισε τη μόνιμη κατάργηση ενός

άρθρου που προέβλεπε την απαγόρευση της χορήγησης αδειών για την παραγωγή γενόσημων φαρμάκων και επίσης διευκόλυνε την εξαγωγή τέτοιων φαρμάκων (Rittberger, Kruck και Romund 2010, 510). Για τις αναπτυσσόμενες βιομηχανικές χώρες και την ισχυρή φαρμακευτική βιομηχανία τους, η τροποποίηση αυτή αποτέλεσε μια σοβαρή ήττα, καθότι είχαν υποστηρίξει την τήρηση των αυστηρών όρων προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

4.2 Οικονομική Σημασία και Αντίκτυπος της Συμφωνίας «TRIPs»

Θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι η τροποποίηση της συμφωνίας «TRIPs», με την έγκριση του τροποποιητικού πρωτοκόλλου τον Δεκέμβριο του 2005 και τη χορήγηση αδειών για την παραγωγή και εξαγωγή φαρμακευτικών γενόσημων φαρμάκων, ήταν απλώς μια ανθρωπιστική πράξη βοήθειας από τα αναπτυσσόμενα κράτη στην ολοένα και πιο δύσκολη κατάσταση που υπήρχε σε ορισμένες χώρες στον τομέα της ιατρικής περίθαλψης (Rittberger, Kruck και Romund 2010, 510). Εκτός από το γεγονός ότι το πρωτόκολλο τροποποίησης είναι η πρώτη και μέχρι στιγμής η μοναδική προσαρμογή της συνθήκης στο πλαίσιο του ΠΟΕ, τόσο οι αναπτυσσόμενες βιομηχανικές όσο και οι αναδυόμενες οικονομικές χώρες είχαν σημαντικά οικονομικά συμφέροντα για τη διατήρηση ή μη των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Από την μία πλευρά οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ελβετία επιθυμούσαν τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης, ενώ οι αναδυόμενες χώρες όπως η Βραζιλία, η Ινδία και η Νότια Αφρική επιδίωκαν τη χαλάρωση της.

Για τη φαρμακευτική βιομηχανία των ανεπτυγμένων χωρών καθώς και για τους πληθυσμούς των αναδυόμενων χωρών, η χαλάρωση των διατάξεων για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας της συμφωνίας «TRIPs» ήταν μεγάλης σημασίας και αποτέλεσμα μιας μακράς διαδικασίας. Για παράδειγμα, οι αυστηροί κανόνες προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας αποτελούν ουσιώδες μέρος των απαιτήσεων των ανεπτυγμένων βιομηχανικών χωρών στις διαπραγματεύσεις για τις διεθνείς οικονομικές συμφωνίες. Η φαρμακευτική βιομηχανία η οποία αναπτύσσεται σταθερά στις ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες από το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, έχει συμφέρον για την προστασία των φαρμακευτικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας της. Η έρευνα και η ανάπτυξη νέων φαρμάκων συνεπάγεται υψηλό κόστος για τη φαρμακευτική βιομηχανία, ενώ η παραγωγή της εγκεκριμένης

δραστικής ουσίας είναι συγκριτικά φθηνή. Συνεπώς, η αποτελεσματική προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είναι βασικό κριτήριο προκειμένου οι φαρμακευτικές εταιρείες να έχουν οικονομικά κέρδη (Scherer 2000, 1317). Η συμφωνία για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας επιτρέπει στις αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες να διατηρούν το τεχνολογικό πλεονέκτημα. Εάν μπορεί να διασφαλιστεί ότι το έργο έρευνας και ανάπτυξης των εγχώριων εταιρειών αποδίδει μεγάλα κέρδη για τους επενδυτές, τότε υπάρχει κίνητρο να συνεχίσουν να επενδύουν εγχώριες και ξένες επιχειρήσεις στην έρευνα και την ανάπτυξη (Sykes 2002, 17). Επιπλέον, οι αναδυόμενες χώρες αντιπροσωπεύουν μια σημαντική αγορά πωλήσεων για τη φαρμακευτική βιομηχανία των αναπτυγμένων χωρών. Λόγω των συχνών επιδημιών, υπάρχει μία σχετικά υψηλή ζήτηση φαρμάκων στις χώρες αυτές (Sykes 2002, 18). Συνεπώς, μεγάλο ποσοστό φαρμακευτικών εταιρειών στις ΗΠΑ, την Ελβετία, τη Γερμανία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες παράγουν σημαντικό ποσοστό των φαρμάκων τους για την ξένη αγορά (Scherer 2000, 1313).

Οι αμερικανικές και ευρωπαϊκές εταιρείες διαθέτουν τεράστιο αριθμό φαρμακευτικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Από την άλλη πλευρά, εταιρείες σε αναδυόμενες χώρες όπως τη Βραζιλία, την Κίνα και την Ινδία, έχουν λίγα διπλώματα ευρεσιτεχνίας στον φαρμακευτικό τομέα. Μέχρι στιγμής αυτή η αναλογία δεν έχει αλλάξει ιδιαίτερα στο σύνολο, αν και ο αριθμός των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στην Ινδία και την Κίνα παρουσίασε μία χαρακτηριστική αύξηση στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Για τις αναδυόμενες χώρες, αυτή η κυριαρχία των αναπτυγμένων βιομηχανικών χωρών στον τομέα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελεί σοβαρό πρόβλημα. Η συμφωνία για τα δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου και η σχετική υποχρέωση διασφάλισης των δικαιωμάτων αυτών συνδέονται κυρίως με αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις. Δεδομένου ότι δεν διαθέτουν στο μέτρο του δυνατού μια βιομηχανία που να βασίζεται πρωτίστως στην έρευνα, ιδίως στον φαρμακευτικό τομέα, δεν μπορούν να αναπτύξουν τα δικά τους προϊόντα. Ως αποτέλεσμα, τα προϊόντα που προστατεύονται με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας πρέπει να εισάγονται ακριβά (Hoekman και Kosteckí 2009, 402). Η υπογραφή της συμφωνίας «TRIPs» οδήγησε έτσι σε οικονομική ενίσχυση των αναπτυγμένων βιομηχανικών χωρών και σε σχετική αποδυνάμωση των χωρών που εξαρτώνται περισσότερο από τις εισαγωγές. Συνεπώς, οι αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες μπορούν να θεωρηθούν ως οι

κερδισμένοι της συμφωνίας. Αντίθετα, οι αναδυόμενες οικονομίες, κυρίως η Ινδία, η Βραζιλία και η Νότια Αφρική, ανήκουν στους χαμένους της συμφωνίας αυτής. Αυτό δείχνει ότι υπήρξε έντονο ενδιαφέρον εκ μέρους αυτών των αναδυόμενων χωρών για τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, μέσω της τροποποίησης της συμφωνίας «TRIPs», προκειμένου να μπορέσουν να επεκτείνουν τις δικές τους εξαγωγές των εγχώριων φαρμακευτικών εταιρειών σε γενόσημα φάρμακα και σε άλλες χώρες (Abbott και Reichman 2007, 929).

Οι αναπτυσσόμενες οικονομικές χώρες όπως οι ΗΠΑ, δεν ενδιαφέρονταν για τη χαλάρωση της συμφωνίας. Αυτές θεωρούσαν ότι οποιαδήποτε χαλάρωση ή αλλαγή, αποτελούσε απώλεια των προνομίων τους. Μολονότι η επίσημη τροποποίηση της συμφωνίας απέχει κατά πολύ από μια θεμελιώδη μεταρρύθμιση της συμφωνίας «TRIPs», δηλαδή μία γενική χαλάρωση της προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας από τον ΠΟΕ, αποτελεί ένα βήμα για την ανακατανομή των προνομίων. Ενώ οι αναδυόμενες χώρες επωφελούνται από την αλλαγή των κανόνων που αφορούν στη δυνατότητα χορήγησης αδειών για γενόσημα φάρμακα, οι ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες και οι φαρμακευτικές βιομηχανίες τους, στερούνται το προνόμιο που είχαν για την αποκλειστική παραγωγή και εμπορία των κατοχυρωμένων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας φαρμάκων τους. Η προσαρμογή της συμφωνίας «TRIPs» αναδεικνύει ότι το δικαίωμα στην υγεία για όλα τα κράτη, είτε αναπτυσσόμενα είτε όχι, θεωρείται πλέον ως σημαντικότερο σε σχέση με τα οικονομικά συμφέροντα των αναπτυσσόμενων βιομηχανικών χωρών (Scholz και Wolf 2014).

4.3. Διαμόρφωση Κοινής Γνώμης

Η κρίση του HIV/AIDS, η οποία εξαπλώθηκε σε μεγάλο μέρος του λεγόμενου «Τρίτου Κόσμου» στα μέσα της δεκαετίας του 1990, έστρεψε τη προσοχή της παγκόσμιας κοινής γνώμης στη δυσκολία που αντιμετώπιζαν οι χώρες αυτές στη πρόσβαση σε φάρμακα, λόγω των διατάξεων για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας που ήταν κατοχυρωμένα στη συμφωνία «TRIPs». Τότε, τα κράτη αυτά άρχισαν να υπονομεύουν έντονα τη συμφωνία προκειμένου να καταστεί δυνατή η πρόσβαση των πολιτών τους σε εξειδικευμένα φάρμακα για την αντιμετώπιση του AIDS. Μάλιστα, το 1997 η Ταϊλάνδη η οποία ήταν μέλος του ΠΟΕ και η οποία επλήγη ιδιαίτερα από την επιδημία του HIV/AIDS, αποφάσισε να αγνοήσει την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας για το φαρμακευτικό παρασκεύασμα «διδανοσίνη»

και να προετοιμάσει τη χορήγηση αδειών για την παραγωγή φθηνότερων γενόσημων φαρμάκων της σχετικής δραστικής ουσίας. Η χώρα αυτή αποφάσισε να λάβει αυτή την απόφαση, προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξανόμενη ζήτηση και να αποφευχθεί περαιτέρω αύξηση του αριθμού των θανάτων από HIV/AIDS (Odell και Sell 2006, 91). Ο σύλλογος φαρμακευτικής έρευνας και κατασκευαστών Αμερικής (PhRMA) αντέδρασε άμεσα και απαίτησε την παρέμβαση του εμπορικού αντιπροσώπων των ΗΠΑ για να αποτρέψει την αδειοδότηση της δραστικής ουσίας. Οι ΗΠΑ για να το πετύχουν αυτό, απείλησαν με κυρώσεις με τη μορφή τιμωρητικών δασμών στις βασικές εξαγωγές της χώρας, σε περίπτωση αδειοδότησης από τις αρχές της Ταϊλάνδης. Η ενέργεια αυτή είχε ως αποτέλεσμα η κυβέρνηση της Ταϊλάνδης να ακυρώσει αμέσως τα σχέδιά της για την χορήγηση των αδειών (Odell και Sell 2006, 91).

Έτσι, ενώ μικρότερα οικονομικά σχετικά αδύναμα κράτη όπως η Ταϊλάνδη εγκατέλειψαν γρήγορα τις προσπάθειές τους να υπονομεύσουν τη συμφωνία «TRIPs» μετά τις απειλές κυρώσεων των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της κρίσης του HIV/AIDS, δύο αναδυόμενες οικονομίες η Νότια Αφρική και η Βραζιλία άρχισαν την προσπάθεια για την ακύρωση της αυστηρής προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας του ΠΟΕ που ενσωματώνεται στη συμφωνία «TRIPs». Στην προσπάθεια τους έλαβαν μαζική υποστήριξη από δυτικές ΜΚΟ, οι οποίες συνέδεσαν δημοσίως τις προσπάθειες των ΗΠΑ να επιβάλουν κυρώσεις με την υπονόμηση του δικαιώματος στην υγεία για τους πληθυσμούς όλων των κρατών. Λόγω των τεχνολογικών και οικονομικών τους ικανοτήτων, τόσο η Βραζιλία όσο και η Νότια Αφρική ήταν σε θέση να παράγουν φθηνά γενόσημα προϊόντα. Η επιτυχής υπονόμηση της συμφωνίας «TRIPs» από τη Νότια Αφρική και τη Βραζιλία και λόγω της ισχυρής δημόσιας πίεσης που προωθήθηκε από τις ΜΚΟ, οι ΗΠΑ εγκατέλειψαν τις προσπάθειες επιβολής κυρώσεων και οδήγησε στην αλλαγή της ισορροπίας ισχύος στην υπουργική διάσκεψη της Ντόχα. Λαμβάνοντα υπόψη ότι οι ΗΠΑ δεν προχώρησαν σε κυρώσεις, ο συνασπισμός των κρατών αποτελούμενος από τα αναδυόμενα κράτη της Βραζιλίας, της Νότιας Αφρικής και της Ινδίας, απέκτησε αξιοπιστία και η ισορροπία ισχύος είχε μετατοπιστεί υπέρ τους.

4.4 Η Στάση της Νότιας Αφρικής, της Βραζιλίας και της Ινδίας κατά της Συμφωνίας «TRIPS»

Η Νότια Αφρική υπό τον Πρόεδρο Νέλσον Μαντέλα, ο οποίος βρισκόνταν στην εξουσία από το 1994 και η οποία είχε πληγεί πολύ σοβαρά από την επιδημία του HIV/AIDS, αποφάσισε τον Δεκέμβριο του 1997 να αντιμετωπίσει σε νομικό επίπεδο τη δυσχέρεια πρόσβασης των φαρμάκων. Ο νόμος που ψηφίστηκε από το Κοινοβούλιο της Νότιας Αφρικής, επέτρεπε την παραγωγή φαρμάκων από τις εγχώριες φαρμακευτικές εταιρείες, χωρίς τη συγκατάθεση του δικαιούχου διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Επίσης, έδινε τη δυνατότητα εισαγωγής της οικονομικότερης έκδοσης του δραστικού συστατικού. Οι ΜΚΟ οι οποίες γνώριζαν τα προβλήματα που σχετίζονταν με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τη δυσχέρεια πρόσβασης στα φάρμακα HIV/AIDS, χαιρέτισαν την έγκριση του νόμου από το νοτιοαφρικανικό κοινοβούλιο. Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι υπέρμαχοι αυτής της απόφασης είδαν τον καινούργιο αυτό νόμο ως μια ευκαιρία να μειωθεί η τιμή των φαρμάκων από 70% έως 95% (Bond 1999, 765). Όμως, η αντίδραση από το φαρμακευτικό λόμπι ήρθε γρήγορα. Ο εκπρόσωπος της φαρμακευτικής έρευνας και κατασκευαστών Αμερικής (PhRMA) τόνισε τη σημασία του δικαιώματος στην πνευματική ιδιοκτησία, ενώ κατηγόρησε παράλληλα την κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής για κλοπή (Richwine 1999).

Επίσης, η κυβέρνηση των ΗΠΑ είδε την αλλαγή του νόμου ως παραβίαση της συμφωνίας «TRIPS» από τη Νότια Αφρική και με τη σειρά της αύξησε την πίεση στην κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής, προκειμένου να αναιρέσει το νόμο περί φαρμάκων. Στην προσπάθεια αυτή έλαβε υποστήριξη από άλλα αναπτυγμένα οικονομικά κράτη με ισχυρές φαρμακευτικές εταιρείες, όπως η Ελβετία, η Γερμανία και η Γαλλία. Οι χώρες αυτές επέμειναν στη συμμόρφωση των κρατών στη συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου και εξέφρασαν τις ανησυχίες τους για το νόμο της Νότιας Αφρικής για τα φάρμακα (Bond 1999, 770). Τον Φεβρουάριο του 1998 μια ομάδα 49 νοτιοαφρικανών φαρμακευτικών επιχειρηματιών, κυρίως αδειοδοτημένοι κατασκευαστές μεγάλων αμερικανικών φαρμακευτικών εταιρειών, άσκησε αγωγή κατά του νόμου περί φαρμάκων ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου της Νότιας Αφρικής. Θεώρησαν ότι ο νόμος παραβιάζει τόσο τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα της Νότιας Αφρικής, όσο και από τη συμφωνία

«TRIPs» που υπεγράφη από τη Νότια Αφρική. Για τη φαρμακευτική βιομηχανία των αναπτυσσόμενων κρατών, η αγορά της Νότιας Αφρικής ήταν εξαιρετικά σημαντική. Αφενός είχε τις ισχυρότερες οικονομικές επιδόσεις στην αγορά της αφρικανικής ηπείρου και αφετέρου τα υψηλά ποσοστά μόλυνσης από το HIV/AIDS αποτελούσε μία ευκαιρία αύξησης των εσόδων τους. Οι φαρμακευτικές εταιρείες φοβούνταν ότι ο κρατικός ανταγωνισμός με τη μορφή γενόσημων θα μπορούσε να τους στερήσει κέρδη και ως εκ τούτου να αποτρέψει μελλοντικές επενδύσεις στην έρευνα και την ανάπτυξη νέων φαρμάκων (Odell και Sell 2006, 92).

Στη συνέχεια, η κυβέρνηση των ΗΠΑ κατόπιν προτροπής της «PhRMA» έβαλε τον Απρίλιο του 1998 τη Νότια Αφρική σε μία λίστα όπου καταχωρούνταν οι χώρες που περιόριζαν το ελεύθερο εμπόριο και ως εκ τούτου έβλαπταν την οικονομία των ΗΠΑ. Με αυτή την ενέργεια οι ΗΠΑ ήλπιζαν ότι η κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής θα αναγκάζονταν να υποχωρήσει (Bond 1999, 771). Ωστόσο, η ενέργεια αυτή δημιούργησε πρόβλημα στην υπόληψη των φαρμακευτικών εταιριών και της κυβέρνησης των ΗΠΑ. Η μαζική εκστρατεία των ΜΚΟ μετέτρεψε την υπόθεση των φαρμακευτικών εταιριών εναντίον της κυβέρνησης της Νότιας Αφρικής σε ένα σοβαρό πολιτικό πρόβλημα στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Οι ΜΚΟ κατάφεραν να παρουσιάσουν τα συμφέροντα των φαρμακευτικών εταιριών ως απειλή για το δικαίωμα των λαών στην υγεία (Novogrodsky 2010, 349).

Κατά τη διάρκεια των προεδρικών προκριματικών εκλογών του 1999, οι ΜΚΟ στόχευσαν τον υποψήφιο των Δημοκρατικών και τότε αντιπρόεδρο Αλ Γκορ, ο οποίος θεωρούνταν ότι είχε επιχειρηματικούς δεσμούς με μεγάλες φαρμακευτικές εταιρείες των ΗΠΑ (Sell και Prakash 2004, 165). Συμμετείχε επίσης ενεργά στις διαπραγματεύσεις με τη Νότια Αφρική υπό την ιδιότητα του Αντιπροέδρου των ΗΠΑ (Casper 2011, 6). Ακτιβιστές των ΜΚΟ επιτέθηκαν άμεσα στον Αλ Γκορ, υπονοώντας ότι ήθελε να εξασφαλίσει τα συμφέροντα της φαρμακευτικής βιομηχανίας χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις ανθρώπινες απώλειες (Richwine 1999). Σε αρκετές περιπτώσεις, ακτιβιστές από τις ΜΚΟ διέκοψαν τις εκδηλώσεις της εκστρατείας του Αλ Γκορ και τον κατηγόρησαν για τα θύματα της επιδημίας του HIV/AIDS λόγω της υποστήριξής του στην φαρμακευτική βιομηχανία (T' Hoeh 2002, 44). Μάλιστα ανακοίνωσαν στο περιθώριο μιας προεκλογικής εκδήλωσης, ότι θα συνέχιζαν να διαταράσσουν τις εμφανίσεις του εάν δεν σταματούσε τη δράση του κατά της κυβέρνησης της Νότιας Αφρικής με την ιδιότητά του ως αντιπρόεδρος των

ΗΠΑ (Sawyer 1999). Η άποψη ότι ο Αλ Γκορ, ως υπεύθυνος χάραξης της πολιτικής των ΗΠΑ, ήταν υπεύθυνος προκειμένου μια χώρα που επλήγη σκληρά από την κρίση του HIV/AIDS να στερείται την πρόσβαση σε φθηνά φάρμακα, εκφράστηκε και στο δημόσιο διάλογο των ΗΠΑ (Wadman 1999, 717).

Στο Γιοχάνεσμπουργκ, ακτιβιστές από διάφορες ΜΚΟ οργάνωσαν μια ανθρώπινη αλυσίδα μπροστά από την πρεσβεία των ΗΠΑ και απαίτησαν από τους Αμερικανούς να τερματίσουν την υποστήριξή τους για τις φαρμακευτικές εταιρείες και την πολιτική πίεση στη Νότια Αφρική. Ακόμη απείλησαν να οργανώσουν περαιτέρω διαδηλώσεις μπροστά σε άλλες πρεσβείες των ΗΠΑ σε όλο τον κόσμο (Bond 1999, 788). Η ολοένα αυξανόμενη πίεση που δέχονταν ο Αλ Γκορ, ο οποίος επεδίωκε το χρίσμα των δημοκρατικών το 1999 και ως εκ τούτου ήταν ιδιαίτερα ευάλωτος σε αρνητική δημοσιότητα, τον οδήγησε να εγκαταλείψει την αντίθεσή του στον νοτιοαφρικανικό νόμο. Τον Ιούνιο του 1999 ανέφερε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ήταν πρόθυμες να επιτρέψουν μειώσεις των τιμών των φαρμάκων, μέσω της χορήγησης αδειών από την κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής, αρκεί να ήταν συμβατό με τις διεθνείς συνθήκες (Fisher και Rigamonti 2005, 8). Λίγο αργότερα ο Πρόεδρος Κλίντον, ο οποίος επεδίωξε να αποτρέψει μια άλλη απώλεια της φήμης για τον δημοκρατικό υποψήφιο Αλ Γκορ και εξαιτίας της αυξανόμενης δυσαρέσκειας της αμερικανικής κοινής γνώμης, ανακοίνωσε το τέλος των δράσεων των ΗΠΑ ενάντια της Νότιας Αφρικής (Fisher και Rigamonti 2005, 9). Το 2001, ως συνέπεια των αρνητικών διεθνών εκθέσεων και εξαιτίας του φόβου για περαιτέρω απώλεια της φήμης, η ένωση φαρμακευτικών εταιρειών Αμερικής (PhRMA) απέσυρε τη δράση της κατά του νόμου για τα φάρμακα της Νότιας Αφρικής (T' Hoeh, και συν. 2011, 4). Η μαζική δημόσια πίεση στον Αλ Γκορ και την κυβέρνηση Κλίντον είχε τελικά οδηγήσει τις ΗΠΑ να απέχουν από περαιτέρω δράση για την παραβίαση της συμφωνίας «TRIPs» από την κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής.

Εκτός τη Νότιο Αφρική, ακόμη και η Βραζιλία επέλεξε σκόπιμα να αγνοήσει την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας των φαρμάκων, προκειμένου να αντιμετωπίσει τον αυξανόμενο αριθμό των λοιμώξεων από το HIV/AIDS. Ήδη από το 1996, η κυβέρνηση της Βραζιλίας είχε ψηφίσει νόμο για την τροποποίηση του νόμου περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Σύμφωνα με τον νόμο αυτό, μόνο τα προϊόντα που παράγονταν στη Βραζιλία είχαν πλήρη προστασία. Ως εκ τούτου, τα εισαγόμενα και προστατευόμενα με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας προϊόντα επιτράπη να

αντιγράφονται μέσω μίας άδειας που εκδίδονταν από την κυβέρνηση και σύμφωνα με τον νόμο της Βραζιλίας (Odell και Sell 2006, 95).

Απειλώντας με μια τέτοια αδειοδότηση φαρμάκων για το HIV/AIDS, η κυβέρνηση της Βραζιλίας ήλπιζε να διαπραγματευτεί φθηνότερες τιμές με ξένες φαρμακευτικές εταιρείες. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ με τη σειρά της είδε αυτόν τον νόμο ως διάκριση σε βάρος των κατόχων αμερικανικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που εξήγαγαν τα προστατευόμενα προϊόντα τους στη Βραζιλία (Attaran και Champ 2002, 381). Για τις φαρμακευτικές εταιρείες η στάση της Βραζιλίας, αναφορικά με το ζήτημα του HIV/AIDS, αποτελούσε απειλή διότι υπήρχε η ανησυχία ότι η Βραζιλία με τον νόμο για την προμήθεια και την παροχή φθηνών γενόσημων φαρμάκων θα αποτελούσε παράδειγμα προς μίμηση από πολλές άλλες αναδυόμενες χώρες (Odell και Sell 2006, 96). Επίσης, ο φόβος ενισχύθηκε και από το γεγονός ότι η Βραζιλία προσέφερε σε άλλες αναδυόμενες χώρες μία πιθανή συνεργασία μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας, η οποία θα επέτρεπε στις χώρες αυτές να παράγουν εγχώρια και αυτές γενόσημα (T' Hoehn 2002, 45).

Ο νόμος του 1996 ήταν μέρος ενός προγράμματος για την καταπολέμηση της επιδημίας του HIV/AIDS που ήταν ανεξέλεγκτη στη χώρα και το οποίο πρόγραμμα παρουσίαζε μερικές φορές μεγάλες επιτυχίες. Μεταξύ 1996 και 1999 το ποσοστό θνησιμότητας που σχετίζονταν με το HIV/AIDS στη Βραζιλία μειώθηκε κατά περισσότερο από 50% (T' Hoehn 2002, 44). Η επιτυχία αυτή βασίστηκε στις χαμηλές τιμές των φαρμάκων, τις οποίες η Βραζιλία μπόρεσε να επιτύχει μέσω της απειλής της αδειοδότησης και της τοπικής παραγωγής. Με πρωτοβουλία της ένωσης φαρμακευτικών εταιρειών Αμερικής (PhRMA), οι ΗΠΑ επιδίωξαν στις αρχές του 2000 τη σύσταση εξεταστικής επιτροπής στον ΠΟΕ λόγω των παραβιάσεων της συμφωνίας «TRIPs». Η Βραζιλία επίσης, έλαβε μαζική υποστήριξη από τις ΜΚΟ οι οποίες ανησυχούσαν ότι εάν η Βραζιλία θα υποχωρούσε στις απειλές των ΗΠΑ, τότε θα υπήρχε μια μαζική αύξηση των τιμών των φαρμάκων και τα ποσοστά των κρουσμάτων της επιδημίας του HIV/AIDS θα αυξάνοντα ραγδαία (T' Hoehn 2002, 45).

Το αναδυόμενο οικονομικό κράτος της Ινδίας διαδραμάτισε επίσης σημαντικό ρόλο στον αγώνα ενάντια της συμφωνίας «TRIPs». Αφενός, η χώρα είχε μεγάλες ικανότητες και την τεχνολογική υποδομή για την παραγωγή γενόσημων φαρμάκων.

Από την άλλη, η μεταβατική περίοδος που διέθετε για την εφαρμογή της συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (TRIPs) ήταν έως το 2005, ένας παράγοντας που έδωσε στη χώρα τη νομική δυνατότητα να μην είναι υποχρεωμένη να τηρεί την προστασία των φαρμάκων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Έτσι, χάρη σε σημαντικές προόδους και στον τομέα των φαρμάκων για το «AIDS», η Ινδία απέκτησε σύντομα τη φήμη ως «φαρμακείο του αναπτυσσόμενου κόσμου» (T' Hoeh, και συν. 2011, 4). Ταυτόχρονα όμως, οι φαρμακευτικές εταιρίες των αναπτυσσόμενων βιομηχανικών χωρών κατηγόρησαν την Ινδία ότι χρησιμοποιούσε το ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης που έδειχναν στο ζήτημα του HIV/AIDS, για να επιδιώξει τα οικονομικά της συμφέροντα (Odell και Sell 2006, 98).

4.5 Επικράτηση των Αναδυόμενων Κρατών

Η αυξανόμενη πίεση των ΗΠΑ στη Βραζιλία, τη Νότια Αφρική και την Ινδία ώθησε ορισμένες χώρες να συναντηθούν ενόψει της υπουργικής διάσκεψης του ΠΟΕ το 2001, για την από κοινού ανάπτυξη στρατηγικής για την εκπροσώπηση των συμφερόντων υγείας των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών και κατά επέκταση της διαμόρφωσης του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Η αποκαλούμενη «Αφρικανική Ομάδα» στον ΠΟΕ με επικεφαλής τη Νότια Αφρική, ανέλαβε ηγετικό ρόλο στο πλαίσιο αυτού του συνασπισμού. Αυτός ο συνασπισμός 41 αφρικανικών κρατών είχε ήδη ενώσει τις δυνάμεις του το 1999 στην υπουργική διάσκεψη του Σιάτλ με στόχο την εκπροσώπηση των κοινών τους συμφερόντων. Άλλες αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες προσχώρησαν σε αυτόν τον συνασπισμό, ο οποίος τελικά περιλάμβανε 60 κράτη μέλη του ΠΟΕ (Odell και Sell 2006, 99). Οι αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις της Ινδίας και της Βραζιλίας ανέλαβαν επίσης ηγετικούς ρόλους, στο πλαίσιο αυτού του συνασπισμού. Και οι δύο είχαν μεγάλες ικανότητες για την παραγωγή γενόσημων φαρμάκων και ως εκ τούτου, είχαν μεγάλο συμφέρον να αποκομίσουν σημαντικά κέρδη για τις εταιρίες τους.

Τον Ιούνιο του 2001 συγκλήθηκε έκτακτη σύνοδος του Συμβουλίου «TRIPs» για την αντιμετώπιση του προβλήματος της δύσκολης πρόσβασης σε βασικά φάρμακα εξαιτίας της υπάρχουσας συμφωνίας (T' Hoeh 2002, 49). Στο θέμα αυτό με τη σειρά τους τα κράτη μέλη αναφέρθηκαν στον δικαίωμα στην υγεία για όλους

τους λαούς, προκειμένου να τονίσουν την ανάγκη μεταρρύθμισης της συμφωνίας «TRIPs». Μάλιστα, αυτή η συζήτηση σχετικά με πιθανές προσαρμογές της συμφωνίας στο πλαίσιο του ΠΟΕ δεν μπορούσε πλέον να αποφευχθεί, λαμβάνοντας υπόψη το μεγάλο ενδιαφέρον που είχε για αυτό το ζήτημα η κοινή παγκόσμια γνώμη (T' Hoeh 2002, 38).

Ο συνασπισμός των αναπτυσσόμενων και των αναδυόμενων χωρών, με την υποστήριξη των Ηνωμένων Εθνών, διοργάνωσε επίσης μία συνεδρίαση στη Γενεύη την άνοιξη του 2001, στην οποία συμμετείχαν αντιπροσωπείες του ΠΟΕ από τις ενδιαφερόμενες χώρες, καθώς και εμπειρογνώμονες από τους τομείς του εμπορικού δικαίου, της υγείας και των ακτιβιστών των ΜΚΟ, προκειμένου να συντονιστούν από κοινού (Sell 2003, 157). Οι ΜΚΟ διοργάνωσαν επίσης συνεντεύξεις τύπου και εκδηλώσεις, παράλληλα με επίσημες συνεδριάσεις του ΠΟΕ. Οι εκδηλώσεις αυτές συνέβαλαν στην προώθηση της ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των ΜΚΟ και κρατών μελών του ΠΟΕ, που ενδιαφέρονταν για τη μεταρρύθμιση της συμφωνίας «TRIPs». Έτσι, η συζήτηση για την προσαρμογή της συμφωνίας «TRIPs» συνέχιζε να παραμένει στην ημερήσια διάταξη του ΠΟΕ (Murphy 2007, 7-8). Μετά από συνέντευξη τύπου στη Γενεύη, οι ΜΚΟ εξέδωσαν μία κοινή ανακοίνωση διατυπώνοντας συγκεκριμένες προτάσεις για την προσαρμογή της συμφωνίας προς όφελος των αναπτυσσόμενων και των αναδυόμενων χωρών. Συνολικά, οι ΜΚΟ άσκησαν σημαντική επιρροή στις στρατηγικές του συνασπισμού των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών, δίνοντας συμβουλές για τις διαπραγματευτικές τακτικές τους και παρέχοντας υποστήριξη στην ανάπτυξη μιας κοινής θέσης (Murphy 2007, 9). Ωστόσο, η συνεργασία των ΜΚΟ, ιδίως με τα αναδυόμενα κράτη που ηγούνταν το συνασπισμό όπως η Ινδία, Βραζιλία και Νότια Αφρική, δεν αφορούσε μόνο ζητήματα παροχής συμβουλών. Μάλιστα, ορισμένες ΜΚΟ υποστήριξαν οικονομικά τις αναδυόμενες χώρες, ώστε να μπορέσουν να προσλάβουν κορυφαίους ειδικούς του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, παρέχοντας ταυτόχρονα και υποστήριξη στρατηγικού σχεδιασμού (Tuerk 2003, 190).

Κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης του Συμβουλίου «TRIPs» τον Ιούνιο, ο συνασπισμός των αναπτυσσόμενων και των αναδυόμενων χωρών και τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία είχαν ταχθεί στο παρελθόν στο πλευρό των Ηνωμένων Πολιτειών και ήταν αντίθετα σε οποιαδήποτε χαλάρωση της συμφωνίας

«TRIPs», υπήρξε μία συναίνεση στο ότι η συμφωνία «TRIPs» δεν θα έπρεπε αποτελεί εμπόδιο στα κράτη προκειμένου να προστατεύουν τους πολίτες τους (Sell 2003, 158).

Επιπλέον, σε μια ειδική συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) με θέμα την κρίση του HIV/AIDS, ο συνασπισμός των αναδυόμενων χωρών και των ΜΚΟ πέτυχε να στηρίξει τη θέση του κατά της αμερικανικής οικονομικής πολιτικής, που εφαρμόζαν οι ΗΠΑ σε βάρος των πασχόντων από το AIDS χωρών (Scholz και Wolf 2014, 15). Η Βραζιλία πέτυχε μία δήλωση όπου καλούσε τα κράτη να διευκολύνουν την πρόσβαση σε φάρμακα που χρησιμοποιούνταν για τη θεραπεία ασθενειών όπως το AIDS, να επεκτείνουν τη συνεργασία τους σε περίπτωση κατάστασης έκτακτης ανάγκης και να λάβουν υπόψη το δικαίωμα όλων των ανθρώπων στην υγεία. Μάλιστα, πριν από την ειδική αυτή συνεδρίαση ο τότε εμπορικός αντιπρόσωπος των ΗΠΑ ανακοίνωσε ότι η χώρα του θα σταματούσε κάθε ενέργεια κατά της Βραζιλίας για παραβιάσεις της συμφωνία «TRIPs». Αυτό φανερώνει ότι η δημόσια πίεση και κυρίως το ζήτημα της καταπολέμησης του HIV/AIDS, είχε διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στην υπαναχώρηση των ΗΠΑ (Attaran και Champ 2002, 381).

Η αλλαγή της κατάστασης της διεθνούς ασφάλειας και ιδίως της κατάστασης των ΗΠΑ μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, είχε επίσης αντίκτυπο στις διαπραγματεύσεις για τροποποίηση της συμφωνίας «TRIPs». Οι ΗΠΑ αποτελούσαν στόχο της διεθνής τρομοκρατίας και είχαν δεχθεί αρκετές απόπειρες επιθέσεων με βιολογικά όπλα. Μάλιστα, τον Οκτώβριο του 2001 εστάλησαν σε διάφορα μέσα ενημέρωσης και κυβερνητικά γραφεία στη χώρα φάκελοι που περιείχαν το βακτήριο του άνθρακα (Jernigan 2002, 1019). Για να είναι σε θέση να θεραπεύσουν αποτελεσματικά τα άτομα που είχαν μολυνθεί από αυτό το βακτήριο, έπρεπε να χρησιμοποιηθεί μεταξύ άλλων μία δραστική ουσία της οποίας τα δικαιώματα ευρεσιτεχνίας κατείχε η γερμανική φαρμακευτική εταιρεία «Bayer» (Beall και Kuhh 2012, 2). Προκειμένου οι ΗΠΑ να διασφαλίσουν ότι θα μπορούσαν να παρέχουν επαρκώς στον πληθυσμό τους την απαιτούμενη φαρμακευτική αγωγή, το Υπουργείο Υγείας των ΗΠΑ εξέτασε τη δυνατότητα να παρέχει άδειες παραγωγής του φαρμάκου. Επίσης, ο Καναδάς ο οποίος είχε σταθεί στο πλευρό των ΗΠΑ ενάντια του συνασπισμού των αναπτυσσόμενων και των αναδυόμενων χωρών για περαιτέρω ευελιξία της συμφωνίας «TRIPs», ανακοίνωσε στις 18 Οκτωβρίου ότι θα

αγνοούσε το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας της «Bayer» και θα χορηγούσε άδειες στους εγχώριους φαρμακευτικούς παραγωγούς. Μάλιστα, γερουσιαστής των ΗΠΑ δήλωσε τότε ότι λόγω έκτακτης ανάγκης η φαρμακευτική βιομηχανία θα έπρεπε να υποχωρήσει (Harmon και Pear 2001). Τελικά, οι ΗΠΑ δεν προχώρησαν σε αυτή την ενέργεια, αλλά αυτό ήταν αρκετό για να πείσει τη φαρμακευτική εταιρεία «Bayer» να διαθέσει στην αγορά των ΗΠΑ τα προϊόντα της με ευνοϊκότερους όρους (Sell και Prakash 2004, 165).

Ο συνασπισμός των αναπτυσσόμενων και των αναδυόμενων χωρών γύρω από την Ινδία και τη Βραζιλία χρησιμοποίησε αυτή την συμπεριφορά των ΗΠΑ και των συμμάχων τους, όσον αφορά τη χορήγηση αδειών, για να τους δυσφημίσουν δημοσίως. Έτσι, τους κατηγόρησαν για υποκρισία διότι από τη μία πλευρά αντιτάχθηκαν σθεναρά στην ευελιξία της συμφωνίας «TRIPs», αλλά από την άλλη μπροστά σε μια απειλή για τη δική τους δημόσια υγεία, παραβίασαν το δικαίωμα στην πνευματική ιδιοκτησία της φαρμακευτικής εταιρείας «Bayer» (Novogrodsky 2010, 350). Λόγω της ανάγκης για την προστασία του πληθυσμού τους οι ΗΠΑ συμπεριφέρθηκαν όπως η Βραζιλία και η Νότια Αφρική, τις οποίες μάλιστα τις είχαν κατηγορήσει στο παρελθόν για μη τήρηση της συμφωνίας «TRIPs». Αυτή η στάση των ΗΠΑ σχετικά την τήρηση του κανόνα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, επέτρεψε στον συνασπισμό γύρω από την Ινδία, τη Βραζιλία και τις ΜΚΟ, να αποδημήσουν αποτελεσματικά την απαίτηση των ανεπτυγμένων χωρών για τη διατήρηση του «status quo» τους. Οι ΗΠΑ είδαν πλέον τον εαυτό τους να βρίσκεται σε ένα αδιέξοδο (Schimmelfennig 2001). Τα αναδυόμενα κράτη κατάφεραν τελικά να εξουδετερώσουν τη θέση ισχύος των ΗΠΑ, θέτοντας το ερώτημα γιατί η απώλεια δέκα ζωνών των πολιτών αναπτυσσόμενων χωρών επαρκούν για να ανατραπεί η συμφωνία «TRIPs», ενώ ένα εκατομμύριο ζωές στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν καμία αξία (Odell και Sell 2006, 103).

Παράλληλα, ο συνασπισμός των αναπτυσσόμενων κρατών και των φαρμακευτικών εταιρειών από την πλευρά του, δεν έμεινε αδρανής σε αυτή τη προσπάθεια του συνασπισμού των αναδυόμενων χωρών και των ΜΚΟ, αλλά αντίθετα επεδίωξε να αμφισβητήσει τη θέση του συνασπισμού αυτού και να επηρεάσει και αυτός προς όφελός του τη συζήτηση με την απεμπλοκή των φαρμάκων από την συμφωνία «TRIPs» Για αυτό τον σκοπό, κυκλοφόρησαν τον Νοέμβριο του 2001 μια μελέτη που είχε ως σκοπό να αμφισβητήσει τη σχέση μεταξύ

των φαρμακευτικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και της πρόσβασης σε βασικά φάρμακα, αποσυνδέοντας την συμφωνία «TRIPs» με το δικαίωμα στην υγεία (Sell και Prakash 2004, 165). Υποστήριξαν ότι τα προβλήματα πρόσβασης στα φάρμακα στις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες χώρες είχαν αιτίες που οφείλονταν σε ιατρικές υποδομές και σε έλλειψη πολιτική βούλησης για αλλαγές εντός των χωρών αυτών. Η προσπάθεια όμως που είχαν καταβάλλει οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και οι αναδυόμενες χώρες, ήταν τέτοιες ώστε αυτή η μελέτη δεν έφερε τα επιθυμητά για τις φαρμακευτικές εταιρίες αποτελέσματα (Owen 2013, 270).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πλέον, η ισορροπία ισχύος στην παγκόσμια οικονομία αλλάζει. Πάνω από όλα, οι αναδυόμενες χώρες λαμβάνουν μια αναβαθμισμένη θέση στην παγκόσμια παραγωγή και την οικονομία. Υπάρχουν αναδυόμενα και αναπτυσσόμενα κράτη που μπόρεσαν να ανακτήσουν κάποια περιθώρια ελιγμών στην οικονομική πολιτική τους, δίνοντας τους τη δυνατότητα διαμόρφωσης του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων.

Αυτό που προσπαθούν παράλληλα οι αναδυόμενες οικονομίες, είναι να αποκτήσουν μεγαλύτερη εκπροσώπηση τους στους διεθνείς οργανισμούς. Οικονομικοί οργανισμοί, όπως το «ΔΝΤ» και ο ΠΟΕ εξακολουθούν να βρίσκονται υπό την σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ και άλλων παραδοσιακών αναπτυγμένων χωρών. Τα αναδυόμενα κράτη ζητούν περισσότερη συμμετοχή και πιέζουν για μεταρρύθμιση των παλαιών αυτών οργανισμών. Οι αποφάσεις για την παγκόσμια οικονομία δεν μπορούν πλέον να αποτελούν προνόμιο για τις παραδοσιακά αναπτυγμένες χώρες. Οι ΗΠΑ κυρίως, μαζί με άλλες αναπτυγμένες χώρες διατηρούσαν συνεχώς έναν ρόλο ηγεμονίας στους διάφορους διεθνείς οργανισμούς, καθορίζοντας τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις και επηρεάζοντας το νομικό πλαίσιο. Πλέον, ο ρόλος των ΗΠΑ ως το κέντρο ελέγχου της παγκόσμιας οικονομίας αμφισβητείται. Οι αναδυόμενες οικονομίες έχουν αρχίσει να υπονομεύσουν και να απειλούν την υφιστάμενη θέση των αναπτυγμένων χωρών μέσα στους οργανισμούς και στο σύστημα γενικά. Εάν μάλιστα καταφέρουν να συσπειρωθούν, τότε θα καταφέρουν να πετύχουν τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων.

Οι παραδοσιακά οικονομικά αναπτυγμένες χώρες, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις νέες αυτές αναδυόμενες χώρες, προσπαθούν να δημιουργήσουν διάφορα εμπόδια στην προσπάθεια διαμόρφωσης του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων από τις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες. Ενώ στο παρελθόν ο ανταγωνισμός ήταν μεταξύ των παραδοσιακών οικονομικά αναπτυγμένων χωρών, πλέον υπάρχει μία πάλη μεταξύ των αναπτυγμένων και των αναδυόμενων κρατών. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα από τον τρόπο με τον οποίο οι ΗΠΑ και ένα μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιμετώπισε

και συνεχίζει να αντιμετωπίζει τις καινούργιες αναδυόμενες οικονομικά δυνάμεις.

Όμως, τα παλαιά διεθνή οικονομικά καθεστώτα, τα οποία είχαν υπό τον απόλυτο έλεγχό τους τις περιφερειακές οικονομίες, εξαιτίας της ανόδου των αναδυόμενων κρατών έχουν πλέον βυθιστεί σε μία κρίση. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ καθυστέρησαν λόγω της μεταβαλλόμενης πολιτικής ισορροπίας των δυνάμεων. Στο μέλλον η ρύθμιση του παγκόσμιου εμπορίου θα διαμορφωθεί κατά πάσα πιθανότητα κυρίως μέσω διμερών και περιφερειακών ρυθμίσεων. Μάλιστα, οι ΗΠΑ και η ΕΕ επικεντρώνονται όλο και περισσότερο σε διμερείς και περιφερειακές συμφωνίες εμπορίου, παρακάμπτοντας τις συλλογικές συμφωνίες του ΠΟΕ (Schilder, και συν. 2005). Αυτό όμως δεν χρειάζεται να είναι μια κακή εξέλιξη για τις αναδυόμενες χώρες. Με τις τιμές των βασικών εμπορευμάτων να αυξάνονται και τις συνεχιζόμενες οικονομικές αναταραχές στον «αναπτυσσόμενο» κόσμο, ορισμένες αναδυόμενες οικονομίες είναι ήδη σε θέση να πετύχουν ευνοϊκές συνθήκες από τις παραδοσιακά αναπτυσσόμενες οικονομικά δυνάμεις. Στην περίπτωση του Διεθνές Νομισματικού Ταμείου, όπου ο όγκος των πιστώσεων που χορηγεί το «ΔΝΤ» έχει συρρικνωθεί, η κρίση οφείλεται κυρίως στην νέα οικονομική ισχύς που απέκτησαν οι αναδυόμενες οικονομικά χώρες.

Η στασιμότητα που παρατηρείται στις διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ και που οφείλεται κυρίως στη στάση των ΗΠΑ και των αναπτυσσόμενων οικονομικά κρατών της ΕΕ, περιορίζουν τη δυνατότητα των αναδυόμενων οικονομικών κρατών να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν αποτελεσματικά το νομικό πλαίσιο των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Πλέον, έχουν προκύψει καινούργιες συνεργασίες αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων κρατών οι οποίες, παρόλο που μπορούν να θεωρηθούν ως εναλλακτική λύση, μέχρι στιγμής όμως δεν αποτελούν κάποια σοβαρή απειλή για τις παραδοσιακές οικονομικές ισχυρές χώρες. Παρόλο που η ηγεμονία των ΗΠΑ και της ΕΕ βρίσκεται σε κρίση, δεν υπάρχει μέχρι σήμερα κάποια βιώσιμη εναλλακτική λύση που να μπορέσει να αντικαταστήσει τους θεσμούς του «Bretton Woods» και η οποία να επιτρέψει στα αναδυόμενα κράτη να συσπειρωθούν και να δημιουργήσουν ένα καινούργιο ισχυρό παγκόσμιο οργανισμό. Αυτό, διότι μέχρι τώρα οι αναδυόμενες χώρες λειτουργούν κυρίως με κύριο γνώμονα την ικανοποίηση των εθνικών τους οικονομικών και πολιτικών τους συμφερόντων. Παρόλο ταύτα, δεν μπορεί να αποκλειστεί μελλοντικά ότι θα προβούν σε μία συσπείρωση και στη δημιουργία ενός μεγάλου υπερεθνικού οργανισμού στην παγκόσμια οικονομία .

Η μετάβαση από τη «Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου» (GATT) στον ΠΟΕ, συνέβαλε αρχικά στη βελτίωση του παγκόσμιου εμπορικού δικαίου. Μια εξαιρετικά κατακερματισμένη και κυριαρχούμενη ρύθμιση από τις αναπτυγμένες χώρες έχει εξελιχθεί σε ένα σύνολο κανόνων για τους οποίους δεν υπάρχει κάποιο αντίστοιχο, εκτός αυτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, η κριτική για τον ρόλο των αναδυόμενων χωρών στο παγκόσμιο εμπορικό δίκαιο δεν έχει σταματήσει. Πολλοί εξακολουθούν να βλέπουν τον ΠΟΕ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κυρίως ως εργαλεία των αναπτυγμένων κρατών, προκειμένου να εκμεταλλευθούν τους πόρους των φτωχότερων αναπτυσσόμενων κρατών, λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν αφήνουν πολλά περιθώρια σε οποιαδήποτε προσαρμογή των νομικών πλαισίων. Παρόλο ταύτα, υπάρχουν κάποιες αναδυόμενες οικονομίες όπως η Βραζιλία, οι οποίες έχουν πετύχει μέσω του ΠΟΕ να εξασφαλίσει και να εδραιώσει τα δικαιώματά της, έστω και σε μικρό βαθμό στο διεθνές οικονομικό σύστημα.

Παρόλο που η αλλαγή από τη διαδικασία της GATT στην ανεξάρτητη διαδικασία του ΠΟΕ είναι ευπρόσδεκτη, εξακολουθούν ωστόσο να υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα αδύναμα οικονομικά κράτη δυσκολεύονται να διεκδικήσουν τα εμπορικά τους συμφέροντα. Τέτοια αίτια αποτελούν το πεδίο εφαρμογής, τα υψηλά νομικά, οικονομικά και πολιτικά εμπόδια και η δυσχέρεια να επιβάλουν τα συμφέροντά τους. Αυτές οι προκλήσεις είναι αρκετά σημαντικές, καθότι δεν επιτρέπουν στις αναδυόμενες χώρες να επιτυγχάνουν τις επιθυμητές για αυτούς αλλαγές του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Είναι χαρακτηριστικό για αυτό, το γεγονός ότι μετά την αποτυχία της υπουργικής διάσκεψης στο Σιάτλ το 1999, οι προσπάθειες για την ανάπτυξη νέων κανόνων σχετικά με την πρόσβαση στην αγορά των γεωργικών προϊόντων και της μείωσης των εξαγωγικών επιδοτήσεων στο πλαίσιο του αναπτυξιακού προγράμματος της Ντόχα συνεχίστηκαν (Krajewski 2006, 57). Όμως παρά τις προσπάθειες που έγιναν, οι διασκέψεις που ακολούθησαν δεν έφεραν καμία συμφωνία, με αποτέλεσμα οι διαπραγματεύσεις να ανασταθούν και να θεωρείται η συναίνεση που επιτεύχθηκε στη Ντόχα ως ανενεργή (Herman και Hufbauer 2011).

Ένα από τα σημαντικά ζητήματα που θα πρέπει να δοθεί έμφαση, είναι το γεγονός ότι τα αναπτυγμένα οικονομικά κράτη πάντα βρίσκουν τρόπους να παρακάμπτουν κυρώσεις που τους έχουν επιβληθεί. Για αυτό το λόγο θα πρέπει να αποτελεί μέλημα του ΠΟΕ η ύπαρξη ισχυρότερων μηχανισμών κυρώσεων και η

αύξηση της διαφάνειας και της παροχής πληροφοριών στο διεθνές εμπορικό σύστημα, προκειμένου να αντισταθμιστούν τα μειονεκτήματα για τα αναδυόμενα οικονομικά κράτη-μέλη (Hoekman και Mavroidis 2000, 540). Ταυτόχρονα, οι αναδυόμενες χώρες πρέπει να συνεχίσουν να ενισχύουν τη θέση τους μέσα στον οργανισμό. Επίσης, ένα σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι αναδυόμενες χώρες, προκειμένου να πετύχουν οποιαδήποτε επιρροή στη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου στις διεθνή οικονομία, πρέπει να επιδιώκουν τον συντονισμό των εθνικών εμπορικών πολιτικών τους μεταξύ των κυβερνήσεων, των εθνικών εκπροσώπων τους στον ΠΟΕ και του ιδιωτικού τομέα (Schaffer 2006, 20).

Στην περίπτωση της συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (TRIPs), φαίνεται ότι οι μηχανισμοί που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν προσαρμογές στα πλαίσια των αναγκών των αναδυόμενων κρατών, χρίζουν μία βελτίωση. Η συνεργασία με τις ΜΚΟ μπορεί να ενισχύσει τη διαπραγματευτική θέση των αναδυόμενων οικονομικά χωρών, στην προσπάθειά τους για προσαρμογές του νομικού πλαισίου. Οι Μη Κυβερνητικές Ομάδες μπορούν να πείσουν, εντός κάποιων ορίων, τους οργανισμούς αλλά και τα αναπτυσσόμενα κράτη να αποτρέψουν την επιβολή κυρώσεων στα αναδυόμενα κράτη. Για τα αναπτυσσόμενα κράτη το κόστος που καλούνται να «πληρώσουν» προκειμένου να διατηρήσουν του υπάρχον «status quo» που απολαμβάνουν στους διάφορους οργανισμούς όπως τον ΠΟΕ και το ΔΝΤ, είναι μεγάλο και αυξάνεται όσο πιο επιτυχημένη είναι η προσπάθεια που καταβάλλουν οι ΜΚΟ προκειμένου να επηρεάσουν την κοινή γνώμη των αναπτυσσόμενων κρατών. Η πιθανότητα της επιβολής κυρώσεων από τα αναπτυσσόμενα κράτη γίνεται έτσι όλο και πιο απίθανη, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται η πιθανότητα τα αναδυόμενα κράτη να αγνοήσουν τις αποφάσεις και τους κανόνες των διαφόρων οργανισμών. Στην υπόθεση της συμφωνίας «TRIPs» αναφορικά με τα φαρμακευτικά προϊόντα, αυτό που επέτρεψε στις αναδυόμενες χώρες να απειλήσουν την προνομιακή θέση των αναπτυσσόμενων χωρών και να πετύχουν, έστω και μία περιορισμένη προσαρμογή του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων, ήταν η αξιοπιστία των απειλών τους. Έτσι, η αλλαγή στη συμπεριφορά των παραδοσιακά αναπτυσσόμενων οικονομικά κρατών δεν πραγματοποιήθηκε επειδή υπήρχε αντίληψη για το δίκαιο του αιτήματός τους, αλλά η προσαρμογή κρίθηκε απαραίτητη για να αποφευχθεί το κόστος φθοράς. Πολλές φορές όταν τα αναδυόμενα κράτη και οι ΜΚΟ εμφανίζουν την

στάση των αναπτυσσόμενων χωρών ως μία συμπεριφορά που παραβιάζει τους ηθικούς κανόνες, αναγκάζει τους πολιτικούς ηγέτες των αναπτυσσόμενων αυτών κρατών να προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους προκειμένου να διατηρήσουν την υποστήριξη που έχουν μέσα στον πληθυσμό τους.

Τέλος, μπορεί η εφαρμογή των κατάλληλων στρατηγικών από τα αναδυόμενα κράτη στον τομέα της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής πολιτικής, προκειμένου να επιτύχουν τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα και να διαμορφώσουν το νομικό πλαίσιο των διεθνών οικονομικών σχέσεων, να αποτελεί μια πολλά υποσχόμενη διαπραγματευτική στρατηγική, αρκεί όμως να μην έρχεται σε αντίθεση με τις ανάγκες του πληθυσμού των αναπτυσσόμενων κρατών. Αυτό που γίνεται κατανοητό είναι ότι η επιτυχία της απαίτησης από τις αναδυόμενες χώρες για προσαρμογή, εξαρτάται από την ικανότητά τους να υπονομεύσουν και να απειλούν την υφιστάμενη θέση των αναπτυσσόμενων χωρών μέσα στους οργανισμούς και στο σύστημα γενικά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι μάλλον αδιαμφισβήτητο επί του παρόντος, ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης στις αναδυόμενες χώρες θα παραμείνουν να είναι σε ανοδική πορεία. Ταυτόχρονα, η προσφορά αυτών των χωρών στη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας είναι τεράστια και πλέον αποτελούν σημαντικούς πόλους ανάπτυξης. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η αγορά των αναδυόμενων χωρών είναι αρκετά μεγάλη, στο μέλλον θα αποτελέσει τη μεγαλύτερη καταναλωτική αγορά στον κόσμο. Όμως αυτή η άνοδος των αναδυόμενων χωρών, θα επιφέρει στο μέλλον και κάποιες έντονες αναταραχές. Πλέον, οι αναδυόμενες οικονομίες επιδιώκουν όλο και περισσότερο μια εναλλακτική λύση, προκειμένου να ξεφύγουν από τον ηγεμονικό ρόλο των παραδοσιακά ανεπτυγμένων χωρών. Οι χώρες αυτές έχουν ως στόχο να διαδραματίσουν μεγαλύτερο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία, πιέζοντας για ένα «δικαιότερο» διεθνές σύστημα μέσω της διαμόρφωσης του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Παρόλο που οι δυνατότητές τους είναι εντυπωσιακές, είναι αμφίβολο κατά πόσο είναι σε θέση να μπορούν να επιτύχουν σε ικανοποιητικό βαθμό τους στόχους τους. Έτσι, μολονότι οι αναδυόμενες χώρες πιστεύουν ότι επειδή διαθέτουν πλούσιους φυσικούς πόρους θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια καινούργια παγκόσμια δύναμη, η πολιτική και οικονομική πραγματικότητα φανερώνουν τελικά ότι η διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των διεθνών οικονομικών σχέσεων δεν είναι εύκολο να υλοποιηθεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abbott, Frederick M. , και Jerome H. Reichman. «The Doha Round's Public Health Legacy. Strategies for the Production and Diffusion of Patented Medicines under the Amended TRIPS Provisions.» *Journal of International Economic Law*, Vol. 10, 4, 2007: 921–987.
- Alden, Chris, και Marco Antonio Vieira . «The New Diplomacy of the South: South Africa, Brazil, India and Trilateralism.» *Third World Quarterly*, Bd. 26, Nr. 7, 2005: 1077-1095.
- Altvater, Elmar. «Die große Illusion eines ‚Elpetrolado latinoamericano.‘» *Jahrbuch Lateinamerika. Analysen und Berichte 2007. Rohstoffboom mit Risiken*, 2007: 22-39.
- Amsden, Alice H. «Good-bye Dependency Theory, Hello Dependency Theory.» *Studies in Comparative International Development*, 38. Jg, 2003: 32–38.
- Amsden, Alice H. «The Rise of the „Rest“: Challenges to the West from Late-Industrializing Economies.» Oxford, 2001.
- Arrighi, Giovanni. «Adam Smith in Beijing. Lineages of the Twenty-First Century.» London, 2007.
- . «The African Crisis. World Systemic and Regional Aspects.» *In: New Left Review* 15., Nr. 3 , 2002: 5-32.
- Arrighi, Giovanni, Beverly J Silver, και Benjamin D Brewer. «Industrial Convergence, Globalization, and the Persistence of the North-South Divide.» *Studies in Comparative International Development*, 38, Nr. 1, 2003: 3-31.
- Attaran, Amir, και Paul Champ. «Patent Rights and Local Working Under the WTO TRIPS Agreement. An Analysis of the U.S.-Brazil Patent Dispute.» *Yale Journal of International Law*, Vol. 27, 2002: 365-393.
- Bailes, Alyson J. K., Pál Dunay, Guang Pan, και Mikhail Troitskiy . «The Shanghai Cooperation Organization.» *SIPRI Policy Paper*, Nr. 17, May 2007.

- Barbier, Edward. «Natural Resources and Economic Development.» Cambridge, 2005.
- Baum, Matthew A. «Going Private: Public Opinion, Presidential Rhetoric, and the Domestic Politics of Audience Costs in U.S. Foreign Policy Crises.» *The Journal of Conflict Resolution*, 48: 5, 2004: 603–631.
- Beall, Reed, και Randall Kuhn. «Trends in Compulsory Licensing of Pharmaceuticals since the Doha Declaration: a Database Analysis.» *PLoS medicine*, Vol. 9/1, 2012.
- Bello, Walden, και Aileen Kwa. «G20 Leaders Succumb to Divide-and-Rule Tactics: The Story behind Washington's and Europe's Triumph in Geneva.» Στο *The Seattle to Brussels Network: From Cancún to Hong Kong. Challenging Corporate led Trade Liberalization*, 23-35. Brüssel, Berlin, 2004.
- Bermeo, Sarah Blodgett, και Christina L. Davis. «Who Files? Developing Country Participation in GATT/WTO Adjudication.» *The Journal of Politics*, 2009: 1033-1049.
- Bieling, Hans-Jürgen. «Internationale Politische Ökonomie. Eine Einführung.» Wiesbaden, 2007.
- Bond, P. «Globalization, Pharmaceutical Pricing and South African Health Policy. Managing Confrontation with U.S. Firms and Politicians.» *International Journal of Health Services*, 29: 4, 1999: 765–792.
- Boris, Dieter, Álvaro Berriel Díaz, και Kai Eicker-Wolf. *Finanzkrisen im Übergang zum 21. Jahrhundert. Probleme der Peripherie oder globale Gefahr?* Marburg, 2000.
- Bown, Chad, και Rachel McCulloch. «Developing Countries, Dispute Settlement, and the Advisory Centre on WTO Law.» *World Bank Development Research Team Working Paper*, 2010.
- Bown, Chad. «Developing Countries as Plaintiffs and Defendants in GATT/WTO Trade Disputes.» *The World Economy*, 2004: 59-80.
- Brand, Ulrich. «Neue Macht der Peripherie.» *Blätter für deutsche und internationale Politik*, 49., Nr. 2, 2004: 146-149.

- Broadman, Harry G. *Africa's silk road: China and India's new economic frontier*. Washington D.C., 2007.
- Bultmann, Ingo. «Ressourcennationalismus in Lateinamerika.» *Jahrbuch Lateinamerika. Analysen und Berichte 2007. Rohstoffboom mit Risiken*, 2007: 40-62.
- Busch, Marc L. , και Eric Reinhardt. «Developing Countries and General Agreement on Tariffs and Trade/World Trade Organization Dispute Settlement.» *Journal of World Trade*, 2003: 719-735.
- Casper, Steven. «Between Free Market and Human Right: Government Policy, the Pharmaceutical Industry and the HIV/AIDS Crisis.» *Draft Paper for PK Fest*. Cornell University, October 2011.
- Cooper, Andrew F. «The G20 as an Improvised Crisis Committee and/or a Contested 'Steering Committee' for the World.» *International Affairs* 86/3, 2010: 741–757.
- Cox, Robert W. «Soziale Kräfte, Staaten und Weltordnungen: Jenseits der Theorie Internationaler Beziehungen.» Στο *Weltordnung und Hegemonie – Grundlagen der Internationalen Politischen Ökonomie*, 28-68. Marburg: Studie der Forschungsgruppe Europäische Gemeinschaft Nr. 11., 1998.
- Decker, Claudia. «Eher Startschuss als Ziellinie. Das WTO-Abkommen von Genf.» *Internationale Politik*, Nr. 9/2004, 2004: 87-90.
- Deckwirth, Christina. «Machtverschiebung zugunsten der großen Schwellenländer? Neue Akteurskonstellationen in der Doha-Runde der WTO.» *Z. Zeitschrift Marxistische Erneuerung*, Bd. 17:3 , 2006: 103-119.
- Devraj, Ranjit. «India, Brazil, South Africa Ready to Lead Global South.» 2004.
- Driscoll, David D. *Was ist der Internationale Währungsfond*. 1998. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/what/ger/whatg.pdf> (πρόσβαση Αύγουστος 27, 2020).
- Falk, Rainer. «Das Pendel schwingt zurück. Erkundungen an den Grenzen des Washington Consensus.» Στο *Jenseits von Subcomandante Marcos und*

Hugo Chávez. Soziale Bewegungen zwischen Autonomie und Staat, του/της Stefan Schmalz και Anne Tittor . Hamburg, 2008.

Finnemore, Martha, και Kathryn Sikkink. «International Norm Dynamics and Political Change.» *International Organization Vol. 52, 4*, 1998: 887–917.

Fisher, William W., και Cyril P. Rigamonti. *The South Africa AIDS Controversy: a Case Study in Patent Law and Policy*. Harvard Law School Working Paper, 2005.

Flemes, Daniel. «Emerging Middle Powers' Soft Balancing Strategy State and Perspectives of the IBSA Dialogue Forum.» *GIGA Working Paper, Nr. 57*, August 2007.

Gabbert, Karin. «Rohstoffboom mit Risiken.» *Lateinamerika Jahrbuch 31, Rohstoffboom mit Risiken. Analysen und Berichte*, 2007: 7-21.

Gallagher, Kevin P., και Roberto Porzecanski. *Climbing Up the Technology Ladder? High-Technology Exports in China and Latin America. Paper Nr. 20*. Berkeley: Center for Latin American Studies, University of California, 2008.

Gilpin, Robert. *War and change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.

Goldberg, Jörg. «Aufschwung und Restrukturierung der Weltwirtschaft.» *Z. Zeitschrift Marxistische Erneuerung, 18., Nr. 3*, 2007: 7-24.

Grefe, Greffrath, και Schumann . *Was wollen die Globalisierungskritiker?* Βερολίνο, 2002.

Harmon, Amy , και Robert Pear. *www.nytimes.com*. 19 Οκτωβρίου 2001. <https://www.nytimes.com/2001/10/19/business/nation-challenged-treatment-canada-overrides-patent-for-cipro-treat-anthrax.html> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 17, 2020).

Herman, Lawrence , και Gary C Hufbauer. «Doha is Dead.» *Foreign Policy*, 2011.

Higgott, Richard, και Heloise Weber . «GATS in Context: Development, an Evolving Lex Mercatoria and the Doha Agenda.» *Review of International Political Economy, 12., Nr. 3*, 2005: 434-455.

- Hoekman, Bernard M., και M. M. Kostecki. *The Political Economy of the World Trading System. The WTO and Beyond.* ., Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Hoekman, Bernard M., και Petros C. Mavroidis. «WTO Dispute Settlement, Transparency and Surveillance.» *The World Economy*, 2000: 527-542.
- Horn, Henrik, και Petros C. Mavroidis. «The WTO Dispute Settlement System 1995-2006: Some descriptive statistics.» *Research Institute of Industrial Economics*, 2008.
- Hudec, Robert E. *Enforcing International Trade Law*. Butterworth Legal Publishers, 1993.
- Humphrey, John, και Dirk Messner. «China and India as Global Governance Actors.» *IDS Bulletin*, 37., Nr. 1, 2006: 107-114.
- Hurrell, Andrew. «Hegemony, liberalism and global order: what space for would-be great powers?».» *International Affairs*, 82., Nr. 1, 2006: 1-19.
- Ikenberry, John G. «The Rise of China and the Future of the West: Can the Liberal System Survive?» *Foreign Affairs*, January- February, 2008: 23-37.
- Jernigan, Daniel B. «Investigation of Bioterrorism-Related Anthrax, United States, 2001: Epidemiologic Findings.» *Emerging Infectious Diseases Vol. 8. Nr. 10*, 2002: 1019–1028.
- Joshua, Isaac. «Die USA oder die Flucht nach vorne!» *Kurswechsel*, 23, Nr. 4, 2007: 50-60.
- Kagan, Robert. «The Perils of Wishful Thinking.» *The American Interest*, 2010, Vol. 5, 2010: 14-16.
- Keck, Margaret E., και Kathryn Sikkink. «Transnational Advocacy Networks in International and Regional Politics.» *International Social Science Journal* 51, 1999: 89–101.
- Kempa, B. *Reale und Monetäre Außenwirtschaft, zur Historischen Entwicklung des Weltwährungssystems*. 2004.
- Krajewski, Markus. *Wirtschaftsvölkerrecht*. C.F. Müller, 2006.

- Li, Minqi. «Der Aufstieg Chinas und das Zeitalter des Übergangs.» *Das Argument*, Nr. 268, 2006: 105-111.
- Loewen, Howard. «Entwicklung und Liberalisierung – Ergebnisse der 6. WTO-Ministerkonferenz in Hongkong.» *GIGA Focus Global*, Nr. 1, 2006.
- . «Zwischen Reform und Bedeutungsverlust – Der IWF nach der Jahrestagung in Singapur.» *GIGA Focus Global*, Nr. 9, 2006.
- Maddison, Angus. «The World Economy. A Millennial Perspective.» Paris, 2001.
- Michalopoulos, Constantine. *Developing Countries in the WTO*. Palgrave, 2001.
- Millet, Damien, και Eric Toussaint. «Sechs gegen die Weltbank.» *Le Monde diplomatique*, Nr. 8294, 2007.
- Moon, Don. «Equality and Inequality in the WTO Dispute Settlement (DS) System: Analysis of the GATT/WTO Dispute Data.» *International Interactions*, 2006: 201-228.
- Mühlböck, Monika, και Berthold Rittberger,. «The Council, the European Parliament, and the Paradox of Inter-Institutional Cooperation.» *European Integration Online Papers Vol. 19, 1*, 2015: 1–20.
- Murphy, Hannah. *NGOs, Agenda-setting and the WTO. Refereed paper presented to the Australasian Political Studies Association Conference*. Monash University, 2007.
- Narlikar, Amrita. «India Rising: Responsible to Whom?» *International Affairs* 89: 3 , 2013: 595–614.
- Narlikar, Amrita, και Diana Tussie. «The G20 at the Cancun Ministerial: Developing Countries and Their Evolving Coalitions in the WTO.» *World Economy*, 27., Nr. 7, 2004: 947-966.
- Nolte, Detlef. «Macht und Machthierarchien in den internationalen Beziehungen: Ein Analysekonzept für die Forschung über regionale Führungsmächte.» *GIGA Working Paper*, Nr. 29, Oktober, 2006.
- Nottage, Hunter. «Evaluating the Critique that WTO Retaliation Rules undermine the utility of WTO Dispute Settlement for Developing Countries.» 2008.

- Novogrodsky, Noah B. «Beyond TRIPs. The Role of non- state Actors.» Στο *Incentives for global public health. Patent Law and Access to Essential Medicines*, του/της Kim/Rimmer, Matthew/Pogge, Thomas W. M. Rubenstein, 343–356. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Odell, John S., και Susan K. Sell. «Reframing the Issue: the WTO Coalition on Intellectual Property and Public Health.» Στο *Negotiating Trade. Developing Countries in the WTO and NAFTA*, του/της John S. Odell, 85–114. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Organski, A. F. K, και Jacek Kugler. *The War Ledger*. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
- Ostry, Sylvia. «The Uruguay Round North–South Grand Bargain: Implications for Future Negotiations.» Στο *The political economy of international trade law. Essays in honor of Robert E. Hudec*, του/της Daniel L. M./Southwick, James D. Kennedy, 285–300. Cambridge : Cambridge University Press, 2008.
- Overholt, William. «Asia, America and The Coming Transformation of Asian Geopolitics.» Cambridge, 2007.
- Owen, T. «From "Pirates" to "Heroes". News, Discourse Change, and the Contested Legitimacy of Generic HIV/AIDS Medicines.» *The International Journal of Press/Politics* 18: 3 , 2013: 259–280.
- Qureshi, Asif H. . «Participation Of Developing Countries In The Wto Dispute Settlement System.» *Journal of African Law*, 2003: 174-198.
- Richwine, L. «U.S. Blocking Distribution of AIDS Drugs, Critics Say .» *San Francisco Examiner*, 1999.
- Rittberger, Volker , και Bernhard Zangl. *International Organization: Polity, Politics and Policies*. Palgrave MacMillan, 2006.
- Rittberger, Volker, Andreas Kruck, και Anne Romund. *Grundzüge der Weltpolitik. Theorie und Empirie des Weltregierens* . Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2010.
- Sawyer, Eric. *AIDS Activists Disrupt Al Gore´s Announcement of Presidential Candidacy: Protestors Demand Global Access to anti-HIV Drugs and an end*

to Vice- President's Bullying of South Africa. 1999.
<https://actupny.org/actions/gorezaps.html> (πρόσβαση Αύγουστος 11, 2020).

Schaffer, Gregory. «The Challenges of WTO Law: Strategies for Developing Country Adaptation.» *World Trade Review*, 2006: 177-198.

Scherer, F. M. «The pharmaceutical industry.» Στο *Handbook of Health Economics*, του/της Anthony J. und Newhouse, Joseph P. Culyer. Amsterdam: Elsevier, 2000.

Schilder, Klaus, Christina Deckwirth, Michael Frein, και Peter Fuchs. «Freie Fahrt für Freien Handel? Die EU-Handelspolitik zwischen Bilateralismus und Multilateralismus.» *Studie von EED & WEED*. Berlin, 2005.

Schimmelfennig, Frank 2001. «The Community Trap. Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union.» *International Organization* 55: 1, 2001: 47–80.

Schirm, Stefan A. «Brasilien: Regionalmacht zwischen Autonomie und Dependenz.» Hamburg, 1990.

Schirm, Stefan A. «Leaders in need of followers. Emerging Powers in Global Governance.» *European Journal of International Relations* 16: 2, 2010: 197–221.

Schmalz, Stefan. «Brasilien in der Weltwirtschaft. Die Regierung und die neue Süd-Süd-Kooperation.» Münster, 2008.

Scholz, Saskia, και Klaus D. Wolf. *Ordnungswandel durch Umkehr einer Normenhierarchie. Der Schutz geistigen Eigentums und das Recht auf Gesundheit, HSFK-Report, Band 2014 (5)*. Frankfurt am Main, 2014.

Schüller, Margot, και Helmut Asche . «China als neue Kolonialmacht in Afrika? Umstrittene Strategien der Ressourcensicherung.» *GIGA Focus Global*, Nr. 1, 2007.

Schweller, Randal. «Emerging Powers in an Age of Disorder.» *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations* 17: 3, 2011: 285–297.

- Schweller, Randall , και Xiaoyu L. Pu. «After Unipolarity. China's Visions of International Order in an Era of U.S. Decline.» *International Security* Vol. 36, 1, 2011: 41–72.
- Sell, Susan K., και Aseem Prakash. «Using Ideas Strategically. The Contest Between Business and NGO Networks in Intellectual Property Rights.» *International Studies Quarterly*, Vol. 48 , 1, 2004: 143–175.
- Sell, Susan K. *Private Power, Public Law. The Globalization of Intellectual Property Rights*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Smith, James. «Inequality in International Trade? Developing Countries and Institutional Change in WTO Dispute Settlement.» *Review of International Political Economy*, 2004: 542-573.
- Steinberg, Richard H. «In the Shadow of Law or Power? Consensus-Based Bargaining and Outcomes in the GATT/WTO.» *International Organization* , 2002: 339-374.
- Steinhilber, Jochen. «Öl für China: Pekings Strategien der Energiesicherung in Nahost und Nordafrika.» *Internationale Politik und Gesellschaft*, 9., Nr. 4, 2006: 80-103.
- Stiglitz, Joseph. «Die Chancen der Globalisierung.» Berlin, 2002.
- Strange, Susan. «States and Markets.» London, 1988.
- Strickner, Alexandra. «Die Verhandlungen zur weiteren Liberalisierung des Agrarhandels – Reduktion unfairen Protektionismus‘ oder ein Schritt in Richtung Nahrungsmittelsouveränität.» *Journal für Entwicklungspolitik*, 21, Nr. 4, 2005: 25-43.
- Sykes, Alan O. «TRIPs, Pharmaceuticals, Developing Countries, and the Doha Solution.» *John M. Olin Program in Law and Economics Working Papers: 140*, 2002: 1–33.
- T' Hoen, Ellen, Jonathan Berger, Alexandra Calmy, και Suerie Moon. «Driving a Decade of Change. HIV/AIDS, Patents and Access to Medicines for all.» *Journal of the International AIDS Society* 14/1, 2011: 1–15.

- T' Hoen, Ellen . *TRIPS, Pharmaceutical Patents and Access to Essential Medicines: Seattle, Doha and Beyond*. WHO Working Paper, 2002.
- T' Hoen, Ellen. «TRIPS, Pharmaceutical Patents, and Access to Essential Medicines: A Long Way From Seattle to Doha.» *Chicago Journal of International Law: Vol. 3, Nr. 1, 6*, 2002.
- Tetzlaff, R. *Weltbank und Währungsfonds, Gestalter der Bretton-Woods-Ära*. Opladen, 1996.
- Tomz, Michael. «Domestic Audience Costs in International Relations. An Experimental Approach.» *International Organization* 61/04, 2007.
- Tuerk, Elisabeth. «The Role of NGOs in International Governance NGOs and Developing Country WTO Members: Is there Potential for Alliance? .» *International Economic Governance and Non-Economic Concerns*, 2003: 169–209.
- Wadman, M. «Gore Under Fire in Controversy over South Africa AIDS Drug Law.» *Nature* 399/6738, 1999: 717–718.
- Wallerstein, Immanuel. «The Capitalist World-Economy.» London, 1979.
- Wilson, Dominic, και & Roopa Purushothaman. «Dreaming with BRICs: The Path to 2050.» *Global Economics Paper Nr. 99*, 2003.
- WTO. *Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes*. 03 April 2017. https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dsu_e.htm#17 (πρόσβαση Αύγουστος 01, 2020).
- . «World Trade Organization.» *The Text of the General Agreement of Tariffs and Trade*. July 1986. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.pdf (πρόσβαση Ιούλιος 29, 2020).
- Zangl, Bernhard, Frederick Heußner, Andreas Kruck, και Xenia Zangl. «Imperfect Adaptation. How the WTO and the IMF Adjust to Shifting Power Distributions Among their Members.» *The Review of International Organizations*, 2016: 1–26.